

Arany László.

Fölvastatott a szakosztálynak 1907. szeptember 25-iki ülésén.

Az író, kinek arczképét néhány sorban föleleveníteni szándékozom, korszakot nem alkot a magyarság történetében. Hazánk s nemzetünk életében előbb megszülettek az új eszmék, új célok, új törekvések. A kik ez új eszméket valóra váltandók voltak, már javában folytatták a létért való küzdelmet, mikor Arany László, még mint kis gyermek, gond nélkül játszadozott szülőhelyének virágos mezőin, vagy hallgatta a szebb-nél-szebb meséket. Akkor lett férfivá, mikor a politikai harcz befejeződött, mikor az igazi férfias munka napjai elkövetkeztek. Az apa erényei a fiúban is megtalálhatók, azonban talentuma és munkássága a *törzsök* roppant termésével sem temérdekségben, sem értékben nem versenyezhet.

Arany László nem elsőrangú csillag, de alig van művelt magyar ember, ki ne érezné tiszta fényét és meleg tűzű ragyogását. Maga mondja :

Boldog, ki lassan, nyomról lépve nyomra
Egyszerre útján nagy szírt nem mered.

Nyomról-nyomra, lépésről-lépésre haladt ő is. De haladt. S ez az egyenletes haladás, ez az összhangzatos tevékenység, az ő erkölcsi deréksége, személyileg és tárgyilag mindenkor megérdemli a tanulmányozást.

Míg a gyermek s ifjúi években az ember egyénisége egységesen kialakul, két tényező hatását érezzük a legelevenebben: a kor szellemét, s az öröklött tulajdonságokét. Ám Arany László még férfi korában is e két tényező hatása alatt áll, annál inkább hatottak rá gyermekkorában. A komoly és szemérmes szülők ivadékának gyermeki éveit arra az időre esnek, mikor bent a családban, szerte a hazában, mindenütt nemzetünk jövődjére foglalkoztatta az elmét és kedélyeket. Bizonyynal sokat és sokszor hallotta szülőinek keservét. De hallhatta atyja véleményét is azokról a reménykedésekről, melyek az elnyomottakat a megvirradás tiszta hajnalfényével kecsegtették. Hallotta, hogy az országos dolgok forgása nem a reménykedéstől, az elhaló szó mohóságától és hevétől függ, hanem a gyakorlatban megjelenő körülmények kényszerű nyomása

szerint igazodik, hogy nem a lehangosabb magyar a legjobb hazafi, hogy nem mindig a csillogó terv, a nagy zajjal felmerült idea vezet biztos sikerre. A szülői ház és a kor, melyben férfiúvá érett, a látott példa, a hallott események együttesen úgy hatottak Arany Lászlóra, hogy jellemének s minden irányban való tevékenységének a komolyság legyen az alapja. E komolyságot igazolják életének külső körülményei.

Tizennyolcz éves korában egy kötet népmesével gazdagítja irodalmunkat. Shakspere összes művei magyar kiadásába az ifjúkori, vagy gyöngébb színművek közül Arany László *A két veronai ifjút*, a *Tévedések játékát* és a *Sok hűhó semmiért* címűeket fordítja. Tanúlmányt ír 1864-ben Lermontoffról, ki az igazi népiesség talajából nőtt magasra, és akkor, mikor líránk népiessége túlnyomóan különczkedés és duhajkodás volt. Dicséri az orosz költő őszinteségét, mikor a mi líránk telítve volt üres szólamokkal. Hévvvel beszél Lermontoff előadásának eredetiségéről, meleg, mindig őszinte, csordulásig teli, érzelmességéről s kiválóságáról a természet festésében, a megjelenítésben, melyekkel kielégíti az esztétikus és természetvizsgáló kíváncsiakat egyaránt. Oly tulajdonságok egytől-egyig, a melyek a hatvanas években abban a költői nemzedékben, mely a forradalom után lett népszerű, a legtöbbször hiányzanak. S így maga is részt vesz abban a szellemi mozgalomban, melynek irodalmunk jobbainak törekvése szerint célja volt: idegen irodalmak klasszikai alkotásának megismertetésével választékossághoz, tartalomhoz s igazi népiességhez szoktatni a közönséget s a fiatalabb írókat. 1873-ban írja *A délibábok hőseit* s *A húnok harczát*. Irja abban az időben: a kiegyezést követő első esztendőknben, a mikor a nemzetnek egy része még mindig szívesen képzelte magát vissza a hatvanas évek ötleteken alapuló tervezgetéseibe, mikor a nemzetnek másik része csalódottnak, reménye-vesztettnek tartotta magát s ezért bizonyo sapatikus téflenségbe merült.

Valóban Arany Lászlónak majd mindenik műve komolyságának, hasznos komolyságának a bizonyossága már csak azon körülmények által is, a melyek között megjelentek. A legtöbb magán hordja a czélszerűség jellegét. Éppen olyankor jelennek meg, mikor a közszükség kívánja s egyetlen alkotás sincs összes művei öt kötetében, a melyik „kedves játékká súlyedne”. Ezért mondja *Kozma* Andor emlékbeszédében őt legmodernebb írónknak.

Azonban Arany László komolyságának vannak mélyebb bizonyítékai. Nem külső bizonyosságok, mert hisz a körülményeket okosan számba kell venni mindenkinek, hanem belső bizonyítékok, a mik csakis az egyén sajátosságai.

Költőink közül — Zrinyit és Petőfit kivéve — senki sem mélyedt el annyira a nemzet jelen helyzetének és feladatának vizsgálatába, mint

Arany László. Zrinyi a megosztott magyarság egyesülését hirdeti, Petőfi a szabadságot, az emberi jogok életbe léptetését követeli. Csak így maradhat fenn a magyar nemzet.

Arany László is világosan látja a népek történetének keserű tanítását, hogy a tiszta ideált elérni soha sem lehet. Bármily önérettel tölti el az előre törő nemzeteket a cél nemességének tudata, teljes eredményre jutni nem lehet. A már elértnek hitt eszmény és kivívott diadal nyomban jelentkező árnyéka egy új eszmény, új feladat, új küzdelem. Romlásból támad az új élet. A népek életében salak és nemes ércz egygyé vegyülve forr. Az értéktelen rész kiválva veszendőbe megy. A jobbrész tovább él, sorsa új küzdelem most már valamely magasabb, nagyszerűbb célért. S ez a körforgás örökösen ismétlődik, befejezést nem nyer; a végső céltól mindig távol maradunk. Legfőlebb az eszmék tisztázódnak sok tusakodás után s nagy emberanyag elpusztulása árán. (Déliabok hőse, I. 4—6 versszak.) Ez a keresztmetszete bármikor is a történelemnek.

Vegyük hozzá még ehhez a felfogáshoz irónk öröklött és nevelkedésben kapott komolyságát. Mi lehetett volna más célja éppen ebben az időben egy Arany Lászlónak, mint az, hogy nemzetét óvja a szélsőségektől, a túlzástól, a szenvedélyek szertelenségétől, apillanatnyi benyomásoknak való hódolástól. Kitartó, szívós és egyetemes munkálkodás biztosíthatja megmaradásunkat, nem pedig az eszmék, a jelszavak után való kapkodás. Ez a feladata a magyar nemzetnek, de ez külön-külön minden magyar embernek. Ez az igazi hazafiság. Hazaszerezetünknek legbecsesebb kifejezése a válvetett, derekas és eszélyes munka.

Ezt hirdeti valamennyi művében s ez minden költői alkotásának célzata. Mégis legtalálóbbr kifejezését a *Húnok harczában* találjuk meg annak a gondolatnak, hogy mint kell a nemzetnek cselekednie. Kiinduló pontja az a körülmény, hogy a kiegyezés első éveiben nemcsak a kiegyezés elégedetlenei, de az a része is a magyarságnak, amelyik politikai s jogi érdekeit helyreállítva s biztosítottnak vélte, nem látott hozzá az élet gyakorlati feladatainak megvalósításához. Pedig világos volt, hogy a kiegyezés czikkeiben biztosított politikai jogoknak csak a nemzeti társadalom egyetemes tevékenysége adhatja meg az erőt és tekintélyt.

. . . Te magyarom, te maradsz a régi.
Ha veszély nincs rajtad, ha tatár nem kerget,
Bizony a gyors tettvágy most sem igen sűrget,
Verseny heve nem bánt, munkavágy nem sarkal.

De hogy ez így volt, tudjuk belátó jobbainktól, de széltiben hirdették azok, kik nemzetünket csak úgy felületesen ismerték. A *Budapesti Szemle* egyik közelebbi számában érdekesen beszél el Than Károly

azt a vitatkozást, mely közte és báró Liebig J., a vegyész között a hatvanas évek végén folyt le. Liebig ugyanis mereven kijelentette, hogy nincs magyar tudomány, hogy a magyar nyelv nem alkalmas valamely tudomány előadására. Pedig Liebig nem volt ellenségünk. Hát még ellenségeink, a tudatlan és rosszakaró Lőher Ferenczek, milyen hangosan kürtölték, hogy nincs bennünk élni való erő, hogy a magyarság politikai jogainak birtokában is élhetetlen, hogy nem az alkotmányos élet hiánya, de a nemzetben rejlő fogyatkozások miatt hanyatlott s hanyatlik Magyarország, sőt jövője se igen van. Azt, hogy a nemzetben van életerő, tagadták, mert ezek a tehetségek nem működtek ideig-óráig. Annyi alapja mindenesetre volt ennek a pöffeszkedésnek, hogy ama letargia miatt is, mely a gyökeres rendszerváltozások rendes kísérője, az elégedetlenség vagy a többet kívánás miatt is, különösen műszaki téren a magyar elem sem anyagilag, sem szellemileg nem mutatott elég készséget. Nem vette észre, vagy éppen semmibe vette a technika nyújtotta fegyvereket, amikkel pedig Európa nemzetei minket is ijesztő kitarással szállottak meg.

E körülményekből kiindulva, most már a magyarság helyzetére vet világot s azt sub specie aeterni szemléli. Fajunk állott ki már keményebb, az erőket jobban próbatételre kényszerítő harcokat is a múltban, kezdve azon a végzetszerű összecsapáson, mely Attila halála után a húnságot sírba temette. A húnok Arany László felfogásában is az őshazából első ízben kijövő magyarok, mint a hogy krónikáink nyomán a hagyomány hirdette. A fajokkal való vetélkedésben idáig megállta helyét. Megsegítette a magyarok istene. A magyarok istenének megtartó hatalmára való hivatkozással a csüggedőkben megpendíti a bizalom húrját, a reményök vesztetteikben a nemzet jövőjében való hit szikráját pattantja ki. S ekkor célja szerint odaszól a nemzethez:

Mi megóvott eddig, nem bűv csoda volt az,
Nem szellemi tábor s holmi külön isten,
De erőd, de kardod, de hazaszerelmed.

Most is ez tarthat meg. Okos ildom, ép, józan, erős ész; a körülményekhez való bölcs idomulás; célra törő, erős akarat. Jöjjön hát most is a szavak után a tett. Vegye fel a nemzet a küzdelmet most is ott és olyan fegyverekkel, a hol és a milyenekkel fenyegetve van.

Kezdj csak te dologhoz, vedd csak magad észre,
Fogd csak ez új fegyvert igazán két kézre,
Leld ki csak a csinját, tudj vele jól bálni,
A régi hatvágást ezzel is kivágni:
S jöhet a hódító nyiltan avagy titkon,
Tied ez a föld még, te vagy itt még itthon.

Ámbár ismeri költőnk a nagy világtörténeti körforgást s ismeri a magyar faj viharokkal teli küzdelmes multját, nyíltan hirdeti, hogy helyünket most is megálljuk, ha bátran és kitartóan szembeszállunk. A nemzetnek — még sub specie aeterni véve is — van jövője, de csak abban az esetben, ha szívósan s kitartóan forgatja a kalapácsot, ha tehetségeit kifejti. Sem nagyzó szó, sem bágyadt panasz, csupán a vállvetett munka által tarthatjuk meg a nemzetek sorában méltóságunkat, helyünket.

Hát *A délibábok hőse*ben mire szórja humorát vagy gúnyjának néha a szarkazmusig kifent nyilait? A nemzetnek ama tulajdonságaira, melyek az okos hazafisággal ellenkeznek, melyeknek alapja nem a hazaszeretet, hanem az ábrándozás, a délibáb után való futkosás. S mik ezek a tulajdonságok? A húbeleség, mely, ha csak megvillan előtte a cél, nem számol se idővel, se térrel, vakon rohan — nem előre, hanem vesztébe.

. . . Hopp, hopp! mint gondolat gyerünk!
Szerény kitartás nincs a szítya vérben,
Lassú, kimért munkát nem tűrhetünk.

Korholja a könnyenhipést, a felületességet, mert nagyon kis ok kétségbe ejt s viszont egy kis hazafias tüntetés a reménykedést egészen a forrásig felszökkenti. Gúnyolja a sültgalambvárás politikáját. Nevetőségessé teszi a honért erővel is rajongókat, kik tűzön-vizen mohón vágnak szolgálni a hazát, csak nem tudják, hogy mivel és hogyan. Keserű gúnyja árad a magyar ember ama tulajdonsága ellen, hogy felületes gyanú, egy-egy elejtett s félremagyarázott szó után készek vagyunk *hazaárulót* fogni.

Okos magyar szokás, hogy hagynt szoktunk
Efféle árulókat irmagul.
S ha jól nem üt ki, a mit tervbe fogtunk,
Őket tekintjük érte bűnbakul.
S midőn merész reményünkből lebuktunk,
Lelkiünk talán a multon elfogul
S titokban vádat is vet önmagára:
Rárajuk a hibát ezek nyakára.

Ezek az általános hibák. De pellengérré állítja az ifjúság léhaságát is, feneketlen öntetszését, érzélgős komolykodását, üres kapkodását. Kigúnyolja a vidéki társadalom eszem-iszomban elmerülő alakjait, a nemtörődöm természetűeket, az ósdiakat. A kép, melyben az Alföld társadalmát élénk rajzolja, egyenesen megdöbbenő, bár igaza van *Baráth* Ferencznek, hogy kissé túlzott. Természetes, hogy sivár és túlzott. Hiszen *A délibábok hőse* a gúnynak és humornak gazdag erejével van kidol-

gozva. De az a túlzás az aggódó, a féltő lélek túlzása, melynek célja a javítás, a hibák szemléltetése által az észretértítés.

A *Tünődés* című költeményben már bizonyos megadó, fásult rezignációval sorolja elő hibáinkat.

Mily felfuvalkodott, önhitt dicsekvés,
Kótya-vetye, konczon veszekedés,
Dobot ver az ima.
Nincs időnk az időre várni
S mit szánk, szemünk meg bír kívánni,
Mind kell, egyszerre, ma.

Vak szenvedély vett erőt. S ha valaki *megálljt* mond, hatástalan marad beszéde vagy éppen hazaárulónak kiáltják ki. E költemény minden sorából érezzük, mint sajog a költő lelke szinte a reménytelenségig; mint vérzik szive szinte a megszakadásig a nemzeten elhatalmasodott káros szenvedélyek miatt.

A túlzást, a szenvedélyt vagy az apatikus tétlenséget ostorozza, Arany László abban a néhány bírálatban is, mely a *Budapesti Szemlé*-ben jelent meg. Asbóthnak nyegle következetlenségét, jelszavakon nyugvó ábrándozásait épp oly kérlelhetetlenül szedi szét és semmisíti meg, mint a milyen éles szemmel veszi észre Grünwald Béla túlzásait. Óvatosságra int *Kossuth és a pragmatika szankció* cz. értekezésében s tárgyilagosságot kíván Kossuth íratának megjelenésekor írott s a magyar emigráció mozgalmait ismertető tanulmányában. Választó kerületének s szülővárosának polgárai előtt mondott politikai beszédében is tiszteletreméltó nyíltsággal hirdeti, hogy a magyar nemzetnek mindek felett békességre, viszonyai állandóságára és megszilárdulására van szüksége, hogy erőt nyerjen a további fejlődésre. Az önállóságot és függetlenséget nyilatkozatokkal megcsinálni nem lehet. Azt csak a nemzeti erő és hatalom biztosíthatja és tarthatja fenn. A konjekturális politika, a légvárak építése helyett a higgadt, józan megfontolás politikáját kell folytatnunk. Nem szabad a hírt pattanásig feszíteni. A mi politikánk nehéz és sok körültekintést követel, mert nálunk minden felidézett válság egyszersmind a nemzet léte vagy nem léte nagy kérdését vetheti kockára. Pedig mindent rátenni egyetlen mozzanat döntésére, legnagyobb bűn a haza ellen.

Ime a nemzetnek főbb hibája és fogyatkozása, melyet Arany László kigúnyol, ostoroz és nevetségesnek tüntet föl azért, hogy megértesse a nemzet egyetemével s minden egyes tagjával, hogy a haza sorsának előbbre vitele csupán e hibák abbanhagyásával s korszerű, szívós és általános munkálkodással lehetséges. Ez az üdvös célzat és tanítás Arany László egész írói működésének komoly erkölcsi alapja. Pozitív elme, alkotó jellem. Látja az árnyékot, de rámutat a fényre is.

Nem azt kell értenünk Arany László komolyságán, hogy maga soha sem volt korlátlanul csapongó kedély, hanem melankoliára hajló természetű. Hanem érteni kell azt a széles pillantást, azt az átfogó tehetséget, melynél fogva az eseményeket és jelenségeket mindig a végső eszményhez, a főfeladathoz viszoyítva látja és láttatja s nem esetlegességükben, nem napi jelentőségük szerint. Értjük azt az erkölcsi bátorságot, melylyel éppen a végső ideál megközelíthetése végett pathosának, gúnyjának és humorának gazdag költőiségével a nemzetet a nyegléségtől elriasztani törekedik. Értjük azt a tiszta és méltóságos harmóniát, mely műveinek célzata s életének mindennapi tevékenysége között van. S értjük végül azt az ódai, csaknem fenséges magaslatot, hogy akár ostoroz, akár gúnyol, akár hibánkra figyelmeztet, akár megnyerni igyekszik a jobbulásnak, nem szűk látókörrrel s nem a pártoskodás elfogult szellemének szavával teszi, hanem a hazáért rajongva aggódó, azért melegen érző és dobogó szívvel. Tiszta férfias és mellékes szempontoktól ment szándékkal. Éppen ez a tulajdonsága az, miben követői (s különösen *Bartók* Lajos) nem járnak az ő nyomában. Költeményeiben nem a nemzetnek objektíve felfogott érdeke szólal meg, hanem a szubjektív érzéstől sugallt pártcél. Pedig a politikai költészetnek csak addig van jogosultsága, csak addig kérhet helyet a politika a szépirodalom határán belül, míg nem sülyed alá pártérdekek szolgálatáig, míg napi vonatkozások mellett is első sorban általános nemzeti érdekeket szolgál.

Arany pedig ilyen általános, minden partikuláris árnyéktól ment célzattal irta költeményeit. S így nemcsak kitűnő elmélet írója a magyar politikai költészetnek, hanem egyúttal legönállóbb s legtisztább képviselője is. Azzá lett komoly erkölcsi deréksége, érző s hazájáért aggódó szíve s viszonyok valódi jelentőségét meglepő pontossággal észrevevő elméje által.

Sok tekintetben hasonlít Kemény Zsigmondhoz. Hasonlít nemcsak abban, hogy mindketten megírják az általuk művelt műfaj elméletét, hogy mindkettőnek a jelleme csupa komolyság, hogy Arany László is kitűnőleg a megfontolás, a merő értelem embere s hogy egyikök se merült bele a divatos jelszavak s a közélet felszínes áramlatainak ingoványába. De megegyeznek abban is, hogy számos termékeny gondolatuk van, melyek megvalósítása a magyar tudományosság és irodalom fajsúlyát a magyar közélet tekintélyét nagy mértékben fogja fokozni. Mert sok tekintetben — fájdalom — ma is azok között a fogyatkozások között élünk, melyeket ők káros voltukban feltűntettek.

Dr. Kristóf György.

A Teleki-Énekeskönyv.

— Barakonyi Ferencz költeményei. —

ÖTÖDIK KÖZLEMÉNY.

34.

Alia.

Egyéb rab azt hallván, hogy az ajtó zörög,
Mingyarást elijed szegény s úgy könyörög ;
Én pedig azt hallván, hogy az sok kolcs zörög,
Örülvén, reptülök, mert szívem nem retteg.

Nem félem birónak kemény ítéletit, 5
Sem álnok peresnek hamis feleletit,
Sem kegyetlen hóhér éles kardja élit,
Ki szokta fogyni szegény rabok éltit.

Sententia helyett mondott édes szókot, 10
Perpatvar helyében ad sok ezer csókot,
Engem tömlöczében ki tartani szokott,
Már nekem szegénynek szabadságot adott.

Rekesztve hogy volnék egy friss palotában,
Jöve titkon hozzám gyenge rokolyában
Júlia az lelkem, kiről víg voltomban 15
Ez verseket írák ugyanaz órában.

Finis.

35.

Édes Júliám, gyenge violám,
Piros rózsácskám, majoránnácskám,
Szép természetű és jókedvű, szolló madárkám,
Szállj bátran én kezemre,
Hozz örömet én szívemre, 5
Semmit ne félj, édes solymocskám.

Vajha kezemre egy madár szállna,
 Kivel engemet megvigasztalna,
 Azzal az én bús szívemre örömet hozna!
 Szép tollait tapogatnám, 10
 Orczáját is megcsókolnám,
 Nagy békével elbocsátanám.

Sugár szárnyaid mely szép hegyesek,
 Piros ajakid, kire csak égek,
 Derekadat szép tollaid befogta neked, 15
 Szárnyaid szép fejérek,
 Értetted csak halok s veszek,
 Éjjel-nappal fővök, epedek.

Édes . . . szánj meg engemet,
 Kérlek, ne kívánd veszedelmemet, 20
 Vigasztald meg én árva, búlátott szívemet.
 Élj vigan, szép asszonykám,
 Ne bánkódjál, édes rózsám,
 Áldjon Isten sok jóval, Nimfám.

Finis.

36.

Alia.

Oh gyönyörűséges édes kis Juditkám,
 Kláris szép ajakú kedves aranyalmám,
 Vidám tekintetű édes Angelikám,
 Vigasztalj, hadd éljek gyönyörű szép rózsám.

Mert te szép személyed kedvesebb rubintnál, 8
 Aranynál, ezüstinél, kedvesb drága kőnél,
 Mind feljebb becsüllöm szép termeted ennél,
 Libánus hegyénél és szép Biblis viznél.

.....

37.

Alia.

Minap láttam épült egy szép virágos kert,
 Melynek Vénus arany-, gyöngyből mostan falat vert,
 Melynek virágjára vajha tehetnék szert,
 Fogadnám, nem innám soha bú hozó sert.

Rózsából plántálván van abban egy berek, 5
 Nem bántják virágját annak hideg derek,
 Mert környüle forog az szerencse-kerek,
 Bizvást nyughatnak, járhatnak ott hát az bágyadt erek.

Szelid, engedelmes, galamb természetű,
 Szerelemre hajlott, hegyes szemöldökű, 10
 Sok szívet hozzá von, mert mosolygó szemű,
 Elhitttem bizonynyal, hogy kegyelmes szívű.

Sok istenasszonyt ez szépséggel haladott,
 Gyenge fejérséggel megcsalta az holdot,
 Melynek kebeléből ha vehetnék zsoldot 15
 Mutass ebben módot, bár szálljak föld boltot.

Kövéрке, édeske, mint az szép, kicsin fűrj,
 Gyönyörúségeért mindent lelkem eltür,
 Élteért halálom örömet által tür,
 Édes melyecskéje olyan, mint rakott csűr. 20

Nevedet, úgy hallom, neked, hogy Erzsébet,
 Múzsák seregiben ki méltán beléphet,
 Mert régulta szemem nem látott ily szépet,
 Áldott az a férfi, ki nyerhet ily képet.

Lelkem csak azon kér, ezért ne szidj s átkozz, 25
 Szomorú éltemtől, hogy ezért meg ne fossz.
 Egy kevés örömet inkább szívemre hozz,
 Gyönyörű sok jókban édesem rám is ossz.

Finis.

38.

Alia.

Holt eleven járó,	Ime az poéták,	10
Gyászt magán viselő,	Hát igazán írják,	
Zengedező méhecske,	Hogy kevés öröm után	
Hol van régi kedve?	Bánat következő,	
Elmult az ő tőle,	Örömök elűző	5
Mert csak kesereg szive.	Napok viszont fordulnak;	15
Elmult az ő tőle,	Mely két egyenlőnek	
Mert kesereg szive;	Vállása kettőnek:	
Gyászt visel holtig érte.	Egymástól nem szakadnak.	

De mikor az napnak
 És az fényes holdnak 20
 Megszűnik ő világa :
 Akkor én szívemnek,
 Annak gyötrelmének
 Leszen megnyugovása ;
 Melyért szívem gyásza 25
 Keserven óhajtva
 Lesz rajtam maradása.

.....

39.

Alia.

Drága személyedért hát én hova legyek,
 Mire vessem fejem, hogy kínban ne éljek?
 Bizony nincs oly próba, kire rá nem megyek,
 Ezzel enyhítője légy te is tüzemnek.

Nem külömben most is sokszor az kegyesség, 5
 Sokat sokra viszen az asszonyi szépség,
 Kirül sok példákat számlálnom nem szükség,
 Mert senkinél nincsen arrul semmi kétség.

Egy szóval valami dicsíretre méltó,
 Szép asszonyságodhoz, az megláthatandó, 10
 Szépség és ékesség, kegyesség, ékes szó,
 Ifjak lábainak készítettett béklyó.

Eleven nem volna, az ki nem kívánna,
 Veled mulatozni ottan kész nem volna ;
 Mert mikor előmben állasz, mint egy páva, 15
 Kegyes tekintetteddel mosolyogdogálva :

Könyörülj már rajtam, meggyőzött rabodon,
 Lám megadta magát, te kötötted karon,
 Azért te személyed foglyul tartja lánczon,
 Ne légy hát gyilkosa, essék szived azon. 20

Ez verseket íram szépséged kedveért,
 Hozzám való régi, jó akaratodért,
 Ez egynehány szócskát íram csak amazért,
 Hogy varró-ládádban tartsd emlékezetért.

Finis.

40.

Alia.

Szándéka szívemnek meg nem elégíthet,
 Engem szép személyed oly igen hiteget,
 Az te szép termeted engem felgerjesztett,
 Engedd meg édesem, hadd öledben üljek.

Én fáradt testemet hadd nyugothassam meg, 5
 Messzül jött ifjunak csak az éjjel adj helyt,
 Az mely jóvoltodért neved becsületesb,
 Sőt mások előtt is sokkal inkább kedvesb.

Szánj meg édes lelkem, láss hozzám jó móddal,
 Orvosolj meg engem édes szavaiddal, 10
 Vékony két karocskádat vedd nyakamon által,
 Talán megvidulnék, — csak láss hozzám hamar.

.....

41.

Alia.

Vagyon-e szívem szándéko-	Az hol neked így felelnek:	
ba[n],	Jőjj be édes lelkem,	
Hogy befogadj engem?	Nem leszen ott utálatos	
Hol gerjeszti te szivedet	Higyjen én személyem,	10
Ott nézd szerelmedet;	De sőt inkább apolgtatják	
Vidd el innét köntösödöt,	Ragyagó két szemem,	5
Mit próbálgatsz engem!	Mert megvidul mindenestől	
	Keseredett szívem.	

42.

Alia.

Hogy ágyamból, mély álmimból reggel serkenék,
 A szép hajnal pirossággal' elé állapék,
 Ő világa, sárgasága előmben tűnék,
 Monda: szegény, árva legény neked kárt tevék.

Mert hamarébb, sokkal elébb szoktam eljönni, 5
 Mély álmidből, nyugalmidből felé[br]jeszteni,
 Hogysem szived, kellő kedved kívánta te[nn]i,
 De eredj be a kis kertbe új eget venni.

Elébb menvén és tekéntvén búmat enyhitém,
 Szép mezei dicsőségét környül tekéntvén, 10
 Harmat vizzel, mint szép gyöngygyel minden élesztvén,
 Földen pázsit, mint zöld kárpit vala terjesztvén.

43.

Alia.

Hajnal vitorláján, arany színü szárnyán
 Minap láték egy tündért, kit mindjárt kedvelék,
 Hogy előmben lépék édes ábrázatjáért.
 Gyengén hozzám csapa, szárnyával megsújta,
 Alig érzék bennem vért. 5

Egyedül ijedék, mégis hozzá szólék;
 Kezében egy szép rózsza, azt is ide nyújtja,
 Magát is ajánlá, hát gyönyörü illatja.
 Nekem adta magát, ne keressem mását,
 Kezét hittel beadta. 10

44.

**Versek az elírt vármegyékrül, kiket Moldvában
 utolszor beküldtenek Kolozsvár s az két Szolnokról.**

[1658].

Az elírt vármegyék egymás közt sibognak,
 Nagy félelmes szível titkon tanácskoznak.
 Megemlitik útját az köves Ojtoznak,
 Mineműt szemekkel soha nem láttanak.
 Meghányták az kövek terhes szekereket, 5
 Épségben nem hagytak csak egy kerekeket;
 Sokak gorombául elhányták terheket,
 Az melyért koplalás követi tetteket.
 Mint egerek egykor gyűlést hirdettek volt,
 Hogy macska nyakára kötnének harangot, 10
 Tartottak magokban ilyforma tanácsot,
 Ki felkötné végre, nem találkozhatott.
 Ők is egymás között ily végezést tettek,
 Hogy bolondság volt, hogy csak enny[ien] eljűttek,
 Több vármegyékből is hogy el nem küldettek, 15
 Tulajdon tettekkel másokat mentettek.
 Mert azelőtt nekik volt oly szabadságok,
 Hadakozni hogyha el nem ment királyok,

Ők is el nem mentek, még sem volt bántások,
 De már az markokban szakadt igazságok. 20
 Félő, ezután is hogy így lesz az dolog,
 Válagatva megyen lovassal az gyalog,
 Jó privilégium hátod megett forog,
 Azért az parasztság nem keveset morog.
 Vármegyei urak, felette nagy vétek, 25
 Hogy otthon lappangtak esküdt feleségtek,
 Nem azzal terjedne híretek s nevetek,
 Hanem hogy az hadban fénylenék fegyvertek.
 Egynehány rossz zsoldost az főrend felültet,
 Megmarad házánál az sok rozsnak mellett, 30
 Közrend, nemes ember zsoldosáért fizet,
 Ekképpen csalják meg az jó fejedelmet.
 Az országnak javán, zsirosán ők laknak,
 Számatalan az száma sok gazdagságoknak,
 Számát elig tudják sok rend marhájoknak, 35
 Magokat megvonván, mégis honn maradnak.
 Könnyen nevelt testek fél az golyóbistól,
 Taraczkok és ágyuk nagy roppanásoktól,
 Irtózik az vérek ellenség nyilától,
 Egészséges dolog félni az haláltól. 40
 Ez táborozásban az kik most zsoldosak
 Jüttenek, kérkednek, beszédben hazugok,
 Az hazaszökésben hogyha volna módjok,
 Nem néznének arra, mint áll határfájok.
 Az olyan zsoldosnak 45
 Tiszte hire nélkül ta
 Az ilyen koporsó ke
 Holott szokott járni
 Ha kinek zsoldosa az ha
 Hir lecsendesedvén az 50
 Azután közöttek ken
 Ki honnmaradásban
 Kiválasztom ebből mi
 Kik nem csak hisz
 Szűnjél az ellenség 55
 Szeretni ki szokott
 Irtam ez verseket az
 Mikor bort nem l
 Ezen júniusnak 21[-ed napján],
 Ezerhatszázöt[ven fölött nyolczban járván]. 60

45.

Bánati szívemnek, nyomorult fejemnek
 Naponként, óránként, úgy látom csak júnek,
 Sirással gyötörnek, majd megemésztenek.
 Kivánnám, bár már reá[m] az egek esnének.

Oh keserves gyászra jutott szegény fejem, 5
 Sűrű jajra, búra hozattott igyem,
 Holott már csak jaj szó mind napom és éjem,
 Mert nem tud egyebet keseredett szívem.

Reménytelen eset búmnak orvoslója,
 Istenem már ki leszen szívem gyógyítója, 10
 Mert az, ki szívemnek volna orvoslója,
 Orvosolni talám az nem is akarja.

Boldogtalanságom, kinom az neveli,
 Hozzá hűségemet, hogy el nem hiheti.
 Azok közül való vagyok, ú azt véli, 15
 Kiknek regestromban vala hamis hiti.

[Ám] sokáig éljen a megtörődött szű,

A nem adta volna Isten személyedet
 Látnom azzal együtt szép, gyenge testedet,
 Gerlicze módjára dagadó melledet, 20
 Mert csak az vötte el eszemet, kedvemet.

Lásd meg azért szívem, szánj meg már kegyesen,
 Hítesse [el] véled hűségemet Isten,
 Kéért kérem Istent sokáig éltesen,
 Áldozatot neki szívem holtig teszen. 25

Indulj édes versem kedvelt asszonyodhoz,
 Mint világi jóknál legkedvesb jómhoz,
 Ki noha szívemre csak jajt, siralmat hoz,
 De mégis én szívem csak vágyódik ahoz.

Vidd meg követségem s hited el, hogy rabja 30
 Vagyok, lézsek s lenni kívánok szolgája,
 Mert égeti szívem szerelmének lángja;
 Köszöntséd ily szókkal hűségem ajánlva:

Idvöz légy éltemnek szép, édes temjényje,
 Az én szívemnek világos, szép fénye, 35
 Él, élj, élj sokáig kedves napom fénye,
 Egy napnak is búdra ne jusson fel éje.

Egészséggel én bús szívem vidámsága,
Lelkemnek, szívemnek édes kívánsága,
Mert te vagy éltémnek minden boldogsága, 40
Idvöz légy szívemnek kívánt szép csillaga.

Idvöz légy szívemnek ékes violája,
Jó illatú, kedves, kinyilt szép rózsája,
Mert azoknál szívem édesb mellyed tája,
Ki miatt szívemnek vagyon mostan bújja. 45

Ha nem könnyebbithedd súlyos nyavalyámat,
Ne nehezítsd kérlek nehéz rabságomat,
Mert csak régen óhajt szívem orvosomat,
Kiért adja Isten kívánt jóvaidat.

Szerelmedre meggyúlt s fellobbant szívemet, 50
Hogy ha nem oltod is lángaló tüzeimet
Akár csak vedd kedven ez néhány versemet.

Apendix.

Gyöngynél kedvesb rózsám	Mert azokra hinteget,	75
Oh már fordulj hozzám,	Készét szemei[m]nek,	
Búmnak orvoslója, 55	Kegyes személyének,	
Mert csak te vagy az lám,	Szemlélésére lépet.	
Nálad van egy éltém		
Boldogító órám,	Oh szivek gyászára,	
Rólad boldogságom	Szemek siralm[á]ra 80	
Áradhat, lám, reám. 60	Plántált ékes rózsaszál,	
	Kiben kegyességnél,	
Bánatos jajszóra,	Rózsai szépségnél	
Holtig való gyászra	Senki semmit nem talál,	
Kinyilt mosolygó rózsza,	Mert Júlia képe, 85	
Sűrű könnyvezésre	Heléna szépsége	
S csak jajveszéklésre 65	Kegyes személyében áll.	
Indító violácska,		
Ki egyebet jajnál,	Nincs oly okos és szép,	
Ohajtozó szóknál	Kinek ez angyalkép	
Nem hozhat mind azokra.	Ne tessék ez világon, 90	
	Nincs oly fene tigris	
Rettenetes mérget, 70	S olyan mérges Áspis,	
Szíbeli gyötrelmet,	Ki neki ne szolgáljon.	
Bút, bánatot, sérelmet,	Nincs világi szépség,	
Halálhozó lépet,	Élet, gyönyörűség, 95	
Szemei, mint mézet,	Szeméye kívül látom.	

Mert kegyességével, Ékes természetével Ó Medeát megdúlta, Lukréczia képét, 100 Lída szép személyét Szépsége felyül multa. Nincs ég alatt oly szép S nem volt soha oly kép, Az ki ezt meghaladta. 105	Zörgő, szép forrásnál, Sebes patakoknál 125 Sebesben foly szép hired. Mint szép természeted, Ékes beszédidet Neveli kegyességed. Csudálkozván nézi, 130 Minden ki szemléli Te kegyes tekinteted.
Ennek szépségeért, Kegyes természetéért Éneas ha most élne: Régen halálos bajt, Hogy érthetne csak jót 110 Vitt volna [érette]. Csakhogy kegyességgel, Reá nézésével Lenne hosszú élete.	Sírván óhajtoznak, Csak tégedet szánnak, Hogy szerencsétlenül, 135 Mint sebes szélvész közt, Tengernek habja közt Élsz világi jók nélkül. Majd meghervadsz S elmul s virágod is elhull, 140 Világod ok nélkül.
Istenasszonyokhoz, 116 Világi nimfákhoz Hasonló természeted; Minden ékességet, Világi szépséget Felyülmult kegyességed. 120 Mint ezt megmutatja Ajakad nyílása S mosolygó két szép szemed.	Angyali szépséget, Mennyei szép képet Mutató ábrázatod. Noha óhajtással, 145 Sok panaszszal s búval Jaj ki kár, hogy hervasztod, Noha sirással is, Az kit nem látnak is Szemedet áztatod. 150

Kévánságod szerént
S szívedbeli nagy ként
Orvosolja meg Isten
És hogy virágozzál,
De meg ne hirvadjál 155
Szíből kívánom s hiszem
Búd, bánatod és kárt,
Siralmot s nyavalyát
Nehogy engedjen Isten.
Téged szerencsésen, 160
Hogy Isten éltessen
Szívem csak azt kívánja.

Finis.

46.

Kegyességnek képe most lípik előmben,
Vénus szíp szemilit láttam szemiliben,
Szivem ellankada reá nízisiben,
Lelkemnek mert csak ő [sz]ép gyönyörűsége.

Angyali ábrázat viselő Asszonykám, 5
Circét szípsigeddal ki meghaladtad, lám,
Kegyessiged mutasd már valaha hozzám,
Ne kinozd így ítem, édes kinyílt rózsám.

Teljes tekinteted épen csak kegyesség, 10
Gyenge ábrázatod csak szemírmertesség,
Szemeid csak merő, ép tökiletesség,
Szivedben nem lakik hát a' kegyetlenség.

Az te szíp személyed az mely szem nem látta, 15
Kárt vallott az az szem, maradt könnyhullásba,
Noha sok ke[gye]seknek voltál siralmára,
Sok vig [ke]dvű szivnek holtáig gyászá[ra].

Finis.

47.

Nincs nagyobb gyötrelmem, Ez attul fosztatik
Mint titkolt szerelem Szegény el titetik, 20
Felgerjedett szivekben, Melyben szive megnyugszik.
Az mely rövidebb czélt Mivel nagy kedvesen,
Búsult embernek vét 5 Titkon, szerelmesen,
Szerencsétlen élteben. Kegyelmissen fogadott.

Annak az fájdalma, Szánj meg én Istenem, 25
Baja és nagy kinja, Ki ezen gyötrelmen
Hogy fájlalni sem meri. Keserves busulással
Íktelen vig kedvet 10 Öldöz most miattam,
Miltó sirás helyett Melyet megsirattam
Kell szegínnék tetetni. Keserves óhajással. 30

Azzal együtt élni, Ez vegye ez verset
Keservesen túrni, Papirosra esett,
Az kitől kívánt megválni. 15 Szemeimből könyveim,
Aztat apolgatni, Az, ki bús szivemet
Ölelni, csókolni, Szánja in igyemet 35
Az kiirt kívánt meghalni. Keserves életemet.

Finis.

48.

Jajszónál egyebet mán én szívem nem tud,
Jajgat, mint mezőben sastul üzetett lud.

Jaj, búmra virradtak keserves napjaim,
Sűrű könnyhullásra juttatott óráim.

Jaj, óhajtásimmal teljes hegyek, völgyek, 5
Ugy tetszik csak jajszót csepegnek az egek.

Jaj, nyavalyás fejem, hogy esél ily törben
S ki lesz már orvosom e nagy gyötrel[memben].

Jaj, im, minden állat szánja nyavalyádot,
Valamely hallhatja sok óhajtásidot. 10

Jaj, soha nem hittem, hogy esem ily törben,
Ily szübeli jajszót hozott m[é]ly sebekben.

Jaj, foházkodással töltem már életemet,
Mert nincs ki gyógyítsa megsebhedt szívemet.

Jaj, életemet már nem tartom életnek, 15
Hanem csak emésztő tüzemnek s mirgemnek.

Jaj, remíntelenül esett siralmas seb,
Kiníl már nem lehet soha keservejobb.

Jaj, életem helyiben lenne bár halálom
Már de én halálom fut előlem, látom. 20

Jaj nékem hát immár nyomorult veszettnek,
Szíviben, lelkiben megsebhedt sebesnek.

Jaj, csak már mindéltig csak jajszó kenyerelem
Ezzel áldott Isten, hogy életemig nyeljem.

Finis.

49.

Alia.

Térj meg már bujdosásidból
És már egyszer szabadulj
Búval emésztődött elme.
Nincsen semmi haszon már,
Csak szivedben esik kár. 5
Megfordulhat még az szél,
Eltávozhat az veszély,
Csak il[j s lgy] jó remínsígben.

Mert az hű szeretőknek
 Nincs más élte senkinek, 10
 Egyedül csak az remínség.
 Így reminlett bús szívem,
 Lígy hát jó remínségben.
 Használhat az óhajtás,
 Az szübeli könyhullás, 15
 A szerelem nyerísiben.

Mondják, nehíz az katona kenyír,
 Mert nem tudja ki veszt s ki nyer.
 Fejit nagy próbára veti,
 De nehezebb, ki szeretni mír, 20
 Kit Isten azzal megvér,
 Éget az tűz, az mely nem ér,
 Bennünk penig az nemes vér,
 Meg kell az szúnek emísztdni.

Boldog tehát, ki távol jár, 25
 Bú nélkül ilni akar
 Az szerelem nyerísiben.
 Főképen ha mint engem,
 Ki bútul emésztetem,
 Gyakran tőrben ejtetek 30
 Van rabságban de éltet
 Így kell már élnem szú nélkül.

Ha az nincs, fogadj Isten,
 Az ha tüled idegen,
 Kinek adandod szivedet, 35
 Tartsd || elrejtve kedvedet,
 Senkinek se jelentsed,
 Találsz szállást testednek,
 Helye líszen árva fejednek.
 Meghal már az irigységben. 40

Erdélyi Pál.

Teleki Mihály levelezése.

(Harmadik kötete.)*

Kemény János hívei az ő halála után sem tették le azonnal a török által Erdélyre feltolt fejedelem, Apafy Mihály előtt a fegyvert. A vesztett nagyszöllősi csata után az országot odahagyták, királyi területen szervezkedtek s a bécsi udvar támogatásában reménykedve opponáltak Apafynak. Mikor pedig kitünt, hogy céljokat el nem érhetik, egyenként meghódoltak a tényleges fejedelemnek. Megbékélt vele Teleki Mihály is még 1663 első felében, megerősítve Apafy által is a kővári főkapitányságban, de nem sietett hódolatát Apafynak személyesen bemutatni. Találkozások csak az év végén történt Ebesfalván.

E találkozás történelmi fontosságú, mert ezen időtől datálódik az a szerep, mely által Teleki Mihály magát Magyarország történetében halhatatlanná tette. A fejedelem ugyanis nemcsak kegyesen fogadta a jelentkezőt, hanem Telekit intim tanácsadójává tette; úgy ő, mint a fejedelemasszony rövid idő alatt megingathatatlan bizalmat mutattak Teleki iránt; e bizalom oly szilárd volt, hogy annak csak a halál vetett véget. E szokatlan bizalomnak a fejedelmi pár azon meggyőződése képezte az alapját, hogy a Teleki Mihály becsületességére, odaadó hűségére, nagy eszére minden körülmények között számíthatnak. A fejedelmi kegy mindjárt 1664 elején abban lelt kifejezést, hogy Apafy Telekinek adományozta Szentpétert, kárpótlá-úl Magyarországon a törökök által elfoglalt birtokaiért.

Alig töltött Teleki pár hetet a fejedelmi udvarnál, már is nyilvánult iránta nemcsak a fejedelemnek, hanem az országnak is bizalma. Őtet szemelték ki ugyanis, hogy Erdély és a bécsi udvar közt jó viszonyt hozzon létre. Azt írja ugyan Teleki januárius 16 án Kászonyi Mártonnak, hogy a töröktől való félelem miatt az országban lakó embert nem mernek kiküldeni, de mégis tekintve megbízatása kényes természetét, a legnagyobb bizalom hiányában nem eshetett volna reá a választás. Mert a bécsi udvarral jó viszonyba lépést az tette kívánatossá, hogy úgy a török tette fejedelem, mint az ország kínosan nyögött a török protectoratus súlya alatt, mindnyájan érezték a török kegyének ingatagságát, változandóságát s szükségesnek látták ennél szilárdabb támaszról is gondoskodni.

Teleki különben egyébként is legalkalmasabb volt e megbízatás teljesítésére. Mint Kővár főkapitánya, állandó érintkezésben volt az Erdélyhez tartozó várakban levő német p aesidiumok parancsnokaival, s mint egyik legtekintélyesebb híve a császárra támaszkodó pártnak, a megelőző években a császári udvarhoz is több ízben volt küldve. Nem volt tehát egészen új ember a diplomácia terén s ismerte a terrenumot is, melyen mostani megbízatása szerint mozognia kellett.

Teleki Mihály februárius végén ment Szatmárra, hogy a fejedelem és az ország ajánlatait Cobnak és Kászonyinak előadja, kik Bécsbe a csá-

* A Széki gróf Teleki család és a M. Tud. Akadémia költségén kiadja a Magyar Történelmi Társulat. Szerkeszti *Gergely Sámuel*. Harmadik kötet 1664—1666. Budapest, 1907. 8. r. XXX, 639 lap.

szár elé terjesztették. Ezzel megkezdődtek a tárgyalások, melyek több ízbeni megszakítással 1665 februárius közepéig nyúltak ki. Teleki ez idő alatt ezen ügyben többször megfordult Szatmáron. A levelek is, miket ez idő alatt Cobbal, Kászonnyival, később gróf Rottal Jánossal s a fejedelemmel váltott, leginkább ezen kérdéseket érintik.

Nehezítette az egyetértés létrejöttét a németek által megszállva tartott, de Erdélyhez tartozó várak ügye. Ezek közül Székelyhídon a praesidium még 1663-ban fellázadott, tisztjeit elkergette s meghódolt Apafynak. Ugyanezt tette 1664 elején a kolozsvári német praesidium. Hasonló szándékot árult el a szamosújvári, még inkább a bethleni. Akadtak lelkiismeretlen erdélyiek, kik azt terjesztették Szatmáron, hogy Gillányi Gergely lázította fel a kolozsváriakat, hogy Torma István és Béli Pál biztatgatják a bethlenieket, s azt a gyanút keltették fel, hogy maga Apafy állana a nevezettek háta megett. Ez ügyből kifolyólag szenvedélyes levélváltás volt Teleki és Kászonny közt. Kászonny egyik levelében azt írta, hogy ne Gillányi uram legyen a fejedelem, ne ő kegyelme disponáljon; a másikban mintegy fenyegetőleg írja, hogy nem jó a császár szakállába kapni. Emlékezteti Telekit Szatmáron tett bizonyos ígéreteire, mikkel most ellenkező történik, a helyett, hogy beváltanak; bánná, ha arczczal küldenék az erdélyieknek a Székelyhídról való végezést.

Teleki Mihály válasza e vádakra és fenyegetésre higgadt volt, de határozott. A fenyegetőzéseket le kellene tenni, mert azokra erről a részről semmi ok nem adatik. Ki vétke, hogy a székelyhídiak rebelláltak, egy nevezetes magyar is nem lévén ott? Nincs vétke az őrségek lázadásában sem Gillányinak, sem Tormának, legkevésbé Beldinek. Ő nagyságának pedig még csak gondolatjában sem volt ez a dolog. Legjobb megoldás lenne a praesidiumoknak a várakból kivitele, mert ott léteikben nincsen semmi haszon, sőt nagy inconvenienciák jönnek ki belőle. A török is mindegyre sollicitálja a fejedelmet ezen váraknak obsidiálására. Ha mindent oly hamar és oly renddel, mint Kászonnyiek kívánják, nem tudnak végbe vinni, nem ő felsége bosszúságára vagy kisebbségére cselekszik. Gondolják meg Erdély állapotját, ily körül lévén véve a töröktől, kitől elszakadása miatt annyiszor volt pusztulása, hogy csak a galléra maradt kezökben, ha valamit a török, ki vigyáz reájok, eszébe vehet, mentest elvesznek. — Ama bizonyos ígéretre vonatkozólag, miket Kászonny szerint nekik Teleki Szatmáron tett, Gillányinak Teleki ezt írta: „Eb fia, az mit ők kívántanak, ma is kívánnak, reám fogják, hogy ígértem“.

Azon kívánságokra, miket februárius végén Teleki az ország és Apafy részéről átadott Cobnak és Kászonnyinak, ez utóbbinak április 7-ikén kelt levele szerint „ő felségétől Erdélynek és az méltóságos fejedelemnek ő nagyságának holtig való örvendetes resolutioi érkezének“. Siettet Teleki Szatmárra menetelét e resolutioiok átvételére. De e resolutioioknak főleg két pontja ellen alapos kifogást lehetett tenni. Bécsben égték a vágytól, hogy a székelyhídi rebelliseket érdemök szerint megbüntessék s kezöket ismét a várra reá tehessek. Kivánták tehát a várnak átadását s a rebellis praesidium kiszolgáltatását. Apafyra nézve becsületbeli kérdés volt, hogy ezt a kívánságot ne teljesítse. Egy másik kívánsága az volt Leopoldnak, hogy a tavasszal megújuló háborúban Apafy az ország hadaival ne csatlakozzék a török táborhoz, még ha a csatlakozásra határozott parancsolatja volna is a nagyvezértől. Bizzék abban, hogy Leopold s más keresztényen

fejedelmek megvédelmezik. Az útasítást még az őszszel megkapta volt Apafy, hogy készen legyen a vett parancsra felülni s hadaival a török táborban megjelenni. Engedetlenség esetében a török bosszúja könnyen utólérhette, mert a török a szomszédságban volt, Kucsuk pasa tekintélyes török haderővel Erdélyben. Addig tehát Apafy Erdélyvel elveszhetett volna, míg a védelmet ígérő keresztyén had a távolból megmentésére ide ért volna. Meg is írta Telekinek Apafy, hogy lehetetlen neki a nagyvezér parancsolatját nem teljesíteni; ha tehát a török táborban megjelenik, senki tőle azt rosz neven nem veheti. Hozzá tette azt is, hogy megjelenésével nem fog nagy kárt okozni a keresztyénségnek. Hasonló értelemben írt Bánffy Dénes is, a ki egyik levelében azt is tanácsolja, hogy Cob újabb meg újabb patenseket bocsásson ki erős fenyegetés alatt, hogy a fejedelem ki ne menjen az országból s e fenyegető leveleket juttassák a török kezébe.

Azt bizonyára jó neven vette volna Apafy, ha Cob fenyegetésekkel, esetleg színleges hadi mozdulattal alkalmas ürügyet ad neki az otthonmaradásra. Cob május 26-dikán kelt levelében Teleki Mihály által megnyugtatóni igyekezett a fejedelmet az iránt, hogy ha az ország határán az ellenség ellen valami operatiót kezdenek, az nem az ország ellen fog irányulni. De e helyett német és magyar rablóhad tört be az országba, elpusztítva, kirabolva annak tekintélyes részét és minden ellentállás nélkül tért vissza összeszedett sok zsákmányával. Erre vonatkozólag írja július 8 dikán Katona Mihály Telekinek: „Kegyelmetek mit csinál oda be, hogy ily könnyen megengedi egynehány kóborló hajdúnak azt a sok egynehány ezer marhát kihajtania? Magok is csodálkoznak rajta, mely könnyen jutottak hozzája. Bizonytal irrom Kegyelmednek, háromszáz lovas felverhette volna őket, ha utánna lőttek volna, de békével csak elmnének“. Cob július 11-ikén a törtentek felett sajnálkozó és magát mentető levelet írt Telekinek, de az okozott károkért a kárpótlást két év mulva is eredmény nélkül sürgették.

Ez az esemény nem maradt kellemetlenség nélkül Teleki Mihályra nézve. Ebeni István azt jelentette neki Kolozsvárról, hogy egy rosz áruló az egész községgel elhitette, hogy Teleki, ő és Veér György hozták be az országba a kóborlókat 500—500 aranyért. Azonkívül a német tiszteket is kézbe adadni ígérték, melyre nézve kevésbe mult, hogy ő Veér Györggyel rosszul nem jártak a németektől. Azért nem árt Telekinek is felserkenni s magára vigyázni, mert hol barát s hol számár, változhatik az állapot s jövendőben a ki él közülök, megbúsulhat még érette. Nalácz meg arról tudósította, hogy Kolozsvárt igen rútt állapot van. A németeknek azt mondták, hogy a fejedelem kézbe adja őket. Ezek egybe konfluáltak a városbeliakkal. Fel is írták, kiket öljenek meg: Teleki Mihályt, Ebeni Istvánt, Veér Györgyöt s még egynehányat. Talán ezzel függ össze Veér György Telekihez intézett levelének ez a része: „Ugy vettem eszembe, mintha megijedkezett volna Kegyelmed. Ha lehet, édes Öcsém, azt az emberek eszékbe ne vegyék, mert ártalmas volna mindnyájunknak, kiváltképpen Kegyelmednek. Az a jó hajós, a ki akkor tusakodik a habbal, a mikor legnagyobb szélvész éri“. Teleki különben azt írta anyjának, hogy semmit sem tudott azoknak a kóborlóknak bejövételiben. „Adja Isten, legyen úgy“ — válaszolta a fia becsülete felett gondosan örkődő édes anyja.

A szentgothárdi fényes győzelem azt a reményt keltette fel az erdélyiekben, hogy talán most megszabadulhatnak az alól a nyomás alól, mely eddig a török részéről oly sulyosan nehezedett az országra. Teleki

megbízást kapott, hogy siessen Bécsbe és ott eszközölje ki, hogy Leopold a békekötés alkalmával könnyítsen az ország sorsán. Elindulása előtt érkezett meg Baló László levele a török táborból a már megkötött béke feltételeivel, melyeknek Erdélyre vonatkozó egyik lényeges pontja az volt, hogy Székelyhíd erődítményei leromboltassanak. Ki volt mondva az is, hogy Erdély a régi állapotjában tartassék meg. Baló tudósítása szükségessé tette Teleki útasításának megváltoztatását, mely most így módosult: Eszközölje ki a császár a portánál, hogy 1. Erdély adója a régi összegre szállíttassék le. 2. Az ország határa az Ali pasa hitlevele szerint igazíttassék ki. 3. Miután Székelyhidat a béke egyik pontja értelmében le kell rombolni, engedtessek meg Erdélynek Somlyóban, Valkóban és Csehben praesidiumot tartani.

Teleki ez újabb útasítással útrakelve Szatmárra érkezett. Itt Kászonyi és Cob azt tanácsolták, hogy várja ide gróf Rottal Jánost, ki a császártól olyan felhatalmazással jöhet, mely a Teleki Bécsbe menetelét feleslegessé teszi. A míg gróf Rottalra várt, Kászonyi és Cob Telekit behálózni igyekeztek. A béke megkötéséről semmit sem akartak tudni. Azon mesterkedtek, hogy Teleki bírja reá a fejedelmet Székelyhidnak a császár kezébe bocsátására. Emellett sok rendbéli panaszsal álltak elé Apafy és az ország ellen. E mellett a császár nagy jóakaróját helyezték kilátásba. Az általok befolyásolt Teleki október 26-iki levelében azt írta Apafynak, úgy látja, hogy a németek Székelyhidat még most is kezekbe vennék; egy nappal később pedig így írt: „Úgy látom, Kegyelmes Uram, bizony az mi érdemünk felett való kegyelmességgel van s leszen ő felsége mind Nagyságodhoz, mind az országhoz, csak Nagyságod is alkalmaztassa magát az iránt. A székelyhídi dologgal ne siessen; bizony nem mind úgy van az dolog, az mint Baló uram írja“. De ha Cob és Kászonyi kétséget támasztottak is Telekiben a béke megkötése iránt, Apafy bizonyos volt benne Balónak egy újabb izenetéből; azért röviden azt válaszolta Telekinek, hogy elugrották, hogy Székelyhíd átengedésével kedveskedjenek. Ő már megírta a nagyvezérnek, hogy elrontatja. A fejedelemszöny nem elégedett meg ennyivel, hanem keményen megnyomta a pennát Telekinek írt levelében. „Bizony elfutó bolondok nem vagyunk‘szintén, hogy szemlátomást magunkat veszedelembe ejtsük. Székelyhidat bizony senkinek sem adjuk, hanem ha ugyan meg kell lenni, elrontjuk... Vége legyen immár ennek; hiába palástolják, mert bizony úgy ment az békesség végben... Kegyelmed annak a két embernek hiszen. Bizonynyal írom, az uram ő kgyelme veszedelmével magoknak böcsületet nem keresnek“.

A bécsi udvar Apafytól nem nyerhetvén meg Székelyhidat, sikertelen maradván az a mesterkedése is, hogy csábító ígéretekkel a praesidiumot vissza pártolásra bírja: most már a várnak mentől hamarabb lerombolását sürgette Rottal által, a ki a Telekivel való tárgyalásokra Szatmárra jött. Apafy annál inkább óhajtott volna ennek eleget tenni, mert a nagyvezér is megrendelte, ki előtt be volt vádolva, hogy a kegyvesztett moldovai vajdával Ghika Gergelylyel confederált. A nagyvezér erős fenyegető levelet írt Apafynak arra az esetre, ha az ő bosszúja elől menekülő vajdát befogadná.

De Székelyhíd lerontásában maga az ottani német és magyar praesidium támasztott váratlan nehézséget. Azon levelek, melyeket Teleki a fejedelem által Székelyhidra küldött Boldvai Mártonnal, Stepán Ferencz-

czel váltott, nagyon siralmasnak tüntetik fel a székelyhidi viszonyokat. A praesidium, melynek zsoldját több hónaptól fogva nem fizették, zajongva követelte a hátrálékos zsold kifizetését. Nem hallgatott előljáróira; mindenféle rakoncátlanságot engedett magának. Ellene szegült a fejedelem rendeletei végrehajtásának; követeket küldött Apafyhoz, Telekihez, Cobhoz, a császárhoz a vár megtartása végett és fenyegetőzött, hogy ők ezzel a várral akárkinél is e világon kedvet találnak. A fegyelem annyira felbomlott, hogy Boldvai és Stepán folyvást életök miatt remegtek. Telekinek nagy fáradságába került ezekkel a fékevesztett emberekkel megértetni, hogy két hatalmas császár rendeletének egész haza veszedelmeztetésével magokat opponálni nem tanácsos dolog, kikerülhetetlen dolog tehát azon hely elrontásának annuálni. A ki ezzel ellenkezőre törekszik, az a hazát veszedelmezteti. Végre miután a praesidium hátrálékos zsoldját megkapta, belenyúgodott a változhatatlanba s az Apafytól e végre ide küldött Bánffy Sigmund Székelyhid erődtímenyeit 1665 januárius közepén széthányatta.

Némely erdélyi urak nem átalották Bécsben és Szatmáron azzal az alaptalan váddal keresni kedvességet, hogy a székelyhidi praesidiumnak az ellentállásra Erdélyből az Apafy környezetéből van biztatása; innen veszik a bátorságot, hogy a vár lerontásának ellenszegüljenek. Ugyanezek az urak, mikor a moldovai vajdáné a török bosszúja elől Erdélybe menekült s a török fenyegetve követelte kiadatását, azzal a váddal kedveskedtek Bécsben és Szatmáron, hogy a fejedelem a szerencsétlen asszonynak csak a kincsein kapdos, megmentésére pedig nem is gondol. Valóban pedig a vajdáné megmentésében sikerrel fáradozott.

Székelyhid elrontása által a bécsi udvar kívánsága teljesedésbe menvén, most már Rottalon lett volna a sor, hogy Erdély adója és határa rendezése iránt a császár nevében kötelezze magát. Rottal azonban ki akart kerülni minden kötelezettséget, hitegetésekkel akarta beérni, azt akarván elhíttetni Telekivel, hogy a portán levő császári residensnek már is meg van parancsolva, hogy ezekben a kérdésekben működjék, valamint az is, hogy ebben a tárgyban az ő utasításaira is hallgasson. De Apafynak a portán levő követe azt jelentette, hogy a residens nem tud semmi ilyes parancsolatról. Mikor ezt Teleki Rottalnak jelentette s egyúttal hangoztatta előtte, hogy ha Erdély adója le nem szállítatik, határa jó rendbe nem hozatik, nemcsak hogy élni nem, de csak vajúdni sem lesznek képesek egy-két esztendeig sem: Rottal ismét csak azzal állott elő, hogy ez a dolog a követnek instructiójába van adva, de — tette hozzá — „ő fel-sége minden dolgait igen titkosan kormányozván, úgy ezekben is igen okosan és titkosan akar procedáltatni, mert félő, ha azt a török idő előtt észében vehetné, többet ártana, sem mint használna.“ Ajánlotta, hogy a rendkívüli császári követnek a portára megindulása előtt Bánffy Dénest küldjék Bécsbe, holott is a császár kezeírása alatt rendesebben eshetnék meg a dolog, a minek sikerében ő is munkálkodnék. Hasztalan volt Apafynak az az alapos ellenvetése, hogy Rottal Bécsben csak mint tanácsadó szerepelhetne, míg itt mint a császár plenipotentiarius a császár nevében végérvényesen intézhetné el az ügyet, Rottal megmaradt álláspontja mellett s mikor ennek daczára nem kaphatta meg az általa kívánt dicsérő levelet, a nélkül, hogy valamit Erdély ügyén lendített volna, neheztelve távozott el.

Rottal szatmári működését egy pár levelében Apafi még a tárgyak sok alatt érdeme szerint ítélte meg. Még keményebb ítéletet mondtak

reá a tárgyalások befejezése után Magyarországon. Kifejezést ad ennek Kende Gábor egy pár levelében. „Minket sok hamis és kicsinyes fogadási után Rottal uram idehagyta. Neki egyéb nem kellett, csak ronthassa el Székelyhidat.“ Más helyen: „Maga tudja Kegyelmed, hogy mennyi hazugsága lőn ideki Rottalnak. Mindenre ígerte magát, félvén, hogy Székelyhidnak elhányásában akadályt csinálnak és mihent véghez vihette, csak elmene. Tíz pénz érő dolgot véghez nem vitt és napfényre hozta Isten minden csalárdságát.“ Veér Judit levele szerint: „Sóti uram izente Győri által... írt volna Kegyelmednek, de nem mert, hanem izente, Kegyelmedre ez tájon három vármegyeiek igen haragudtanak, kiváltképen Keczer András, Keczer Menyhért, Farkas László sárosvármegyei notarius megesküdték, hogy Erdélyből követet fel nem bocsátanak, hanem megfogják, megölik, vagy fején égetik el az levelet.“ Teleki Kendének azt felelte: „Nincs oly német, török, akármint kérkedjék azzal, hogy az magyarnak javát akarja, hogy azt elhigyem, mindazonáltal azokban is vannak rossznál rosszabbak, valamivel könnyörületesebbek is; azokat véték olyannal vádolni, kiben vétkek nincsen, noha közönségesen ők bizony az magyart gyűlölik. Nem is vagyok oly együgyü, hogy ne tudnám, hogy az tövis ártalmas, mindazonáltal óvást benne jární elkerülheti az ember az bele hágást... Hazámnak, nemzetemnek, vallásomnak vagyok olyan igaz jóvát kívánója, mint az kik oly igen pengetik az szájokban az mások bestelenítését, szegül-végül az enyimet is. Volt az ideje, meg is bizonyítottam, ha Isten úgy akarja, meg is bizonyítom... Kérlek lelkedre, ne ítéljetez úgy felőlem, az mint hallom, hanem tartsatok igaz magyarnak.“ Érdekes a Sótinak adott válasz is: „Fáj az szívem némely uram alkalmatlankodásán; egyébaránt hadd koptassák nyelveket; elunják. De bár Isten áldását ne terjeszsze reám, ha mind nemzetemnek, hazámnak, vallásomnak nem vagyok olyan igaz szolgálja, tagja, mint azok, kit nem nyelveskedéssel, hanem valósággal is eddig is megbizonyítottam, ezután is, ha Isten úgy akarja, megbizonyítok... Vajmi édes Sóti uram, egynehány, most az ki nyelveskedik, csak kicsiny privatumra is félre áll!“

A magyarországiak minden zúgolódása, fenyegetése mellett is Apafy és az ország 1665 tavaszán Bécsbe indították Bánffy Dénest. De Bánffy leveleiből Telekihez azt olvassuk, hogy a fejedelem és az ország semmi utasítást nem adtak arra nézve, hogy Bécsben miképpen procedáljon, hanem információért Telekihez útasították; ezért ismételve sürgeti indulása előtt a találkozást Telekivel. Mire Bánffy Bécsbe felérkezett, a császári rendkívüli követ gróf Leslie már elutazott volt a portára, a mint írja június 12-én kelt levelében, elégséges instructival volt ellátva az erdélyi dolgokról. Ezt hittették el Bánffyval is Bécsben, mint Szatmáron Telekivel, de Apafynak a portán levő követei az ellenkező jelentéseket tették. Sőt mint Bornemissza Annának december 20-án kelt leveléből olvasni lehet, a császári követ böcstelenül szólott felőlök országostúl, a residens is kimutatta foga fehéret, oda tehát csak hijában biztak: még is mikor Kászonyi Márton 1666 januáriusban császári ura megbízásából bizonyos kívánságokkal Erdélyben megjelent s a fejedelem s az ország rendei előtt határozottan állította, hogy a két követ a portán útasítva van Erdély ügyei rendbehözására: az ország rendei kezdetek reménykedni, de a kellő időben érkezett tudósítása Paskó portai követnek a kellő mértékben leszállította Kászonyi valótlan állításait. Az ország egy ideig kész volt Béccsel elfo-

gadható egységre, de a sok be, nem váltot ígérlet, a valóságnak meg nem felelő hitegetés kiábrándulást, elhidegülést von maga után s az eközben bekövetkezett magyarországi fejlemények egy időre ellenkező irányba terelték Erdély politikáját.

Ekként az ország két vitalis kérdése, az adó és határrendezése megoldatlanul maradt. Az adó összeroskadással fenyegette az országot, mely a megelőző évek pusztításai miatt végleg ki volt merülve. Az elszegényedést szomorúan illusztrálja az, hogy még ott sem voltak képesek helyt állani, a hol idegenben ajándék által kellett kedvet találni. Rottal megmondotta volt Telekinek, hogy Bánffy kinek hány lovat vigyen Bécsbe ajándékba, de a Bánffy levelei azt mutatják, hogy neki csaknem összekoldulni kellett egyes uraktól az ajándéklovakat. Telekitől is elkérte azt, a melyet ez a Moldovai vajdától kapott. A császárnak két lovat mondott Rottal, de csak egyet küldtek, arról is azt írja Bánffy, hogy tetves lábú. Hasonló panasza volt Paskónak azon lovakra, miket a török pasáknak kellett ajándékoznia. Egyik lúdtalpú volt, másik meg lyukas pofájú. „Megunt lovakat hánnak ő nagyságára s ilyen helyre küldetik“ — írja elkéservedve. Bánffy is olyan lovat kapott Bécsből visszatérte után Apafytól ajándékba, „mely cigány szekerébe való“ volt. Ilyen elszegényedés mellett elképzelhető, minő nehezen telt ki a rettenetes összegre csigázott török adó. A török követek pedig egymást váltották fel Apafy udvarában, hol az adót sürgetve, hol meg határigazítást, a mi a töröknek czimül szolgált békés időben az országot fosztogatni, megnyirbálni. A Piri pasa deftere állandó veszedelem volt az országra. A hír túlozva egyszer ötezer emberről szólott, máskor meg hétezerről, kikkel a török Váradról határigazítani készül. Apafy és az ország e miatt folyvást izgalomban éltek, de a fejedelem ellentállani a török rablóknak soha sem mert, megelégedett a portán panaszemeléssel, a mi rendesen eredmény nélkül hangzott el. Paskó Kristóf a portáról, mint Telekinek írott levelében megvallja, keményen talált írni Apafynak, sürgetve az ellentállást, de keményen ír Telekinek is: „Miért ír ő nagysága olyan engedelmesen a jenei pasának? írja meg neki, ne is kapdossan a Keresen, mert soha fegyverrel sem engedi a jeneieknek; ha reá mennek, az mi rajtok esik, magának tulajdonítsa. Hatalmas császár kötötte oldalára az kardot, az mit fejedelemségének vételekor kezéhez vett az országban, azt feje fennállásáig nem engedi, akár mint defterezték. Keménység kell az fejedelemséghez, nem kell könnyen hagyni, majd csak a galléra marad Erdélynek, minek lesz fejedelme?“ „Egész keresztyén világon gyalázat az Erdélynek és fejedelmének, hogy egy végbeli török egy országot borít el. Miért nem serken fel Kegyelmetek? miért engedi az váradí töröknek annyira kóborlani az földet?“ Paskón kívül Bánffy Dénes is sürgeti, hogy a jenei és váradí törökök rablásait és foglalásait fegyverrel akadályozzák meg. Nem csak a fejedelemnek ír ilyen értelemben, hanem Telekit is gyakran sürgeti leveleiben, hogy ne szánja fáradságát, menjen az udvarhoz és mozgassa meg ezt a dolgot; a hazának teszen vele szolgálatot. Úgy Paskónak mint Bánffynak az volt szerencsétlensége, hogy jó tanácsaik gyanúsak lehettek Apafy előtt, mert ezen években a Rákóczi Ferencz nevének kívül az övéket is többször emlegették, mint leendő erdélyi fejedelmeket.

Bánffy különben sem dicsekedhetett a fejedelem bizalmával. Már 1663-ban Apafyval kibékülése után több leveleiben csalódottan írja a még mindig Kővárban időző Telekinek, hogy a fejedelem csak Gillányi Gergelyre, Naláczi Istvánra

s a prefektusra hallgat, ha ő valamit kezek alá szólott, sem a fejedelem nem vette jó neven, sem a fejedelemasszony, sőt három ízben is intimáltatták, hogy hagyjon bekét affélének. 1665 augusztus második felétől kezdve feszültebb lett a viszony Bánffy és a fejedelem közt. Bánffy megbántódott a fejedelem azon írásán, hogy addig nem nyughattak, míg Valkóba nem vittek törököt, holott Bánffy szerint Valkó elestének az volt oka, hogy félmeztelen, fizetetlen s e mellett elégtelen őrséget tettek bele. Augusztus 19-én írja, hogy szinte visszafordult gyomorral van, mert Erdély azokat hizlalja, kik okai romlásának. Egyúttal Telekinek küldi megolvasásra a fejedelem levelét, felkiáltva: „Lásd meg, Uram, ha Istened van, nem méltatlan szenvedek-e? Az Isten lássa meg, engem ő nagysága látom, szamaránál is alább valónak, rossz embernek tart“. Augusztus 20-án Telekit kéri, ne szánja fáradságát udvarhoz menni és Somlyó megerősítését a török ellen keresztül vinni. Ő sem nem ír, sem oda nem megyen, mert ő nagysága igen rigide kezdett vele bántani, mocskos írásokat tőnek ő nagysága deáki, miket ismét Telekinek küld megolvasásra. Augusztus 24 dikén meg azt írja, hogy ő nagysága írása a sebesvári állapotról csudás; megtartja mindenik levelét, s mikor az uraknak összegyűlések leszen, exhibéálja ő nagysága maga előtt. Így válaszolhatott a fejedelemnek is levelére, mit Apafy fenyegetésnek vevén, annyira dühbe jött, hogy augusztus 30 ikán kelt levelökben Bornemisza Anna és Gillányi sürgősen hívják Telekit, siessen udvarhoz éjjel-nappal, csendesítse ő nagyságát. Jellemző Bánffynak Apafyhoz való viszonyára az a levél is, melyet Bánffy az ő direkciója alá rendelt Francisco somlyói alkapitányra vonatkozólag írt 1666 november 12-ikén Telekinek: „Az Franciscónak írt ő nagysága levelét én ki nem küldöm, mert azzal az eb csak neveli szarvát. Hiszen ha gyanús az személyem, miért bizta reám őket ő nagysága, hogy még úgy írnak az ebnek? . . . Én bizony tituláris kapitány nem leszek soha. Isten úgy adja lelke üdvösségét ő nagyságának, ha más hitelesb hívének nem adja, avagy ha engem kapitánynak tött ő nagysága s ugyan az nyakamban hagyja, bizony nem sokára azt a hírt hallja ő nagysága, hogy két darabbá esett az kutya.“

Bánffy leveleiből értesülünk, hogy ellenségének tartja Bethlen Jánost, és resolutus az elmúlt materiákat elővenni és egymáson által esni; ellenségének tartja továbbá gróf Csáky Istvánt, a kivel garázdálkodni készül.

1665 végén muló kellemetlensége Teleki Mihálynak is volt a hunyadmegyei főispánság miatt, melyet Kún István és Kapi György kerestek. A fejedelem megbízásából Teleki Mihály, Mikes Kelemen és a szászsebesi királybíró kérdezték meg a vármegyét, kik Kapi mellett nyilatkoztak. Bornemisza Annának ez a megoldás nem tetszett s levelében hibáztatta a Telekiék eljárását, megtoldván hibáztatását ezzel: „Mi nem sokat csudálkozhatunk az dolognak olyan kimenetelin, elhívén, nem volt ajándék és adomány nélkül amaz részről, melylyel ellopták az emberek szíveket“. Teleki magára vette a megajándékoztatás vádját s válaszában magát és társait tisztázni igyekezett. Kapinak pedig azt írta, hogy ezután kevesebbet kell koptatnia az ő nagyságok padimentumát; ezután pedig ha kéri valamire, megmentheti magát, lesznek mind ember s mind írásbeli bizonyosági reá, mert addig is gyakortább sok becsületes ember dolgában való törekedésében nem volt egyéb válasza a bestelenítésnél, de azt senki nem hitte. Ő már effeléhez igen hozzá szokott. Azzal simult el a dolog, hogy Bornemisza Anna levélben kijelentette, hogy Telekire semmit sem nehez-

telt, Naláczy pedig megírta, hogy a fejedelamasszony a vármegyei urakra értette az ajándékoztatást, de hozzá tette: „Csak túrjünk, Uram, az Kegyelmed orczája s az enyém hozzá szokott ahoz, nem első dolgunk“.

Kászonyi Márton sikertelen erdélyi útja után kevéssel vette a fejedelem gróf Tökölyi Istvánnak azon felszólítását, hogy küldje ki hozzá Teleki Mihályt és Bethlen Miklóst, mert Isten csudálatos dolgot nyilatkoztatott ki, melyet pennára nem bizhatott, nekik akarja aperiálni. Teleki Mihály ekkor már bizalmas viszonyban volt Tökölyi Istvánnal, mivel sok levelet váltott, sőt a gyermek Tökölyi Imre is többször kereste fel Telekit leveleivel. A levelekből csak egy pár vonatkozik erre az útra, de annak czelja a levelekből nem tűnik ki. Bornemisza Anna azt írja, nem tudják, csak gondolják, hogy miért híják; ő sokat gondolkozott rajta. Kétszer is meghagyja levelében Telekinek, hogy ígéretet ne tegyen, hanem csak hallgassa meg, mit akarnak, mert bizony hóbort az, melynek végét ember nem tudja. Teleki Mihály viszont azt írja a fejedelamasszonynak, hogy ha Kemény Jánosné, ki most jött Erdélybe, megkémlí, Istenért semmit sem neki, sem másnak ne jelentsen, a fejedelmet is erre kérje, hogy senkinek a világon ne jelentsen, mert ha megtudják a pópista atyafiak, ők oda vesznek, a jó dolgok is felben maradnak. Április végen keltek útra, megfordultak Késmárkon Tökölyinél, Murányban a nádornál, hol azokkal találkoztak, kik a bécsi udvar magyarelles politikája ellen az Apafy közbenjárásával kívánták a török pártfogását megnyerni. Teleki május végén ért haza, Bethlen Miklós pár hónapig még Murányban maradt, hogy a nádornak legyen kivel konversálokodnia.

Magyarországon sokan kémségnek tartották Telekiéknek ezt az útját. Azt tételezték fel, hogy Apafynak van szándékában valamit kezdeni Magyarországon. Hogy Apafynak és az országnak sok megbántódása volt a magyarországiak részéről, Teleki Mihály a nádornak írt egyik levelében nem csak megírta, hanem azt is hozzátette, hogy ha a sérelmek nem orvosoltatnak, vagy még folytatódnak, a fejedelem és az ország sokáig hivalkodó szemmel nem nézhetik. Meg volt tehát már a magyarországiak gyanúja, a mikor a fejedelem 1666 augusztus 28-ra kővári látogatását tervbe vette. Ez még fokozta a gyanút és nyughatatlanságot. Gróf Csáky István kérdést is tett Telekinél e látogatás céljáról; Lónyai Anna pedig azt írta, hogy ónkalácsokkal várja őket. Apafy visszatérte után a jezsuiták mocskoló iratokban hirdették, hogy kiindult, de tehetetlensége érzetében visszatért. Báthori Zsófia erre ismét elkezdte a protestansok üldözését.

Néhány héttel a fejedelem visszatérte után Kővárból nagy szomorúság érte a fejedelmi családot. Rövid betegség után egyetlen fiok Gergely halt meg. A temetésre az előkészületeket Bánffy Dénes végezte, ki ekkor már az elhalt Ebeni helyett kolozsvári főkapitány volt, s eljárásáról több levelében számolt be Telekinek.

A levelekben az előadottakon kívül is sok figyelemre méltó dolog megemlítésével találkozunk. Külföldi eseményekre vonatkozó hírek gyakran fordulnak elő a levelekben. Cob, Kászonyi és Lónyai Anna a háborúra tett előkészületekre és a harctéri eseményekre vonatkozó hírekkel kedveskednek Telekinek. Zrinyi Miklós nevével is gyakran találkozunk ezekben a tudósításokban. Naláczy a fejedelmi udvarban történekről számol be. Megírja a török vagy másféle követek érkezését, jövevelek célját, távozásokat, a portai követek leveleinek tartalmát, az udvarnál történt különböző dolgokat.

A kötet első felében az 1664-dik évből Szalárdi Jánosnak a Siralmas Krónika írójának 10 levelével találkozunk. Részint elmélkedések a haza állapotjáról, részint Szalárdi magánügyeire vonatkoznak, pár helyen a Siralmas Krónika kiadásáról ír Telekinek.

A levelekben érintett események drámai egymásutánjában nyugvó pontokat képeznek Veér Judit levelei. Gondosan beszámol férje rendeleteinek teljesítéséről, gazdasági dolgokról, cselédek magaviseletéről, a maga és gyermekei egészségéről, de minden levelében van valami, ha csak pár szóval oda vetve is, a mi bepillantást enged ennek az érdekes aszszonynak lelkivilágába és rokonszenvenné teszi személyét. Levelei elárulják, hogy milyen intim volt a viszony férj, feleség és gyermekek közt.

Cserei Mihály azzal vádolja meg Telekit, hogy mikor a vele egy társaságban levő urak boroztak, ő nem ivott, mert ki akarta hallgatni, hogy a többiek ittasan mit beszélnek, ki akarta tanulni minden dolgaikat, hogy azután rendre lábokról leránthassa őket. A Teleki Mihály levelezésének harmadik kötete több helyen reá czáfol Csereire. 1664 januárus 4-ikén maga írja Kászonyinak Ebesfalváról, hogy eddig csak itallal töltötte az időt. Ezt írhatta feleségének is, ki januárus 14-ikén azt válaszolta, hogy a részegeskedés Kővárban is kitélnék egyszer-kétszer, azért nem kelene oly messze menni; mindazonáltal nem tart ellent benne, csak magát meg ne betegítse. 1665 július 2-ikén ezt írja Naláczy Telekinek: „Mikor fogna Kegyelmeden, bizony pironognám Kegyelmedet az rendkívüli részegeskedésért. Úgy igyék azért Kegyelmed húzamos, hogy bizony úgy jár, mint szegény Kopasz István. Én még olyan embert nem láttam, a ki elfogyatta volna a bort, de azt láttam, hogy az bor elfogyatta az ember életet. Ha kell élet, szót fogad Kegyelmed“. Bornemisza Anna is azt írja 1666 június 6-ikán kelt levelében: „Kegyelmed betegségét szívem szerint bánom; tudom, a bortúl vagyon s az gyakorta embernek élete rövidítésével szokott lenni“. Idézhetnénk a jelen kötetből még több helyet is, de már ezekből is kitűnik, hogy Teleki a boritaltól éppen nem tartózkodott, valamint az is, hogy a tulságos borivásnak betegség lett az eredménye. Ha tehát abban az időben, mikor Cserei a Teleki udvarába került, ez utóbbi tartózkodott a boritaltól, azt egészségére való tekintetből tette s nem a Cserei által írt okból.

Érdekes műveltség-történeti tekintetben, hogy magasabb társadalmi állású emberek is minő fontosságot tulajdonítottak bizonyos égi jelenségeknek. Stepán Ferencz ezt írja 1664 december 13-ról Székelyhídról: „Ez éjszaka éjfélt után csakhamar egy üstökös csillag láttatott szintén ez vár aránt, az üstöke nagyobb volt hosszúságára egy kopjánál. A csillagnak az dereka Erdély felé állott, az üstöke pedig az Tisza felé egyenesen. Ez, Uram, nem kétséges dolog, mert az egész várban levő strázsák látták és az itt való notárus több emberséges emberekkel is látták. Nem tudom, ha oda látták e? Vasárnap virradó előtt lett ez dolog, ugymint ez éjjel, die 14 praesentis.“ — Teleki Mihály 1665 januárus 10-ikén Szatmárról azt írja a fejedelemnek: „Itt valóban sok égi csudák láttanak“. A tudós pap és orvos pedig Görgei Pál 1665 februárus 21-ikén ezt írja Telekinek: „Bécs felett sok csudák láttanak, úgy mint két kométák, ember csontok, obsidioknak formája, sík mezőség. Ezeket úgy írom, mint itt mostanában folyó híreket.“

Dr. Gergely Sámuel.

Bod Péter levelei.

Negyedik, befejező közlemény.

26.

Id. Teleki Ádám grófnak.¹

Nagyenyed, 1760 május 14.

Vártuk Ngodat, hogy erre a földre fog jőni nagy kívánsággal; de elhiszszük, hogy egy s más törvényes baja elszorították az Igen Pataki jó aértől. Nem lévén pedig Ngod lejöhetése iránt remenségünk, levellem által keresem meg Ngodat szent Társaságunk képében. Tudja Ngod, hogy az Fő Konsistorium és Ngtok tetszéséből az Generalis Synodus hirdettett ad. d. 15 Junii M. Igenbe; annak feltartására kötelesek, de elégtelenek vagyunk papokul. Instálunk azért Ngodnak alázatosan, hogy Igen Patakáról² méltoztassék Ngod minékünk segítségül lenni, a mi Ngodnak jobb keze ügyébe vagyon. Nekünk sokra vagyon szükségünk, de a mit Ngod akar, azzal légyen segítségünkre, parancsolván Nemzetes Horvát József urnak. Azt inkább akarnók, ha Ngod maga személyében is jelen lehetne ezen Generalis Synoduson, az honn most nem tsak papok, hanem politicusok is feles számmal szükség, hogy gyűljenek. Ngod hozzánk mutatandó gratiaját egész Tractusostól meghálálni el nem mulatjuk.

Köszöntöm alázatosan a Mgs Nagy Aszszonyt szives jó indulattal és a Ngod kedves és szelid élete Párját.³ Isten áldja meg ő Ngokat. Az Urfi⁴ jó egészségben vagyon Basileában.

Isten kegyelmében ajánlom Ngodat kedvesseivel együtt és maradok Ngodnak

alázatos szolgája:

Bod Péter.

N. Enyedről, az Examenből 14 May 760.

Az Igen Patakiak dítsekednek most, hogy megtarthatták az Pópájokat; az igeniek is kihányták, sőt valami darabontokat meg is vertek, a kiket az Udvarbiró Sánta Uram küldött volt Igenbe ezen dologban.

¹ Gr. Teleki Ádám, Pál fia, a nagy Teleki Mihály unokája. 1751 óta tábornok. Azonban kövérsége miatt lovon nem járhatott.

² Igenpataka, kis község Alsó-Fehér megye magyarigeni járásában.

³ Harmadik felesége, Brezovitzai Horváth Zsuzsánna.

⁴ Teleki Sámuel gróf.

27.

Ifj. Teleki Sámuel grófnak.

Magyarigen 1761 november. 16.

Mikor épen egyedül kedvetlenkedném mostani szokásom szerint házamban, akkor érkezék várásom felett a Ngod levele; a mely elüzte minden kedvetlenségemet és bétölte örömmel. Az valóba nagy örömemre vagyon, hogy Ngod iránt való ítéletem, (a melyért én is megítéltetem) nem tsalt meg, Ngod Isten kegyelme által nem a bolondságon, hanem a tanuláson kapdos. Örömemre vagyon az is, hogy Basileaban nem tsak nagy kedvességgel lakott, haszonnal tanult, hanem el is vitte magával jó embereinek, tanítóinak sziveket. Reménlem, hogy ez után az idő is azt hozván magával még több öröme ad Ngod alkalmatosságot.

Jelenti Ngod, hogy valami magyar historiára való könyveket jegyeznek fel, a melyeket Hollandiában kellene megszerezni. Én ugyan tudom mik vagynak, sok időt töltvén el az egybe keresélesekben s vizsgálásokban s szerzettem volt is Hollandiában, nevezetesen a Burman Péter könyvei közül felesen magamnak, de nem régen Schwandtner kinyomtatván Bétsben 3 tomusban sok magyar írókat, ott együtt találja az ember őket s nem szükség Hollandiából hozni, mivel Bétsben mind meg lehet venni. Ugyantsak a mit ott nem lehetne, jedzek meg valamit, hogyha az auctiokon előfordul, vétesse meg Ngod. Ilyen

1. Jacobi Bongarsii Syndromus Rer. Turcico-Pannonicarum Edit. Francfurti, an. 1627. in folio. Contin. diversos auctores numer. 33.

2. Joh. Nadányi : Florus Hungaricus Amstelod. 1663. 12.

3. Joh. Betlen : Rer. Transylvanicar. Lib. IV. Amst. 1664. 12.

4. Laurentii Toppeltinii: Origines et occasus Transylvan. Lugd. 1667.

5. Ferdinandi Behamb : Notitia Hungariae, Argentorati, 1676. 8.

6. Jacobi Tollii : Epistolae Itinerariae. Amstelodami, 1700. 4.

7. Jacobi Boistardi : Historia Chronologica Pannoniae. Fraucf. 1608. 4.

8. Joannis Stijling. S. I. Vita S. Stephani Regis Hung. Antverp. 1749. fol.

9. Delitiae Poetarum Hungarorum.

10. Bonfinii Editionem Hannoviensem, cui adjuncta sunt. Decreta Reg. Hungariae.

11. Melchioris Inchofferi Annales Ecclesiastici Hung. 1644. fol.

Vannak mások is sokak, de azokat inkább meg lehet találni Bétsben, ezek pedig előfordulnak Hollandiában az auctiokon. Irtam én egy kis könyvet *De Necessaria Scriptorum Hungaricae Historiae Notitia*.¹ Lenne talán hat arkus nyomtatásban. Ha volna kitől én Ngod kezében küldeném, hadd menne sok kézre; de nints kitől. A *másiknak* Gordes ur vállalta fel dolgát Groningában; fogadta, hogy kiadja; már mit tsinál vele nem tudom; talán valaha vagy egyik, vagy másik jól teszen vele.

Tudom, hogy Ngod erdélyi ujságokat várna; írnék is ha tudnék valamit, de itt is a dolgok úgy vagynak, mint másutt. 1. Bor, búza közepszerűképen termett. 2. A szegény emberek most is szegények. 3. A Ngod

¹ Bod Péter ezen saját kezű kéziratossá műve: marosvásárhelyi Teleki könyvtár 1510b sz. a. Cl. V. Bibliotheca literaria.

testvérbátyja most is olyan erőszaktevő, mint eddig a szomszédjain. 4. 1. Octobris Székely Ferencz aki leidei alumns volt s Hollandiában Kalvin-nak papja, Erdélyben volt almási pap, pókafalvi azután bányász, már idvességet nyert a Jesuitáknál Szebenben. 5. Az comes nationis Saxonicæ meghalt. 6. Bogáti Pál úr a nagy uraságból kiesve, confiscaltaték jószágga. — 15 IX-bris celebralank Te Deum laudamust Sveidnitz elvétele iránt. Ngod jó akaratójában s törökbúzföld gratiájában ajánlván magamat vagyok Ngodnak

M. Igenben, 16. IX-bris 761.

alázatos szolgálja
Bod Péter.

28.

Gr. Teleki Lászlóné Ráday Eszter grófnőnek.

Magyarigen, 1761 november 20.

Hijjában táplála a reménség a szüret tájban azzal, hogy Ngtok a Tzelnai szüretjekre jönnek s akkor láthatom Ngtokat, mivel abban semmi nem telhetvén, elmulék.

En is többire olyan circumstantziak között vagyok s voltam a szüret előtt is, hogy házamtól meszsze nem mozdulhatok s hogy Ngtokat láthassam tsak elmulék s még mostan is módot nem látok s útat arra. Izent volt Ngod a Könyvek visszszaküldetések iránt, melly azért mult el eddig, hogy nem volt kítől elküldhetnem jó gondviselés alatt; mostan pedig vissza küldvén, alázatosan köszönöm Ngtoknak ebbeli hozzám mutatott jóakaratóját.

Isten ő Felsége egy kis fiatskát adván 9 octobris,¹ attól fogva elég bajt lát a feleségem; egyik mellye megkövezvén, oszlatókkal sokáig kötözte, de a kifokadásra készül. Dr. Pataki uram Igen-Patakán lévén a Nagy-Aszszonynyal, az ő kglme tánácsával élünk. Ennekem is belső nyavalyám ugyan Isten kegyelméből nintsen, de a tavaszi nyavalyának maradványtsak meg vagyon a fejem bőre alatt, a melly gyakran felcsomózik, dagad, holmi fájdalmas kelések nőnek, hirtelen elmulnak s meg másut elő kerülnek. Már az orvos Doctoroknak mind ijait mind öregjeit tanátslás véget megkerestem; addig tanitnak, míg végre belőlem is Doctor válik, de a baj tsak a nyakamon, fejemen marad.

Méltóságos Gróf Uram ő Ngát alázatosan köszöntöm; ugy megbozontott ő Nga a Tek. Dantzkaik uram levelében való irással, hogy tsak alig hogy vissza nem irék, nóha ő Nga ezt is valahol tanult vakmerőségnek fogja magyarázni, hogy elmult. Köszöntöm alázatosan a Mgs Úrfit és Kis Aszszonyt s minden kedvesseivel ajánlom Ngodat a kglmes Úr Istennek és maradok Ngodnak

M. Igenben, 20 IX-bris —761.

jóakaró kész szolgálja
Bod Péter.

¹ Péter.

29.

Teleki László grófnak.

Magyarigen, 1762 május 15.

Tek. Dantzkai Uram M. Vásárhelyre menvén a mint értettem az néhai Nagy Gábor Uram gyermekei bajokban, az ő kglme Házához fordultam vala, hogy ott megtekintsem, ha valami baj nem volna. Akkor érkezék Ngodtól a T. Dantzkai uramnak inscribált csomó levél, melyet bátorkodván felbontani, az accludált Leveleket mindgyárt elküldöttem Ferentzi uram kezébe. A másikra megfelel T. Dantzkai uram, ha haza jó. Ment el Hétfőn az Lapádon¹ celebrált Vármegye gyűlésére, onnan M. Vásárhelyre. Mikor tér vissza, semmit benne nem tudok. Ezt kívántam Ngodnak értésére adni alázatosan, kötelességem szerint.

Látom azon Leveléből Ngodnak, hogy Ngod mint Fő Kurátor committal az Igeni Papnak a Szebenbe való menetelre. Az Igeni Pap azt válaszolja Ngodnak: a Lélek kész az engedelmisségre és a Ngod szolgálójára valamiben tud; de a test, s annak is a feje erőtelen, sokképen változik s a lélek jó szándékát megakadályoztatja gyakorta. Azért ha a Ngod parancsolatját nem cselekedhetné, Ngod megenged néki.

Különben is, most már nem szokás, hogy a Papok engedelmeskedjenek a Fő Kurátor urak commissiojokra!

Köszöntöm alázatosan a Mgs Gróf Aszszonyt; adjon Isten ő Felsége ő Ngának már egyszer állandó jó egészséget. Adjon a Ngod Mgs Úri Házában valóságos örömet. Isten Ajándéka az értelmes jó feleség, nem a szüléktől vagyon.

Ezt a nagy Ajándékát az Úrnak szemlélhessék Ngtok is a magok Házokban, kívánom tiszta indulatból.

Isten kegyelmébe ajánlom Ngodat és maradok Ngodnak

M. Igenben, 15 May 762.

alázatos szolgálja
Bod Péter.

A levél háttalján: Ez előtt a Mgs Úrri Teleki Ádám Uram által elvettem volt az veres és fekete Sponyor viaszszat a Ngod gratiájából köszönettel.

30.

Gr. Teleki Lászlóné Ráday Eszter grófnőnek.

Magyarigen, 1763 április 7.

Nem régen Tiszt. Málnási Uram leveléből értettem Ngodnak egy néhány Hetektől fogva való erőtelenedéseit s fekvő betegségét; mellyből kívánom Isten Ngodat gyógyítsa fel és elébbeni egészségét adja meg kegyelmesen s még nekem is engedje látnom örvendetes állapotban Ngodat és jó egészségben. Jelentette ő kglme azt is, hogy a Ngod orsóját és takáts-karikáját megáldván Isten, annak az áldásnak 'sengéjéből tizenkét

¹ Magyarlapád, kis-község Alsó-Fehér megyében.

Aranyakat az ő kglme kezébe adott Ngod a végre, hogy tsekély foglalatoskodásaim által készült, közönséges haszonra intézett munkátskáimnak világ eleibe való jöhetések azok által hathatósan felsegiltetnék.

A Úr Isten áldja meg Ngodat ezért a Kegyességéért, a mellyet ebben a részben nem csak én velem, hanem az Isten népével és Isten féllökkel tselekedett. Tégye Isten hathatóssá az élet keresésének módjában való szorgalmatosságát Ngodnak s minden részben áldottá, hogy azután is maga fogyatkozásának érzése nélkül segíthesse az Istenféllöknek jó igyekezeteket.

Köszöntöm s Mgs Gróf Konsiliarius Urat, Istentől egészséget s áldást kívánván ő ngának. Az én szédelgő, fájós fejem az őnga tsumós, butkos, szőr tsizmás lábának köszönetét írja. Az ifju Urakról régen semmit nem hallottam. Klára¹ Kis Aszszony elhiszem eddig egészen reá vált, hogy Ngodnak kedvében járjon s minden tselekedeteivel magát kedveltesse.

Istennek ajánlván Ngodat kedvesseivel egyetemben, maradok Ngodnak

M. Igenben 7 Apl. 763.

alázatos, kész szolgálja;

Bod Péter.

31.

Id. Gr. Teleki Ádámnak.

Magyarigen, 1764 julius 16.

Elhozták az *Memorialist*, azaz a Ngod róllam való megemlékezésének gyümölsét: egy jó sajtót. Az Isten áldja meg Ngodat érette, hogy a távol való földről is megemlékezik én róllam és maga úri jóakarátja közlése által közel valóvá teszi. Abban az részben ez a jó föld fogyatkozást szenved, hogy többire Pénzünk után sem kaphatunk juh-gyűjteményt, hanem ha messzére küldenénk, de abban mód ismét nintsen.

Hála légyen Istennek, ha már azt az fél sékulumtól fogva fenforgó terhes Lónai causaját örökösön megnyerte Ngod. Az Úr Isten örökösítse meg Ngodat és soha az Ngod posteritását onnan ki ne engedje fogyni hogy az legyen valóságos *Teleki-Lóna* s azok is Lónai Telekiek.

A Ngod ígétét mostanis, mint annak előtte háládó indulattal vészem; a melly szerint közjóra elszánt igyekezetemet kívánnya Ngod mind a sajtóról s mind szérúról felsegilleni. A bőv kezű Isten adja bőv áldását Ngodra, hogy abból tsepeghessen valami az én vigasztaltatásomra is.

Talám eddig superalta Ngodnak az Tiszteletes Bodoki uram Promotiojában való difficultasokat is, tudom azt nyilván, hogy ebben a dologban hathatósan munkások voltak a Ngod atyafiai: József, Sámuel és az mg Consiliarius Úr is, s igen nagy kár, hogy Gernyeszegről az Kolosvári Temetésen, midőn a néhai Aszszonyt, Bánfi Farkasné Asszonymot eltakarították, nem comparealhatott; szép moderatiojával s meszszeható tanácsával sokat tett volna. Külömben a Mgs. Korda úr ő Exciája is úgy vet-

¹ Gr. Teleki Klára, Wartensleben Vilmosné.

tem észre, hogy jó markos kézzel nyult ehhez a dologhoz. Tselekedje Isten a mi dicsőséges ő Felségének.

Köszöntöm nagy becsülettel és minden Jóknak kívánásokkal az Ngod Istentől és emberektől megtiszteltetett s esztendőknek sokságokkal megáldatott édes Annyját¹ a Mgs nagy Aszszonyt és az Ngod Istenfélő Házas társát s a kik Ngod kedvesei s a kis K. Adit is, ha még Ngod mellett vagyon.

Egy pár *Tymbaulest* küldöttem Ngod kezébe, ha tetszik Ngodnak, időt tölteni vele. Egyiket adja Ngod az ifjú Úrnak Teleki Ádám uramnak, ha eddig nem találtam adni: vix nihilo plus est, ugyan tsak mozgunk valamit.

Isten kegyelmébe ajánlom Ngodat és vagyok Ngodnak

M. Igenben, 16 Juli 764.

alázatos kész szolgálja:

Bod Péter.

Teleki Ádám kezével reájegyezve; Tiszt. Bod Péter Uram levele; Az küldött sajt köszönésről. K. Lónának megnyerésén örömről. Tiszt. Bodoki Uram Promotiojáról. Az nyomtatásra ígért pénz köszönésről. Egy pár Tymbaules küldésről. Praesentatae: K. Lona 24 Julii 1764.

32.

Id. Gr. Teleki Ádámnak.

Magyarigen, 1764 szeptember 5.

Mind az én kedves *Clarissimus Comes* szomszédomtól, Ngodat igazán szerető és becsülő atyafiától, hazánk javára született, nevedett, tanult ifjú Teleki Sámuel úrtól, s mind az Ngodtól függő Tisztjétől Horvát József Uramtól értettem Ngodnak róllam, távol lakó, haszontalan szolgáljáról való megemlékezését, hogy t. i. mikor Isten az Ngod Úri Házában örömmel napját parancsolt és hirdetett édes kedves jól nevelt Gyermekek² kiházásításában, lennék részese én is a Ngod örömének. Tapasztalom ebből is Ngodnak azt az kegyes indulatját, hogy ha távol vagyok is lakásomban, mint közel valót úgy szemlél Ngod és nem számlált azok közzé, a kikről nintsen emlékezet. Vajha volna az a tehetség bennem, a melly akarat vagyon, örömet mindenekben tellyesiteném a Ngod kívánságát. De ha személyemben jelen nem lehetek is, jó kívánságim által Ngtok között jelen lések; a minthogy kívánom is, hogy ez légyen a Ngod Méltóságos Úri Házának valóságos öröme, az férjfiat aszszonyért és az aszszonyt férjfiért teremtő jó Isten az egybekelendők között adjon valóságos, tiszta szent szeretetet, elválhatatlan örökös egyességet és az Házasság minden jovaival nagy bővön ékesitse meg. Abból pedig örvendeztesse meg Ngodat, díszesitse Úri Familiáját, nevelje maga szentséges Neve Dicsőségét.

Egy vagyon még hátra, a mellyet Ngodnak kellene meglátni, sőt cselekedni, hogy amaz Isten és Apostoli szent vallása, Királya és édes

¹ Vay Kata, ki 37 évig élt férje, Teleki Pál gr. után özvegyen s meghalt 1768 nov. 1-én. Az Erd. N. Múzeumban őrzött Teleki-levéltárban igen sok levele maradt.

² Teleki Kata grófnő, kit Rhédei Farkas gróf 1764 szeptember 17-én vett el feleségül.

Hazája, a jó emberek és Méltóságos Familiája szolgálatjára Ngod sok törekedése s feles költsége által magát igen jól elkészített ifjú Teleki Ádám Úr is az páros sz(ent) életre léphetnék. Tudja Ngod jól a maga Példájából is, hogy az Mlgs Teleki Familiában való Urfiak véteknek tartották ifjú korokban meg nem házasulni és az ő ifjúságoknak feleségekkel nem vigadni. Ne engedje Ngod, hogy ezek az Párisban tanult, Párisi Minervákat, Belgyiomi Diánnákat, Bétsi Pallásokat szemlélt ifjú Urak új *Haeresist* hozzanak bé a Mlgs Familiában, hanem ha magok Ulisések voltak, már telepedjenek egy-egy drága Penelope mellé, még pedig hamar. *Non aestas est laeta diu*; a virágból az idő kórót tészén; a virág addig virág [†] jó illatu, a mig virág. De hiszen ezt nem kérdik a Paptól.

Köszöntöm alázatosan a Mlgs Nagy Aszszonyt, az én Historiai gondolatimat a Magyar dolgokban sokszor helyreigazító Káptalanomat. Azt kívánom, hogy láthassa Ádám Úrfi unokájának is ezt az öröme Napját.

Köszöntöm a Mlgs Gróf Aszszonyt is, a Ngod kegyes Társát, kit is az Úr Isten jó egészségben éltesse Ngod mellett.

A Menyegzői örömet szerző szent Úr Istennek ajánlom Ngodat, Mgs. Úri Házát és az egész Lakadalom örvendező gyülekezetét. Magamat pedig tovább is a Ngod sokszor tapasztalt Úri jóakarátjában is, és maradok mindenkoron Ngodnak

M. Igenben 5 7bris — 764.

alázatos kész szolgálja:

Bod Péter sk.

A boríték hátán Teleki Ádám kezével: M.-igeni tiszt. papunk Bod Péter uram ő kglme különös szivességgel örvendeztető levele, kedves Kati leányom lakodalmára. — Megtartani való.

33.

Id. Gr. Teleki Ádámnak.

Magyarigen, 1767 május 28.

Athenásban laktanak régen a bölts emberek, kik Görögországban nevezetesek voltak. Egybe hívtam én is a kik Magyarországon s Erdélyben voltak, hogy tsináljanak egy Athenást s láttassanak meg a magyar földön, azzal a Titulussal adván ki egy könyvetskét. Ezt ajánlottam az három nevezetes bölts ifju Uraknak a Ngtok Úri Familiájában; a melly ajánló Levélben igyekeztem megeleveníteni az Ngtok elejeknek jó emlékezeteket. Sajnálom, hogy már régtől fogva távol voltam a Mgs Nagy Aszszonytól az Ngod édes Aszszony Annyától, hogy tanulhattam volna ki többeket is oda tartozó dolgokat. Küldöttem Ngodnak is egy exemplárt; köttesse bé Ngod, mivel nekem arra itt módom nem volt. Küldöttem Ngodnak egy Fenikset is, noha ez az természetben igen ritka.

Köszöntem alázatosan a Mgs Gróf Aszszonyt és az Úr Isten kegyelmében ajánlván Ngtokat maradok Ngodnak

M. Igenben, 28 May 1767.

alázatos kész szolgálja

Bod Péter.

A boríték hátán Teleki Ádám kézírása: M. Igeni Ref. Praedikátor Bod Péter Urám Levele kétféle könyvnek egy-egy Exemplár küldéséről. Pr. K. Lonae 4-ta Junii 1767.

[†] Vagyis: azaz.

34.

Cornides Dánielnek.

Magyarigen, 1768 márczius 28.

Clarissimo ac eruditissimo domino Danieli Cornides S. P. D. Petrus Bod V. D. minister M. Igeniensis.

Inscriptiones Romano-Transilvanicas R. D. Fridvaldszkii ex bono Tuo in me adfectu cum gratiarum actione accepi. Verum diebus aliquot domo mea absens responsionem differre necesse habui.

Felicem fortunatumque Te impense gratulor, qui veteres Regni Hungariae Nummos, Diplomata item autographa atque apographa magnus ipse Numophilus non solum possides, ast etiam e locis dissitis, quotidie collectionem Tuam numariam atque etiam diplomaticam, felici ac etiam invidendo incremento auges. Unde *Res Antiquas* Hungarorum si animus et otium suppetant, eximie illustraturus es. Me vero infelicem, quem in retruso Transilvaniae angulo a commerciis Litterariis seclusum quamvis voluptas ac voluntas ad Res Patriae scrutandas trahant, vocatio, status atque etiam aetas in declinatione existens, procul a talibus cupediis abarcent.

Honestam in Litteris Tuis mei mentionem fecisse Litteratissimum Martis Filium D. Székely, est quod illi gratias agam vel maximas. De *Tibullo Corviniano* hoc tibi illique referre possum. A morte Catharinae Bethlen Principis Apafi 2 di conjugis circa Ann. 1726. Libraria Principis Apafi distrahebatur Cibinii in publica auctione. Comparuit ibi idem Sam. Nadudvari tunc in Collegio N-Enyedensi studiosus (tandem Enyedini V. D. Minister ac. M.-Vasarhelyini Philosophiae Professor), qui parvo pretio acquisivit ibidem manuscriptum Tibullum e Bibliotheca Matthiae Regis quocunque fato eo delatum. Quod ubi rescivit Colonellus Lichtistein Küküllővárini stationem habens, talium rerum perquam cupidus, omnem movit lapidem ut proprium sibi facere posset. Igitur requisivit Amicum suum Samuelem Köleséri, ut ejus interventu facilius certiusque manuscripto potiri posset. Köleserius per expressum requisivit Collegium, Professores, quorum suasu inductus 5. Nadudvari gratis Köleserio Tibull. obtulit, qui tandem Lichtisteinio donavit. Interea acquisitis etiam aliis Tibulli Editionibus in forma octava publici juris fecit. Ego unum exemplar vidi et olim versavi. Raritatis autem causa illa est, quod Köleserius pauca solebat, imprimi curare exemplaria inter Amicos et Litteratos distribuenda. Volebat suos Libros charos, ergo effecit raros. Praeter unum exemplar Tibulli Corviniani nunquam mihi videre contigit.

Nihil de Libris in quos adeo sollicite inquiris *Collyrio Episcoporum* ac *Dioptra Principum* mihi innotuit, libenter certe communicaturus si quid in materia tanti momenti nossem. Multum enim debere me Rev. ac Illustri Kerchelichio propter detectum genuinum Litterarum Silvestrinarum fontem gratus agnosco. Neque quo Te dirrigam conjectare possum, tales enim libelli casu plerumque, apud ignaros latentes se prodere solent. Dum Lugduni apud Batavos agerem observari ibidem in *Bibliotheca Thysiana* ab tutonio Thysio usui publico deputata plurimos esse libellos ad aetatem Principis Gabr. Bethlen pertinentes, de rebus Hung. agentes. Scribam ad studiosos ubi occasionem nanciscor de *Collyrio* ac *Dioptra*. Haec Bibliotheca alia est, non illa celebris ac instructissima, et

in alia platea ubi Domus Ademica jacet inde procul ad occidentem; iisdem tamen legibus custoditur, diebus Mercurii ac Sabbati a meridie. prout alia omnibus patet. Vale et res Patrias ornare perge. Magyar-Igenini d. 28. Marty Ann. 1768.

35.

Id. Gr. Teleki Ádámnak.

Magyarigen, 1768 május 19.

Nagy köszönettel vettem Ngodnak rollam való megemlékezését, a melly által engemet is részeltetni kívánt a maga nagy örömeben, midőn a Királyi Kegyelemesség és igazság által megerősített Maga és Mgs Uri Maradéka az Eleiről Ngodra maradott Örökségében.

Az Isteni Jóság ezt az jót tégye állandóvá a Ngod Házán és Uri Maradékán, és többekkel s nagyobbakkal is örvendeztesse s koronázza kegyelmesen, szívből kívánom.

Tiszteletes Tordai Uramat is segítse olly örvendetes Jubileumnak ki hirdetésére.

Köszöntöm a Mgs Nagy Aszszonyt nagy alázatossággal, ideje és állapotjához illendő jóknak kívánásokkal. A Ngod kegyes Társát is a Mgs Gróf Aszszonyt alázatossággal.

Ajánlom az Úr Istennek Ngodat Kedveseivel egyetemben és idveséges Innepléseket kívánván, maradok Ngodnak

M. Igenben die 19 May 1768.

alázatos szolgálja
Bod Péter.

A boriték hátán Teleki Ádám kezével: Tiszteletes Bod Péter Uram megköszönő Levele az K. Lónai Triumphusról elmondott Praedicationak küldéséről. Pr. K. Lona 23 May 1768.

36.

Ifj. Teleki Sámuel grófnak.

Magyarigen, 1768 júl. 2.

Agens Türi Sámuel uram vitt volt el töllem, mikor Erdélyben volt, valami irásokat, úgymint 1. Continuationem Historiae Ecclesiasticae, a melyre akkor is megkértem vala, de azután is egynehány levelembe, hogy küldje Leidába Deák János kezébe, de soha nem válaszolt. 2. Redivivum Albertum Molnár. 3. Redivivum Eliam Veresmarti. Ezeket ő kglme maga vette töllem kezéhez s vitte el. Kérem azért Ngdat alázatosan, hogy ha valami módja vagyon Ngodnak benne, a mint vagyon is, ő kglmétől kértesse el és hozassa vissza kezembe. Ebbeli jóindulatját s cselekedetét Ngodnak igyekezem meghálálni mindenkoron. Isten kglmébe ajánlván Ngodat, vagyok Ngodnak

M.-Igenben, 2. Julii 1768.

alázatos szolgálja
Bod Péter.

37.

Teleki László grófnak.

Hévíz, (1746—49 közt) július 2.

Vágyódván én a Generalis Synodusra, elmentem vala Vétsre a mgs Gróf Asszony engedelmeből és segítsége által, hogy látnám, mit tsinálnak ott a tanult nagy emberek.

Ezen utazásomban lón az a nagy szerentsém, hogy a Mgs Úr, Teleki Lajos uram ő Nga, Ngodnak a szelidségben is vér szerint való atyafia,¹ most a Synodusra Delegatus, találkozáván és velem az útban, mint afféle nemcsak lóháti, hanem ugyan a hóháti Pappal, akinek azon a földön senkihez obligatiom nem lévén, ismeretlen voltam: maga mellé vett fel s mind addig maga mellett tartott ő Nga, a míg a Synodus eloszlása után Sárpatakra visszahozott és onnan botsátott el. Melly tselekedete az Úrnak nékem² nemtsak hasznomra, de szolgált mások előtt tisztességemre is. Én pedig, hogy ő ngának megszolgáljam, arra alkalmatlan vagyok.

Egy *Idea Jurist* ígértem ő ngának, melynek kézbeszolgáltatására más módot nem tudok, hanem Ngod reménylem Szebenből nem sajnálja — alkalmatosság adatván — megküldeni.

A Mgs Gróf Asszony türhető egésségben vagyon.

Ngodat a mgs Gróf Asszonynyal, mgs Gróf Úrfiakkal és Kis Asszonyokkal Istennek ajánlom és maradok Ngodnak

Hévíz 2 Jul.

alázatos kész szolgálja:

Bod Péter.

38.

Léczfalvi Orbán Péternek.

Kelet nélkül (1749 és 1754 között.)

Az igeni gazdasszonyok olyan jó kertészek többire, hogy a mester s a pap veteményit is elhordanák, ha mérnék. Ha kgd Igenbe jőne, a kertembe megmutatnám az ugorkának az inait, a retkeknek a helyeit, kerti borsóval is bővölködöm most, de nem mérek küldeni, nehogy az úr ő exja azt gondolja, hogy a kert körül paposkodom.

Istennek ajánlom kgdet és maradok

Kgd jóakaró szolgálja

Bod Péter.

¹ Teleki Sándor gróf fia, László öccse, iktári Bethlen Kata férje. † 1758 decz. 3-án, 43 éves korában.

² Az eredetiben kétszer írva.

Kelemen Lajos.

IRODALOM.

Il Transilvano.

E cím alatt a régi zeneirodalom egyik legfontosabb terméke jelent meg Velenczében a XVI. század utolsó tizedében. A British Museum példányának címlapja az 1597-iki évszámot viseli.

A könyv teljes címe így hangzik:

Il Transilvano. Dialogo sopra il vero modo di sonar Organi istromenti da penna. Del R. P. Girolamo Diruta Perugino, dell'ordine de Frati Minori Conv. di S. Francesco, Organista del Duomo di Chioggia. Nel quale facilmente & presto s'impara di conoscere sopra la Tastatura il Modo di ciascuna parte, & come nel Diminuire si devono portar le mani, et il modo d' intendere la Intavolatura; provando la verità, et necessità delle sue Regole, con le Toccate di diversi eccellenti Organisti, poste nel fino del libro. Opera nuovamente ritrovata, utilissima, et necessaria a Professori d' Organo. Al Serenissimo Principe di Transilvania. Con privilegio. (Nyomdász jele)

In Venetia. Appresso Giacomo Vincenti M. D. XCVII. = 1597.

A hosszú előszó levél alakjában az olvasóhoz van intézve, a szerző, Páter Girolamo Diruta az orgonát dicsőíti. Ezt követi Claudio Merulo da Correggio levele, melyben jelen munkát az olvasó figyelmébe ajánlja. Ezután következik maga a munka szövege közbetoldott hangjegyekkel egy párbeszéd alakjában, a mint ez 16. és 17-dik századbeli zeneelméleti tankönyvekben szokásos volt. Az interlocutorok egyike egy erdélyi ember, Il Transilvano, ki Urunk menybemenetele napján érkezett Velenczébe, hol élvezni készül az ünnep alkalmával szeme és füle számára nyíló dús élvezetet és éppen föl akarja keresni urának, az erdélyi fejedelemnek egy barátját vagy ismerősét, Melchiore Michele lovagot. Az utcán találkozik vele s tudtára adja, mi járatban érkezett meg a lagunák szép városába. Szerinte Báthory Zsigmond, „cordialissimo amatore di musica e di concerti“, oly föladattal küldötte őt Olaszországba, hogy zenedarabokat gyűjtsön számára, különösen *iskoldákat*, azaz tankönyveket mindenféle hangszer megtanulására. Beszéd közben sajnálatát fejezi ki, hogy éppen a legnemesebb hangszer, az orgona játszásának megtanulására még nem sikerült alkalmas könyvet

találnia. Miután pedig nemrég Claudio Merulonak *Canzoni alla francese* című munkáját (mely 1592-ben jelent meg) sikerült megszereznie, arra kéri a lovagot, vezesse el őt páter Dirutához, hogy ennek az új módszer szerint való orgonajátékával megismerkedhessék. A véletlen úgy akarja, hogy Diruta is megjelenik a helyszínén és kölcsönös bókolás után, elvezeti őt a Frari-templomba, hol módszerét az orgona segélyével megmagyarázhatja.

Evvel kezdődik el a 6. lapon az orgonajáték elmélete.

Az egész munka 32 számozott levélből áll s a vége felé 17 gyakorlatot ad. Ezek többnyire Diruta és más olasz zeneszerzők tokkátái. Miután már későre járt az idő, Diruta végét akarja szakítani a párbeszédnek és elbúcsúzik a mi erdélyi emberünktől, kinek még egy jó tanácsot ad s ki hálásan megköszöni a kapott oktatást.

Pater Diruta és az *il Transilvano* még egy ízben találkoznak. Ez utóbbi megmagyarázza neki, hogy időközben mily nagy haladást tett, de egykét nehezebb pontra további fölvilágosítást kér tőle, a mit ez a legnagyobb készséggel megad. Michele lovag ismét hozzájuk szegődik s a találkozás végén az erdélyi ember kérelmére fölszólítja Dirutát, hogy tankönyvét adja ki nyomtatásban és az erdélyi fejedelemnek ajánlja azt. A szerző helyt ad kérelmének és még egy második rész megjelenését is kilátásba helyezi. Mire mindhárman, újabb bókok közt szétválnak.

Meg kell említenem, hogy erdélyi emberünk beszélgetés közben megemlékezik Báthory Zsigmond orgona-művészeről is: Antonio Romanini, suo organista.

Nem lehet czélom e helyen Diruta könyvének technikai részét megismertetni s az olvasót, kít a tárgy közelebb érdekel, Krebs Károlynak egy kitünő *Inaugural Dissertationjára* kell utalnom, melyet a doktori cím elnyerésére a rostocki egyetemen tartott s mely Breitkopf és Härtelnél, és egy zenészeti folyóiratban Lipcsében, még 1893-ban jelent meg „Girolamo Diruta's Transilvano. Ein Beitrag zur Geschichte des Orgel- und Klavierspiels im 16. Jahrhundert“ cím alatt. Krebs e dolgozatában elbeszéli Diruta életrajzát, részletesen ismerteti és szakismerőleg méltatja a *Transilvanonak* nem csak ez első, hanem később megjelent második részét is, és alaposan leírja, mily állást foglal el az olasz mester munkája a 16. század zenei tankönyv-irodalmában.

Ez alkalommal a könyvvel csupán a bibliografia és történelemkettős szempontjából foglalkozom.

A munka mai napság fölötte ritka. A British Museumban is csak első része található; ezt forgatta Krebs is. Egy másik példánya Bolognában van a Liceo musicale gyűjteményében. Az 1597-diki kiadás a legrégebb, mely reánk maradt. Fétis szerint azonban az első kiadás már 1593-ban megjelent; a mi Krebs szerint fölötte valószínű, mert az

1612-diki kiadás második lapján látható, de az 1597-dikiben hiányzó ajánló levél „Al Serenissimo Principe di Transilvania, il Signor Sigismondo Battori“ Velenczéből 1593 április 10-dikéről van keltezve. Ennek és az 1625-diki kiadásnak egy-egy példánya szintén meg van az említett bolognai gyűjteményben. Két más kiadást, 1615-ből és 1626-ból, említ több író (Walther, Burney és mások), de példányaikat nem ismerjük és talán csak sajtóhibákkal van dolgunk.

A második rész 1609-ben (1610-ben?) jelent meg és ismét 1622-ben; mindkettőnek egy-egy példányát szintén Bolognában őrzik. A British Museumban egyik kiadása sincsen meg, ámbár nem oly ritka, mint az első rész és több német könyvtárban, mint pl. a berliniben is meg van. Ez a rész „All' Illustrissima Signora la Signora Duchessa Leonora Ursina Sforza“ van ajánlva. Az ajánlás Gubbionban — hol Diruta akkorában már orgonista volt a duomoban — 1610 márczius 25-dikén kelt. Az interlocutor ismét az első részből ismeretes *Transilvano*, ki éppen a „Libreria della Pigna“ felé készül tudakozódni, vajjon a megígért második rész már megjelent-e vagy nem, midőn útközben, ismét véletlenül, találkozik Dirutával, ki tudtára adja, hogy még az nem jelent meg, mert hosszabb ideig betegeskedett volt, de előszóval szívesen közli a tudnivalóval mindazt, a mit tanulni akar.

Ebben a részben is van valami tizenkét darab, többnyire *ricercari*, valamennyi olasz zeneszerzőktől, három közülük magától Diruta pátertől.

Ami az első részben említett Antonio Romanini egyéniségét illeti, Eitner írja,¹ hogy Giovanni Bassano *Concerti ecclesiastici* című művében, mely 1599-ben jelent meg, egy Antonio Romanino Transilvaniae van említve, ki Báthory Zsigmond fejedelem udvarában mint orgonaművész tartózkodott Erdélyben.

Másrészt Szamosközynél megtaláljuk „az olaszok neveit, kik Bátor Zsigmondnál Erdélyben egyszer is másszor is laktanak.“² Ámde Romanini nevű ember nincs köztük és az egyedüli, kinek Antal volt a keresztnéve, egy bizonyos „Antonetto Venetus, orgonista, ez egy gyilkos, parázna, lator pap volt“.

Azonban még egy más egyén is érdekel bennünket e névsorban, t. i. Joannes Baptista Banfi. Ez magyarnak látszó neve daczára bizonyára külföldi ember volt, mert különben nem került volna az öreg krónikás lajstromába. Igaz ugyan, hogy az ő „olasz“ emberei között van egy-egy „Saxo“ és „Gallus“, két „Graecus“, két „Borussus“ is, de ha Banfi magyar származású lett volna, Szamosközy nem említette volna

¹ *Biographisch—bibliographisches Quellen—lexikon.*

² *Monum. Hung. historica. Scriptores, XXX. 76. 1.*

az olaszok közt. Ezért nézetem szerint ez is a mellett bizonyít, hogy Giulio Banfi, az *Il Maestro di Chitarra* szerzője nem volt tagja egy magyar zenész-családnak, melynek sarjai Olaszországban tovább művelték és fejlesztették a magyar földről hozott nemzeti hangokat, mint azt Csiky János hajlandó hinni.¹

Befejezésül néhány szót a *Transilvano* címét illetőleg. Prosnitz *Handbuch der Clavierlitteratur* című munkájában (Bécs, 1887) azt regéli, hogy a könyv annak a körülménynek köszöni nevét, hogy szerzője a párbeszédet „tanítványával“ Báthory Zsigmond erdélyi fejedelemmel tartotta. Tudunkkal a fejedelem és Diruta sohasem találkoztak. Mint láttuk, az interlocutor kilétét nem ismerjük és mint Krebs is említi, szokásos volt a 16. és 17. században az ilyen párbeszédekben írt munkákat az egyik interlocutor után elnevezni. Példák reá Vincenzo Galilei *Il Tronimoja* (1568) és Ercole Bottrigari *Il Meloneja* (1602).

Kropf Lajos.

TARLÓZÁS.

4.

Kazinczy Ferencz levele Cserey Farkashoz.

Mélt. Cserey Farkas Úrhoz.

Széphalom, febr. 26d. 1811.

Kedves barátom! Itt veszed egy Epistolámat egy soha nem látott *Tometzi* nevű Piaristához, ki 9 háború alatt Regements Páter volt, 's megöregedvén, az újhelyi klastromban telepedett meg.² Udv[ari]

¹ *Századok* 1906. évf. 550. l.

² Az episztolát Kecskeméti Floribus Phocidensis *Római Arcáshoz* címmel a levél elején közli. Ez többek közt a *Kazinczy Levelezésben* is megjelent (VIII. k. 362 lapján,) de a levélben foglalt példánya ettől a szövegtől elütő alábbi eltéréseket mutatja:

27. sor: Kinél Guidó sem festhet bájosabbat. 30. sor: Nem a szokásnak babonájira.
29. sor: Vonsza ezt a házhoz. 32. sor: Messzére nyúlt rétek.

A 33—39. sorok között már lényegesebb eltérések vannak s a sorok rendje is más, azért ezt a részt a maga egészében közöljük.

Nem messze a' háztól egy szent tőglyiget,

'S felül azon mustot termő tetők,

Egy kis pataknak játszó futása,

És kétszer hat helység szemlélete,

'S ezek között az Újhely' s' Borsié';

Ha malmainknak zörgéseik az éj'

Tündér csendében, 's csak kelet felől . . .

consil[iarius] Szirmay Úr (ki Berlint utálja) e' nyáron nekem mutatott valamely verset és szólott felőle: de én azt elfelejtettem 's valami különöst nem vártam. E' napokban vettem levelét, mellyben hozzám írt deák Sapphicus ódája *Koppit* emlegeti, 's úgy szól, hogy látom, hogy Berlint ismeri. Én nem vagyok az a' versíró, a' ki mindjárt ír mihelyt akar írni; tudod, hogy még *Te* is, kit olly igen szerettelek volna azon Categoriában, mint *igen kedves barátomat* látatni, nézetni a' világgal, eszten-dők múlva kaptál tőlem verset, tudod, hogy Mélt. Cserey Miklós és Kenderessy urak a' nélkül nem maradnak: azonban ámbár lomha verselő vagyok, mingyárt a' hogy estve vettem levelét, reggel kész vala a vers. Közlöm Veled, azon kéréssel, hogy csak azokkal láttasd, a' kik méltók reá. Illyen Koros Úr, kit szívesen tisztetek. Csak azt kell jelen-tenem, hogy Epistola négy első sora a' Horázt *Celso gaudere*, imitatioja. Meglehet, hogy hiba bennem: de én nagyon szeretem, ha a' versen a' régi 's újabb Classicusok ismérete tetszik. Wesselényihez 's hozzád írt Epistolámnak azt a' hibáját teszem ki, hogy azok *heroische, feyerliche* fenntónusú Epistolák, *noha erre is van példa Horáztban*. Az Epistolai tónus a' játék, a' *közélet scéna*, a' *popularitás*, a' *józan philosophiája az életnek*. Ime ez a' mellyet itt vészesz, *igazibb* epistolai tónus. Á' 6. utolsó sor kivált, azt nagyon érezteti. Te tudod, hogy nekem ezek az elementumaim és hogy egészen ezen ideákban 's érzésekben élek. — Fogadd kedvesen, 's írd meg mely effectust teszen azokban, a' kiknek olvasni fogod. Nem *vanitás* ezt érteni akarni, hanem gusztusunk isméré-terére vágyás; mert én a nemzet 's publicumnak izlését nem ismerem. Ime Te és Sipos meg Kis János tapsolva fogadátok Epigrammáimat, a' Pataki Pleb[anus], ki maga is Poéta, 's Libr[orum] Revisor, a' Herculest admirálta: de fogadom, hogy a' Publicum erre szát és szemet mereszt, 's meg nem fogja fogni tudni, hogy mi akar lenni. — Ezeknek 56 exemplt ma küldém Biharba, hogy onnan küldjék hozzád, 's engedd, hogy kérésemet itt adjam elő. Ennek nyomtatása nekem sokban van. Ha sok közt osztatik fel a' nyomtatás költsége, alig érzi meg a' *sok*: eggyet pedig az elnyomasztana. Hogy vissza vehessem kiadott pénzemet, kéntelen vagyok drágábban adni, mint ezt venni szokás. Egyedül ezen Erdélybe küldött 50 exemplárból jó kezembe a pénz, és ez lesz a' nyom-

42—43. sor: 'S ha mindezeknél még inkább az a' kedv.

Melly a' gonosz sors' vad csapásainak . . .

47. sor: *Mondd, jöjön 's lásson. Itt Arkádia!*

Az episztolához Kazinczy két helyen fűz magyarázatot. A 2. sornál: „*Pedestris Musa. Horat. azaz alant-stylusú*“. A 14. sornál: „Koppi Károly, Piarista. Histor. Prof. volt a' Pesti Univer. — 1795-ben, midőn *gyanús* volt sok Berlinista 's józan fejvel küldetett Máramarosba.

tatás 's költség visszatérítéséül rendelve. A' Pestre küldendők ára Virág-
nak esik és egy más magyar Tudósnak, ki a hazának német nyelven
nyomtatott Tómusai által szolgált, 's tanítói fizetéséből nem élhet. Segél-
jetez e' szép szándékban. A' kik Döbrenteit segéllték, ha 5 explt vesz-
nek meg, meg sem érzik. Ha időm volt volna, egy igen hosszú Epis-
tolát leirtam volna számodra. Azt tehát másszor veszed.

Élj szerencsésen. Ajánlom magamat barátságodba.¹

Febr. 26d. 1811.

A'mi Relatiónk deák Inscriptiójából kifelejté a' Typographus ezt
a' sort:

PRO. PATRIA. CAESIS.

és e' miatt most újra nyomtattatik. Irsd fel e' sort a' vett exemplárookra.²

Eredetiye Zajzon Géza mérnök úr birtokában.

Biró István.

5.

1698-iki adalék tótfalusi Kis Miklós életrajzához. A kolozsvári reformatus
ministerium és T. Tótfalusi Miklós atyánkfia között, in syn[odo] generali in oppido
N. Enyed, die 11. Junii 1698 celebrato, lett ilyen conditiokkal a complanatio.

1. Mivel kinyomtatott könyvével, Tótfalusi atyánkfia nem kicsiny mértékben
megsértette becsületekben T. atyánkfiait, T. Némethi Sámuel és Csepreghi Mihály
uramékat; azért elsőben itt az Szt. Generalis előtt kövesse meg ő Kegyelmeket.

2. A mely könyvnek kibocsátásával ő Kegyelmeket megsértette, azt ő kegyelme
annihilálja, Apologiat nyomtatván, melyben erőtelenségéből esett cselekedetiről attes-
taljon, és tovább ő kegyelme ő maga munkájának soha ne ismerje.

3. Annak bizonyosságára egy könyv in facie sedis elszaggattassék.

4. Valamennyi exemplarok abban a könyvben kezében vannak, vagy magá-
nak, vagy cselédinek, bona fide szorgalmatosan összeszedvén, közközhez adja. Sőt a
kiknek benne kiosztott, azokat is, valakiktől beszédheti, hiven beszédje és kéz-
hez adja.

5. Consensus nélkül ő kegyelme könyveket ne nyomtasson; ha mikor nyom-
tat, semmit benne, propria autoritate, ne változtasson.

6. Ne újítsa többé se titkon, se nyilván az említett atyafiaknak becstelensége-
ket; sőt szorgalmatosan eltávoztassa.

Exhib. in eadem Syn. Generali per

(P. H.) Andreám Bajtsi p. t. jur. S. Syn. Generali Notarium in d. m. p.

Kivül: A Tipografia felől való végezése a Sz. Generalisnak és Tótfalusi uram
mocskos Apologiajának retractatiója.

Eredetiye a kolozsvári reformatus kollégium levéltárában K. 8. jegy alatt.

Dr. Török István.

¹ Cserey Farkas válasza, melyben e levelet megköszöni, ismeretes. Az episz-
toláról elragadtatással emlíkezik meg benne. Kazinczy Ferencz Levelezése VIII. k. 395. l.

² Az utóíráásra nézve felvilágosítást találunk u. o. a 306, 332, 339, 346, 348 és
379. lapokon.

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

Pótlék Megyericsei János életrajzához. Csak most nyílt alkalom néhai Barabás Miklósnak Megyericsei János kolozsi főesperesről szóló, mély tanulmányra valló érdekes dolgozatát elolvashatni. S mivel már évek óta gyűjtöm az erdélyi püspökség történetére vonatkozó adatokat, az említett főesperes életrajzának egy hézagát az alábbiakban óhajtánám kitölteni.

Barabás Miklós Megyericsei humanista-főesperesre vonatkozólag az 1498-ik év februárius 24-ikétől kezdve 1506-ig, mint maga is bevallja, semminemű adattal nem rendelkezik s így a derék férfiú életének e 8 évről hallgatni kénytelen. E hiányzó évek pótlásául tehát beiktathatjuk az életrajzi adatok közé, hogy Megyericsei, ki már 1497-ben Geréb László erdélyi püspök titkáráként szerepel, e minőségben az 1501-ik év második felében a kalocsai érseki székre áthelyezett főpap oldala mellett marad s a nélkül, hogy a kalocsai érseki megyében újabb javadalmat nyert volna, az érsek mellett mint kolozsi főesperes és érseki titkár működik. Világos ez Geréb László kalocsai érseknek 1503 június 20-án, a főpap Telek nevű birtokán kiállított s az Országos Levéltárban őrzött végrendeletének záradékából, melyben főesperes-titkárunkról, mint végrendeleti-tanúróól ezek olvashatók: „Praesentibus ibidem venerabilibus dominis Johanne de Megereche, *archidiacono Colosiensi, secretario ipsius domini testatoris* . . .”¹ Megyericsei a kalocsai érseki megyében, melynek javadalmasa különben sem volt, valószínűleg csak az érseknek, még ugyanazon évben bekövetkezett haláláig maradt s azután visszatért az erdélyi káptalanhoz, melynek mint kolozsi főesperes, tagja volt.

Dr. Temesváry János.

Vihar elleni ígék. Tartsafalvi Pálffy Györgynek az Erdélyi Nemzeti Múzeum őrizetébe átadott családi levéltárából egy kis negyedréti papíros egyik lapjáról a következő vihar elleni ígék kerültek ki:

„A mikor az nehéz idő jönne, ekkor a földre egy keresztet huzva, a mutatás szerént a féljszét a földbe vágva s az erős idő elejibe is keresztet vetve ezt kell mondani:

Ti torgontyások, perpentyések vagytok; az én Uram Jézus Krisztusomnak kinszenvedéseire kénszerítelek, hogy a mi határinkra bé ne jöhessetek, kárt ne tehessetek, hanem elmennyetek erdő ága-bogára, erdő ága-bogát rontsátok, kemény kősziklákat hasogassatok, pallagon sült pogácsát pasmogoljatok. Uram Jézus, drága véred hullásáért fordítsd el a mi határinkról.

¹ A végrendelet egész terjedelmében közölve *Érdúj helyi Menyhért*: A kalocsai érsekség a renaissance-korban (Zenta, 1899.) 104—105. l.

Ekkor a Miatyánkot el kell végig mondani s ismét mindjár az idő elejébe keresztet kell vetni, megint elől kell kezdeni s a mig megtart, mindaddig ezt a leírt mód szerint mondani kell“.

Az ígéket fakó tintával, egy kettészakított szerződés egyik darabjának hátára irták, mely kora meghatározására is támpontul szolgál. A szerződés zárószavai ugyan csak „a fennebb írott helyre és időre“ utalnak, de az aláírott névből a bőzödújfalvi Kovács Elekével, Sándoréval és Péterével a Pálffi-levéltár több levelében találkozunk. Így Kovács Elek neve előfordul egy 1798 június 4-én kelt szerződésben, egy 1804-beli szerződés pedig a fennebbi Sándort és Pétert a már akkor néhai Kovács Elek fiainak mondja. Így Kovács Elek a fiaival együtt mindenestre *csak 1804 előtt* írhatta alá azt a szerződést, mely utóbb elszakítva ez ígék följegyzésére szolgált. Az írás jellege, ortográfiája mind, a XIX. század eleje mellett vallanak.

Az íge, melynek a zivatart utánzó hangfestése meglepő szép, bizonyosan jövevény lehetett azon a túlnyomólag protestáns vidéken, hol az unitárius Pálffiak levéltára megőrizte. KL.

Új könyvek.

- Adattár.* Délmagyarország XVIII. századi történetéhez. A „Délmagyarországi Történelmi és Régészeti Múzeum-Társulat“ megbízásából szerkeszti *Baróti Lajos*. Pótfüzet. Temesvár. Nyomatott a csanád-egyházmegyei könyvsajtón. 1907. 156, XIX l.
- Bagyary Simon.* A magyar művelődés a XVI—XVII. században. Szamosközy István történeti maradványai alapján. Esztergom. Buzárovits Gusztáv kny. 1907. 8r. VIII, 164 l.
- Barabás Ábel.* Petőfi. Budapest. Franklin-Társulat, 1907. 8r. 286 l., 1 mell. Ára füzve 4, vászonkötésben 6 K.
- Borbély István.* Heltai Gáspár. Budapest. Athenaeum, 1907. 8r. 79 l.
- Buday Árpád.* A fratres Arvales collegiuma. Kolozsvár. Stief Jenő és Társa. 1907. 8r. 56 l.
- Felszeghy Oszkár.* Linczigh János kolozsvári királybíró. (Az „Ujság“ pályázatán díjat nyert elbeszélés.) Kolozsvár. Lepage Lajos bizománya (Gombos Ferencz kny.) 8r. 167 l. Ára 2 kor.
- Jelentés a Múzeumok és Könyvtárak Országos Főfelügyelőségének 1906. évi működéséről.* Szerkesztette *Mihalik József*. Budapest. Stephaneum ny. r. t. 1908. 8r. 113 l., 1 lev.
- Király Péter.* Magyar szocializmus vagyis: a szocialisták törekvéseinek s céljainak okszerű és észszerű ismertetése, — magyar szellemben — politikai, társadalmi és közgazdasági szempontból. Debreczen. Kiadja Hegedüs és Sándor könyvkiadóhivatala. 1906. (Debreczen sz. kir. város könyvnyomda vállalata.) 8r. 192 l., 1 lev. Ára füzve 3, kötve 4 K.
- Köváry László.* Magyarország története nemzetközi helyzetünk szempontjából. I. kötet. A honfoglalás s középkorunk története. Budapest, Ráth Mór bizománya. 1907. (Ajtai K. Albert kny. Kolozsvárt.) VIII, 410 l. — Ára 8 K.

Magyar Zenetudomány. (Ungarische Musikologie.) Havi folyóirat. Szerkesztik és kiadják *Hermann Antal* és *Major J. Gyula*. (Budapest. „Thália” nyomda.) 1907. 8r. I. évf. 1—2 füzet. Előfizetési ára 10 K.

Múzeumi és Könyvtári Értesítő. A Múzeumok és Könyvtárak Orsz. Főfelügyelőségének és Országos Tanácsának hivatalos közlönye. Szerkeszti *Mihalik József*. I. évf. 1—2. füzet. Budapest. 1907. 4r. Megjelenik évenként 4 füzetben. Egy évfolyam ára 10 K.

Tartalma. 1. füzet: Előszó. — *Szalay Imre*: Múzeumainkról. — *Ferenczi Zoltán*: A nép- és városi közkönyvtárakról. — *Divald Kornél*: Archeológiai kutatások. — *Zoltai Lajos*: Jelentés a Debreczeni Városi Múzeum 1906. évi régészeti ásatásairól. — *Gulyás Pál*: A könyvtári anyag kislejtése. — *Mihalik József*: Egy régi templomi székéről. — *T. G.* Múzeumok és műemlékek. — *Kisebb közlemények*: A régiségek megővése. Orsovai régiségek. — *Hivatalos közlemények*.

2. füzet: *Wlassics Gyula*: Kulturpolitikánk feladatai. — *Szalay Imre*: A Német Múzeum Münchenben. — *Ferenczi Zoltán*: Az olvasásról a köz- és népkönyvtárakkal kapcsolatban. — *Gulyás Pál*: A hamburgi népkönyvtári intézmények. — *Divald Kornél*: Arvamegyei kutatások. — *Csiki Ernő*: A vidéki múzeumok természetrajzi gyűjteményeiről. — *Gerecze Péter*: A pécsi székesegyház építészeti és szobrászati emlékei. — *Mihalik József*: A bártfai építáriumok. — *A Sáros megyei Múzeum megnyitása*. — *Hivatalos közlemények*.

Persián Kálmán. Kemény János fejedelemsége. Kolozsvár. Stief Jenő és Társa. 1907. 8r. 52 l., 1 levél.

Pethő Sándor. A római szent birodalom bomlásának okai és körülményei. Győr, 1907. „Pannonia”-kny. 8r. 62. l.

Reiner Zsigmond. A keleti vallású magyar nemzeti egyház szervezése. Budapest. Franklin-Társulat. 1907. 8r. 65 l.

Révai Károly. Delelő. Versek. Kolozsvárt, 1907. Gombos Ferencz kny. 8r. 3 lev., 166 l., 1 mell.

Sebestyén József, K. Báthory András címerlevelei. (Különlenyomat a *Genealogiai Füzetek* 1907. évi folyamából.) Kolozsvár. Nyomatott Gámán János örököse könyvsajtóján. 1907. 8r. 27 l., 1 lev.

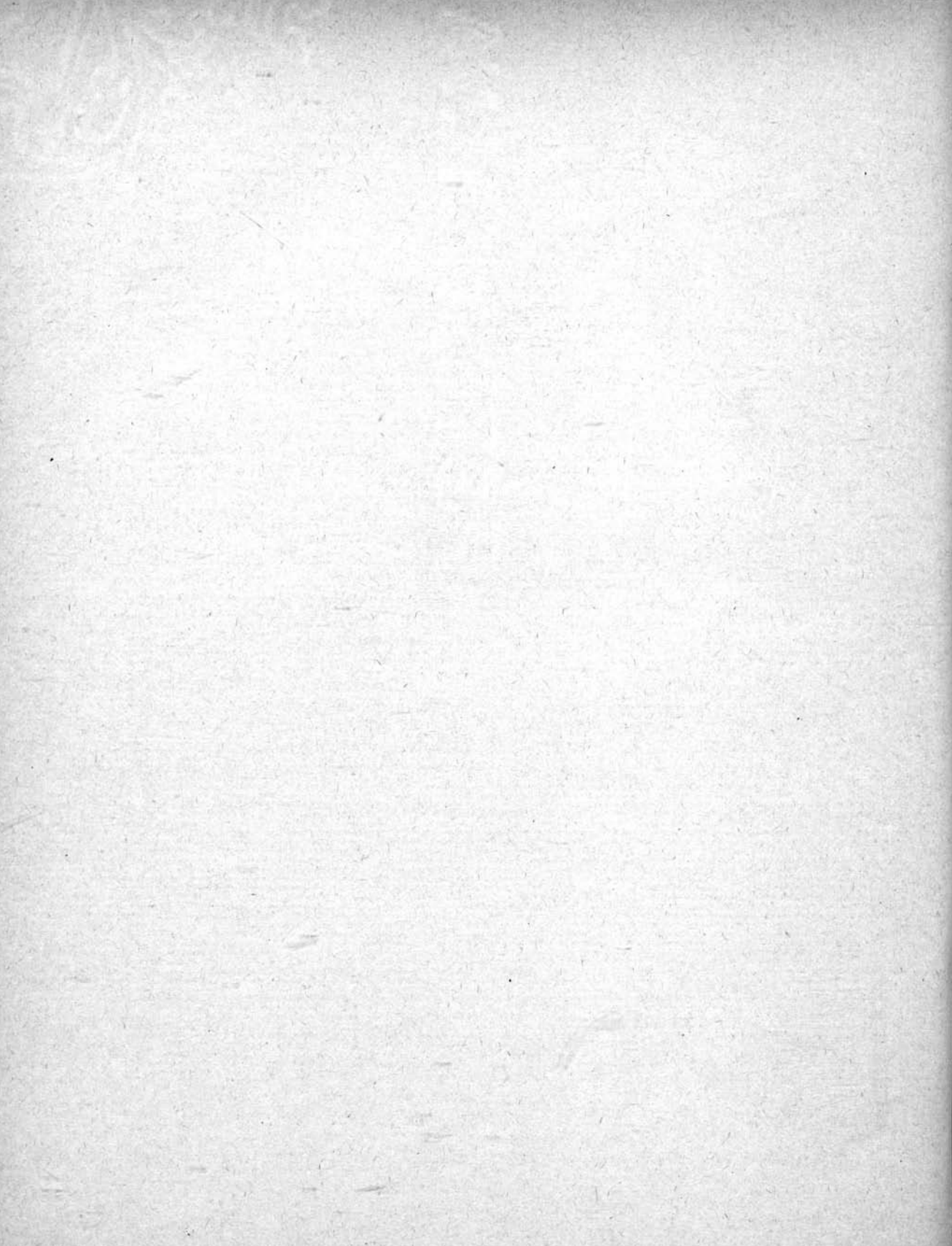
Solymossy Sándor. A lira és epika eredetéről. Különlenyomat az *Ethnographia* 1906. évi XVII. évfolyamából. Budapest. Hornyánszky Viktor. 1906. 8r. 80 l.

Szász Béla. A felsőbb ember és az embernek fia. Nietzsche és Jézus erkölcstana. Szamosújvár. Todorán Endre „Aurora” kny. 1907. 8r. XVI, 142 l. Ára 3 K.

Szent-Imrey György. Tompa Mihály. Budapest, 1907. Kókay. 8r. 82 l. Ára 1 K 50 fill.

Tankó Béla. Böhm Károly axiológiája. (Különlenyomat az *Erdélyi Protestáns Lapból*.) Kolozsvár, nyom. az „Ellenzék” könyvsajtóján. 1907. 8r. 51 l. Ára 80 fillér.

Történelmi és Régészeti Értesítő. A Délmagyarországi Történelmi és Régészeti Múzeumtársulat közlönye. Az igazgató-választmány megbízásából szerkeszti *Berkeszi István*. Kiadja a „Délmagyarországi Történelmi és Régészeti Múzeumtársulat”. XXIII. (új) évfolyam. Temesvárott. Nyomatott a csanád-egyházmegyei könyvsajtón. 1907. 8r. 2 lev., 167 l.

MUTATÓ

az Erdélyi Múzeum XXIV. kötetéhez. (Új folyam II. 1907.)

Készítették Buday Árpád, Köblös Zoltán és Thúry Zsigmond.

Abafájai ref. templom — 132	Állandó adó — — — — 163
— udvarház — — — 132	— hadsereg 159, 160, 163
Abauj vm. — 66, 71, 182, 188	Almási völgy — — — — 225
Abécés könyvek — — — 135	Alpesek — — — — 176
Ábel Jenő — — — — 111	Alsófehér vm. — — — 55, 184
Abrudbányai hegyek — — 225	Alsó Magyarország — — 183
— ref. ekklesia 258	Alsóuca, Fogaras vm. — 204
Abszolutizmus — — — 148, 177	Alsted János — — — — 138
Acca Larentia — — — — 85	Általános adókötelezettség — 161
Ács Mihály: Boldog halál	— hivatal-képesség — 165
szekere — — — — 33, 46	— szavazati jog — — 175
Adómegajánlás joga — — 161	— választói jog 160, 172,
Adoptio, Nerojé — — — 110	176, 177
Aelius Coeranus — — — 90	Altenburger Tamás szebeni
Aemilius, M. Lepidus — — 105	polgármester — — — 127
Ager Romanus — — — 104, 105	Altheim — — — — — 25
Aгна opima — — — 99, 100, 102	Alvincz, Alsó-Fehér vm. 6, 240,
Agyagfalvi rét — — — — 339	243, 257
Agyúcső, Gábor Áron-féle 64	Alvinczi bolgárok és morvák 338
Aigina — — — — — 350, 351	— Péter — — — — 41
Ajtai — — — — — 201	— Péter: Feleletl Páz-
Ajtai K. Albert — — — 345—348	mány Péter leveleire 32, 46
Akaratszabadság — — — 209, 211	— — Postillái 32, 45
Akli, Ugocsa vm. — — — 188	— — Úti prédi-
Akóár — — — — — 55	kácziója — — — — 32
Akropolis — — — — — 352	Amade Antal br. — — — 191
Albion — — — — — 153, 154	Ambarvalia — — — 97, 103—105
Alexander Severus — — — 109	Ámbátor úgy legyen — — 246
Alexander, Ti. Julius Julianus 91	Amerika — — — — — 265, 269
Álföld — — — — — 263, 357	Amerikából írott levelek — 32
Algyógy, Hunyad vm. 228, 339	Ampelum, mai Zalatna — 52, 54
Algyógyi vérengzés — — — 228	Amsterdam 33, 34, 41—43, 384
Ali basa — — — — — 22, 26, 27, 376	Andrássy Gyula gr. — — 160
Alkotmányos nagy naptár 341	Anglia 24, 147—149, 151—153,
— szabadság — — — 28	156, 160—61, 163, 167,
Állami (Az) tűzbiztosítás... 343	170, 172—73, 270

- Angol alkotmány 148, 151—52, 159, 176
 — államgazdaság — — 162
 — alsó ház — 158, 159, 170
 — arisztokrácia — 172, 173
 — esküdtek — — — 304
 — középosztály 158, 163, 164
 — közjog — — — — 163
 — lordok — — — — 172
 — nagybirtokosok — 172
 — parlament 154, 168, 169
 Angolszászok — — — — 156, 157
 Anjou-kori várnagyok — — 305
Antihodeographos. Várad.
 1641. — — — — — 250
 Antoninus Pius — — — 90, 92
 Antwerpen — — — — — 384
 Aoniai lant — — — — — 120
 Apáczák, Margitszigeti — 123
 Apafy Gergely — — — — 381
 — Mihály 132, 184, 373—382
 — *Mihály: A keresztény isteni tudományról* 32
 — — *Magyar Vendelinus* 32, 44
 — Mihályné — — — — 132
 — Mihály II. — — — — 390
 Aphaia — — — — — 351
Apologiája a reformata ekklesiáknak. Ford. Thussa János — — — — — 33
Apologiája a reformátusoknak — — — — — 36
 Apor Péter br. — — — — — 184
 Apponyi Albert gr. — — — — 66
 Apronianus, M. Fulvius — 90, 91
 Aquincum, mai Óbuda — — — 53
Arabiai abc's könyv — — — — 135
Arany bulla 155, 162, 268, 296
 Arany János — — — — 13—15, 353
 — László — — — — 56, 353
 — *László: A délibábok hőse* 354, 357
 — — *A húnok harca* 354, 355
 — — *Kossuth és a pragmatika szankció* — — 358
 — — *Tünődés* — — — — 358
Aranyos ABC, vagy Imádságos könyvecske — — — 33
 Aranyosmedgyes, Szatmár vm — — — — 23, 24, 26, 27
Aranyosvidék — — — — — 347
 Aristoteles — — — — — 213
 Arka Klára, Szentgyörgyi Dénesné — — — — — 129
 — László, dancsosi — — — 129
 Armstrong (Melba) — — — — 270
Arnd János: Igaz kereszttyénségről. Ford. Szabó János — — — — — 33, 46
 — — *Paradicsom kerteske*. Ford. Huszti István — — — — — 33, 45
 Árpádház emlékezete — — — — 348
 Árpádok kora — — — — — 302
Articulen. Hága. 1620. — — — 249
 Articulus 1620-ból — — — — 136
Artikulusok. Alba Julia. 1629. 250
 Arvales, Fratres collegiuma 85—110
 Asbóth — — — — — 358
 Aszalos István — — — — — 133
Asszonyok temetése — — — — 33
 Athén — — — — — 350
 Athenae szentélye — — — — 351
Athenaeum — — — — — 337
 Atheni akropolis Athena-templomai — — — — — 352
 Attila — — — — — 356
 Augures — — — — — 85, 88
 Augusta — — — — — 33
 — *flam. et sodales* 87, 88, 90
 Augustales-Claudiales, sodales — — — — — 85
 Augustalia — — — — — 110
Augustana Confessio 33, 41, 45
 Augustus 86, 87, 96, 105, 108, 110
 Aurelia gens — — — — — 53
 Aurelianus császár — — — — 53
 Aurelius M. Chrestus — — — — 55
 — M. Julianus — — — — — 55
 — Surianus — — — — — 53, 54
 — M. Verecundus — — — — — 54
 Ausztrália — — — — — 149, 270
 Ausztria — — — — — 153, 166, 173
 Ausztriai ház — — — — — 80
 Avaux — — — — — 152
 Aversai katasztrófa — — — — — 13
 Avillius Quadratus — — — — — 90
 Baba Ferencz, vásárhelyi — — — 44
 Babeuf-féle összeesküvés — — — 164

- Babtista Porta* — — — — 135
 Badinyi János — — — — 66
 Bajorország — — — — 173
 Bajtay József Antal — — — — 332
 Bajtsi András — — — — 398
 Bajtsiné — — — — 202
 Balajt, Borsod vm. — — — — 182
 Balajthi család — — — — 186
 — Erzsébet, Barakonyi
 Balázsné — — — — 181
 — György — — — — 181
 — Györgyné (Barakonyi leány) — — — — 181
 Balassa Bálint 8, 178, 179, 185, 190—192
 — Bálint II. — — — — 191
 — Ferencz, gyarmathi 127
 — József — — — — 267
 — énekek — — — — 50
 Balástelki Bernát — — — — 127
 Balázs-járás — — — — 57
 Balázsfalvi rét — — — — 339
 Balck Idzardus franekerai könyvnyomató — 251—255
 Bálintitt József br. — — — — 132
 Balla Gábor — — — — 55
 Baló László — — — — 376
Balog István, selyei: Temető kert — — — — 42
 — — Uti társ — — — — 42, 46
Balog János, Patai: Lelki igazgatás — — — — 41, 46
 Balogh A. — — — — 149
 Balsai völgy — — — — 226
 Balsarátai Vítus János — — — — 328
 Balzac — — — — 165
Bánati szívemnek, nyomorult fejemnek — — — — 7, 367
Bánattul nehezült keserves szívemnek — — — — 6, 233
Bándi Sámuel: Rövid magyarázat — — — — 33, 45
 Banfi Giulio — — — — 396
 — Joannes Baptista — — — — 395
 Bánffy Agnes, Barcsai Ákosné
 — — — — — 26, 27
 — Dénes 24, 25, 28 133, 201, 375, 377—381
 — Farkasné — — — — 387
 — Zsigmond 26, 28, 201, 377
 Bánffyhunjad — — — — 339
Bánk bán — — — — — 9
 Bányai Gáspár — — — — 334
 — István — — — — 38
 — Zsuzsánna — — — — 258
 Bányászat, erdélyi — — — — 78, 338
 Bányatelepek, Nagyági — — — — 226
 Barabás Endre — — — — 261, 265—66
 — Miklós — — — — 129, 272, 399
 Barakony I. Tornabarakony
 Barakonyi Albert — — — — 181
 — András — — — — 181, 182
 — Balázs — — — — 181, 183, 187
 — Balázsné, Balajthi Erzsébet — — — — 181
 — Bálint — — — — 180, 181
 — Bartholomeus — — — — 180
 — Demeter — — — — 181
 — Dénes — — — — 180, 181, 182
 — Éva, Vécseyné — — — — 181, 182
 — Erzsébet, Sárközi Istvánné — — — — 184
 — Ferencz 1, 2, 178—185, 187—192, 232—234, 306, 360
 — — czimere — — — — 192
 — Ferenczné, szinnyei
 Merse Bóra — — — — 181, 182
 — — lekcsei Sulyok Borbála — — — — 181, 182
 — Fülöp — — — — 180
 — György — — — — 181
 — István — — — — 181—183
 — — czimeres levele 183
 — Istvánné, Meszesy
 Anna — — — — 181, 182
 János — — — — 181—184, 189
 Jánosné, Szilágyi Erzsébet — — — — 183
 Klára, Gyulai Ferenczné — — — — 181, 182, 188
 Krisztina, Sarnyai Pálné 181
 László — — — — 179, 181, 182
 Márton — — — — 181
 Máté — — — — 181
 Orsolya, Kozma Jánosné — — — — 181, 182
 — Pál — — — — 181
 — Péter — — — — 180—183
 — — czimere — — — — 182

- Barakonyi Sámuel — — 183, 184
 — Sámuelné, Sárdi Zsuzsa 184
 — Zsigmond — — — 184
 — Zsófia, Lenkey An-
 drásné — — — — 181
 Bárány György — — — — 41
 Baranya vm. — — — — 303
Bárányok vezérlése — — — — 33, 46
 Baráth Ferencz — — — — 357
 Barbár korszak — — — — 294
 Barcsai család — — — — 127
 — Ákos — 20—23, 25—28
 — Ákosné, Bánffy Ágnes 26, 27
 — — Szalánczi Erzsébet 21
 — András 21, 27, 28, 322
 — Gáspár — — — 24, 27, 28
 Barcza József — — — — 266, 267
 Barczaság — — — — 337
 Barkóczy Ferencz — — — — 69
 Barlabássy János, csesztvei 127
Barlám Jozafát — — — — 267
 Barna Ignác — — — — 267
 Barra-émlék — — — — 340
 Bars vm. — — — — 297
 Barszu I. Berekszó
 Bártfa 15, 16, 35—37, 39, 42, 43
 Bártfai senator, Glatz — — — 18
 Bartha András — — — — 69 77
Bartha Boldizsár: Debre-
 czen rövid krónikája — — — 33
 Bartók György ifj. — — — — 224, 295
 — Lajos — — — — 1—19, 359
 — — történeti drámái 9
 Basel — — — — 34, 248, 260, 384
 Basire Izsák — — — — 143
Bassano Giovanni: Con-
 certi ecclesiastici — — — — 395
 Bassus, C. Salvius Liberalis
 Nonius — — — — 92
 Basta — — — — 321
Bátai Georgius: De divini-
 tate Jesu Christi. Frane-
 keræ. 1672. — — — — 251
Báthai György: Lelki próba-
 kő. — — — — 33, 47
 — — Választottak tár-
 gya. — — — — 33
Báthori András — — — — 336
 — Gábor — — — — 4, 319—320
Báthori Mihály: Halotti pré-
 dikáció Rhédei László
 felett. — — — — 33
 — — Hantos trom-
 bita — — — — 33
 Báthory Boldizsár — — — — 10—12
 — Boldizsárné Kendi
 Margit — — — — 10—12
 — Zsigmond 10—12, 321
 323, 326, 393—396
 — Zsófia — — — — 381
 — család czimere — — — — 249
 Bázna, Kis-Küküllő vm. — — — 339
 Bécs 26, 37, 38, 41, 66, 136, 201,
 230, 259, 269, 323, 326—27,
 373—74, 376—79, 382, 384, 389
 Bécsi udvar — — — — 23, 24, 79,
 373, 376—77
 Becskeháza, Abauj-Torna vm
 181, 182, 187
 Bedenicska f. — — — — 122
 Béha — — — — 257
Behamb Ferd.: Notitia
 Hungariæ — — — — 384
 Beimel J. — — — — 338
 Bél Mátyás — — — — 35, 141
 Béla IV. — — — — 297—304
Béla, IV. (Szigligeti Ede) .14
 Bélcsi birtok — — — — 123
 Béli Pál — — — — 374
Belényesi Johannes H.:
 Disp. de statu exinani-
 tionis Christi. Genevæ.
 1652. — — — — 255
 Belga királyné — — — — 348
Belgica confessio — — — — 33, 45
 Belgium 165, 166, 173, 259, 389
 Bem tábornok — — — — 348
 Beniczky Péter — — — — 191
Beniczki Péter: Magyar
 rithmusi — — — — 33
 Benkő Ferencz — — — — 31
Benkő Márton, dálnoki: Ma-
 gyar Florus — — — — 34, 47
 Beöthy — — — — 17
 Bercsényi Miklós 66, 69, 78, 80
 Berde Mózes — — — — 346
 Bereg vm. levéltára — — — — 183
 Berekszó, Hunyad vm. 225, 231
 Berencsi István — — — — 122

Beret, Abauj-Torna vm. —	182	Bethleni német őrség — —	374
Berkess Antal — — —	69	Biás István ifj. — — —	193
Berlin — — — —	395, 397	<i>Biblia</i> — — — —	34
Berlini múzeum — —	350, 351	— <i>Historia</i> — — —	33
Bernald könyve — — —	134	— <i>historiája</i> — — —	34
Bertalan veszprémi püspök	297	— <i>summája</i> — — —	33
Bertram gróf — — — —	14	Bihar vm. — — — —	188, 397
Besenyő Pál, özdögei — —	122	Binder György — — —	338
Bessenyei György — —	141	Binding 215, 216, 222, 223,	286
Besze fia István — — —	301	Birkmeyer — — — —	287
<i>Beszélytár</i> — — — —	337, 349	Biró Imre — — — —	126
Besztercei országgyűlés —	21	— István — — — —	398
Bethlehemes játékok — —	57	— Pál, szenttamási —	134
Bethlen Farkas 24, 25, 28, 201,	322	Bismarck — — — —	170, 174
— Ferenczné, Kemény		Bisterfeld Henrik — — —	138, 143
Kata — — — —	22	<i>Bizonyos ok az elválásra,...</i>	6, 306
— Gábor 49—51, 182, 261,	342, 390	<i>Biztosításügy (A) múltja,</i>	
— Gáborné, Károlyi Zsu-		<i>jelene, hazánkban és</i>	
zsanna — — — —	37, 47	<i>külföldön</i> — — — —	343
— Gergely gr. — — —	348	<i>Biztosításügyi évkönyv</i> —	343
— <i>Johannes: Rerum</i>		Blackstone — — — —	154
<i>Transylvanicarum</i> — —	384	Blaesus, P. Sallustius — —	91
— János — — — —	27, 28, 380	Blanc Louis — — — —	165, 166
— Júlia, gr. Teleki Sán-		Boboelics György, kozári	124
dorné — — — —	197	— — Ilona, Szencsei	
— — gr. Thorocz-		Györgyné — — — —	124
kay Zsigmondné — —	107	— — Márton, kozári	124
— <i>Kata gr.: Bujdosás-</i>		Bocsárd I. Borosbocsárd —	
<i>nak emlékezet köve</i> 33, 45.		Bocskay István 11, 36, 47, 68,	115
— — gr. Teleki Jó-		— Miklós — — — —	123
zsefné, előbb gr. Hal-		— Vid zágrábi prépost	123
ler Lászlóné 29—33, 194,		Bod Kata — — — —	205
196—206, 256—57,		— Péter 29—31, 48, 112—13,	
340, 342, 390, 392		115—19, 193—195, 197—206,	
— — könyvjelzője	31	208, 256, 259, 260, 328, 330—	
— — könyvtára 29—32,	47	333, 335, 383—392	
— — könyveinek		— — katalógus-rend-	
katalógusa — — — —	29, 32	szere — — — —	48
— Krisztina, Kornis Far-		— — levelei 196—208, 256—	
kasné — — — —	321, 324—25	260, 328—335, 383—392	
— Miklós 192, 196, 337, 342,	381	— — <i>De necessaria</i>	
— <i>Miklós élete</i> — — —	33, 47	<i>scriptorum Hungaricae</i>	
— Miklós ifj. gr. — — —	340	<i>historiae notitia</i> — —	384
— Pál — — — —	330	— — Erdélyi Féniks	389
— <i>Péter temetési pom-</i>		— — Hungarus tym-	
<i>pája</i> — — — —	33, 46	baules — — — —	388
— Sámuel gr. 29, 201, 330		— — <i>Lingva erudi-</i>	
		<i>torum</i> — — — —	201
		— — Magyar Athenas	29
		31, 194, 389	

- Bod Péter*: Magyar lexikon 39
 — — Smyrnai Szent
 Polykarpus — — — 194
 — — Synopsis juris
 connubialis — — — 194
 — — Szent bibliának
 historiája — — — 193
 — — Szent Judas
 Lebbeus — — — 193
 — — ifj. — — — 385
 — Péterné, Enyedí Má-
 ria 197, 201, 203—206
 — — Söveges Bányai
 Zsuzsanna — — — 258
 Boda — — — 201
Bodó János: Dialogismus 33
 Bodok, Háromszék vm. — 339
 Bodoki — — — 387, 388
 Bogát — — — 337, 339
 Bogáthi András — — — 322
 — Boldizsár — — — 322
 — János — — — 321, 322
 — István — — — 322
 — Menyhért — 321, 322
 — Miklós — — — 321—327
 — Miklósné, enyingi Tö-
 rök Katalin — — — 322
 — Pál — — — 385
 Bogáthi Fazekas Miklós — 321
Boistardus Jacobus: Historia
 chronologica Pannoniae 384
Boldogasszony tánczosa — 268
 Boldogságos Szűz kis képe 83
 Boldvai Márton 331, 376, 377
 Bolgárok — — — 338
 Bolnai I. ifj. gr. Bethlen Mik-
 lós — — — —
 Bologna — — — 394, 395
 Bolondócz, Nyitra vm. — 303
 Bolyai Farkas — — — 340
Bona János: Kalauz. Ford.
 Huszti István — — — 33, 46
 Bonaventura I. Kopcsányi
 Bonfinius — — — 384
Bongarsius Jacobus: Syn-
 dromus Turcico-Panno-
 nicarum — — — 384
 Bonn — — — 350
 Borbánd, Alsó-Fehér vm. 125
Borbély-Kodex — — — 50, 51
 Borbély Sámuel — — — 50
 Borberek — — — 6, 240
 Borberekí Dániel — — — 184
 — Cáspar — — — 184
 — István — — — 184
 — Istvánné, Sárdi Zsuzsa 184
 Bordézsma — — — 125
 Borghesi — — — 87
 Bormann E. — — — 105
 Born Ignác br. — — — 227
 Bornemisza Anna 132, 373, 376,
 378, 380—82
Bornemisza Péter: Prédi-
 kációi — — — 33, 45
 Borosbocsárd, Alsó-Fehér
 vm. — — — 125, 200
 Borosjenői tábor — — — 22
Borosnyai Zsigmond: Ke-
 resztény embernek papi
 tisztiról — — — 33, 45
 Borsi — — — 396
 Borsod vm. — — — 188
 Botka Tivadar — — — 299
Bottrigari Ercole: Il Melone 396
 Bourbon — — — 165
 Bourbon herceg — — — 339
 Böhm József — — — 269
 — Károly — — — 216, 292
*Bökényi Johannes Philip-
 pus*: De ecclesia, minis-
 terio, synodis ac discip-
 lina. Franekeræ. 1652. 251
 Bölöni Mihály — — — 134, 135
 Bradács István — 126, 126, 130
 Brahms János — — — 270, 271
 Brandenburgi Katalin — — 23
Brandenburgi Katalin — 338
 Brassai Sámuel — — — 345—347
*Brassai Sámuel pályafutá-
 sa és munkái* — — — 346
 Brassó — — — 22, 43
 Brassói csata — — — 321, 323
 Braunnus — — — 330
 British Museum 156, 393—95
 Broglie herceg — — — 147
 Bronz edény, római — — 52
 Bucányi Péter, korlátközi,
 Komárom vmi főispán 126
*Búcsúmat veszem immár töl-
 led jó illatú,* — — — 6, 317

Buda — — — — 41, 129, 131	Castiliai cortes — — — — 163
Budai Ferencz — 113, 114, 119	Catilina — — — — — 69
Budapest 338, 343—44, 346, 348, 398	Cato — — — — — 98, 104
<i>Budapesti Szemle</i> 149, 355, 358	Cenatoria alba — — — — 98, 102
Buday Árpád — 110, 352, 401	Censura Kolozsvárt — — — 345
Budget-jog 159, 160, 169, 177	Ceres — — — — — 94, 99, 100, 101
Bujdosók — — — — — 25, 26, 84	Cerialia — — — — — 94
Bukovina — — — — — 230	Cesinge I. Janus Pannonius
Bulgária — — — — — 149	Cheops piramis — — — — 270
Buli-hegy — — — — — 225, 226	Chezmiczei János, neje Zsófia 124
Bull, John — — — — — 160	Chicago — — — — — 269
Bulla Aurea — — — — — 268, 269	Chile — — — — — 149
<i>Bűm nevelő s nem kimélő</i>	Chioggia — — — — — 393
<i>szerelem,</i> — — — — — 7, 319	Chouët Petrus genfi könyv- nyomtató — — — — — 255
Burke — — — — — 153	Chrestus, M. Aurelius — — — 54
Burman Péter — — — — — 384	Cicero — 66, 69, 98, 108, 210
Burney — — — — — 395	<i>Cisalpinus Andreas</i> — — — — 135
<i>Bítul meghervadt.</i> . . . — 179	<i>Classica-philologia encycl.</i> 50
Búza, Szolnok-Dokoka vm. 27, 28	Claudius — — — — — 88, 110
Búzamező, Szolnok-Doboka vm. — — — — — 27	<i>Cloppenburg Johannes: Anti- Smalcus</i> — — — — — 251, 253—54
<i>Buzinkai György: Rövid</i>	— — — — — <i>Compendiolum</i>
oktatás a pestis ellen 34, 47	Socinianismi 251—52, 254—55
Bülöw kancellár — — — — — 170	Cn. Domitius — — — — — 87
Caesar, C. Julius 66. 86, 87, 107, 108	— — — — — Calvinus — — — — — 105
— Drusus — — — — — 86	Cob tábornok 373—377, 381
Caesareum — — — — — 95, 107, 108	<i>Codicilli Rajmalli</i> — — — — 135
Caius Julius Maximus — — — 91	Coeranus, Aelius — — — — — 90
— Julius Severus — — — — 90	Colosseum — — — — — 110
— Mucius — — — — — 65	Comenius — — — — — 139
— Salonius Matidius Pat- ruinus — — — — — 91, 92	Concha Győző 149—50, 154, 162
— Salvius Liberalis No- nius Bassus — — — — — 92	Concordia temploma — — — — 91
— Vitorius Geta — — — — — 90	Consecratio, Liviájé — — — — 110
— — — — — Hasidius Geta — 91	Consulatus — — — — — 110
Calatores 93, 100, 102—3, 106—7	Cooptatio — — — — — 86, 87, 88
<i>Calepinus Ambrosius: Dic- tionarium.</i> Lyon. 1586. 248	Coppée — — — — — 9
Caligula — — — — — 86	Corneille — — — — — 16
Camilli — — — — — 94	Cornides Dániel 193—196, 390
Campana, via — — — — — 95	Crispinus, T. Quinctius Va- lerianus — — — — — 86
Canada — — — — — 149	<i>Croellius: Doctoros könyv.</i> 135
<i>Cantio Gabrielis Bethlen</i> 49	Csáky István 23, 26, 27, 380, 381
Capitoliumi istenségek 95, 108	— István, mihályi — — — — 322
Carmen Arvalium — — — — — 102	— Istvánné (mihályi), enyingi Török Katalin 322
Carrillo Alfonz S. J. — — — — 323	Csákócz — — — — — 123
Castello dell' Ovo — — — — — 13	Csákóczy család — — — — — 123
	<i>Család Könyve</i> — — — — — 340
	Csanád I. Szászcsanád

Csanádi egyház — — —	124	<i>Csuzi Cs. János</i> : Lelki ál-	
Csánki Dezső — — —	121	dozat — — —	43
Császárkultusz 94—96, 103, 108		Csüged, Alsó-Fehér vm. —	257
Csázma f. — — —	121, 122	Czanaki Máté — — —	38
Csázmai káptalan — —	123, 124	<i>Czanaki Máté</i> : A dögha-	
Cseffey László — — —	135	lálról — — —	44
<i>Cseh Jakab, csúzi</i> : Tanító		Czéczei család — — —	180, 186
oskola — — —	43, 45, 47	— de Barakon —	180, 181
Cseh zsebrákok — — —	15	Czege, Szolnok-Doboka vm.	331
Csehország — — —	26, 230	Czegléd — — —	65
Csepregi Mihály — — —	398	<i>Czeglédi György és Károlyi</i>	
Csercesel Márk vajda — —	322	<i>Péter</i> . A keresztyének	
Cserei Farkas — — —	396	vallásukról — — —	43
— Ilona, br. Wesselényi,		— <i>István</i> : Az ország	
Miklósné — — —	340 342	romlása okairól — —	43
— Jánosné özv. — —	64	— — Barátsági dorgá-	
— Mihály — — —	338, 382	lás — — —	44, 46
— Miklós — — —	397	— — Csatázó léleknek	
Cseri János, apáczai 137—146		lelki diadalma — — —	43
<i>Cseri János, apáczai</i> : Ma-		— — Dágon ledöleése	43,
gyar encyclopedia 33, 138			46, 47,
Csernafalva — — —	182	— — Malach doctor	43,
Cserneczmelléki birtok —	123		46, 37
<i>Cserny Béla</i> : Alsófehér-		— — Redivivus Jafetke	34, 46
megye monografiája 52, 54		— — Veres tromfos-	
Csertés, Hunyad vm. 227, 230		dit játszó barát — —	44, 47
Csetrás hegy — — —	226	Czéh — — —	251, 342
Csezmicze, Körösmegye 121, 122		Czehentmayer J. — —	229, 230
<i>Csiba Márton, tejfalvi</i> :		Czéhrendszer — — —	165
Romanocategorus —	43, 46	Czelna, Alsó-Fehér vm 194—196,	
Csik vm. — — —	264	204, 207, 208, 256—258, 331,	
Csiki barátok — — —	132		333, 385
— kolostor — — —	133	Czelnai oláhok — — —	203
Csiky János — — —	399	Czigányok Erdélyben — —	340
Csiksomlyó — — —	44	<i>Czigányokról és zenéjük-</i>	
Csikszék — — —	134	<i>ról Magyarországon</i> —	270
Csiktusnád — — —	339	Czikó Mihály — — —	37
Csipkés György, komáromi	44	<i>Czikó Mihály</i> : Rövid igaz-	
— — Biblia — — —	37	gatása a törvénykezés-	
— — Pápistaság ujsága 37, 46		nek — — —	43
— — Igaz hit — — —	37, 45	Czirillbetűs templomi könyv	227
Csokonai Vitéz Mihály —	191	Czwittinger Dávid — — —	329
<i>Csombor Márton</i> : Europica		Dacia — — —	53—55, 328
varietas — — —	43	— ripensis — — —	55
— — Udvari oskola	43	Dákok — — —	110
Csonttörő sulyok — — —	18	<i>Dali János, tolnai</i> : Daneus	
Csupor Pál, monoszlai, tót-		Rácai — — —	43
országi bán — — —	122	Dalmácia — — —	54
<i>Csutak Sámuel, dobrai</i> :		Daloskönyv — — —	3
Lelki olaj — — —	34, 46	Damak, Borsod vm. — —	181

- Damnatio memoriae — — — 91
 Damokos Antal — — — 330
 Danczkai 202, 203, 207, 208, 256,
 258, 331—33, 385—86
 Daniel Polikxena, br. Wesse-
 lényi Istvánné — 340, 342
 Danton — — — — 68
 Darkó Károly — — — — 346
 Darwin — — — 166, 291, 293
 Dávid Ferencz — — — 44, 343
 — *Ferencz Egylet ki-
 adványai* — — — — 345
 — János — — — — 21
 Deák Albert — — — — 177
 — János — — — — 391
 Debreczen — 32,—34, 37—43
 Debreczeni István — — — 189
 — János — — — — 43
 — Péter — — — — 37
Declaration of Rights — 160
Decreta regni Hungariae 384
 Decurio aedilicius — — — 55
Déliabáb — — — — 338
 — *naptár* — — — — 341
*Delitia poetarum Hunga-
 rorum* — — — — 384
*Demeter Márton: Szt. Há-
 romság tudományáról* 34, 44
 Demeterfalva, Maros-Torda
 vm. — — — — 265
 Demjén László — — — — 341
 Demokrácia — — — — 164, 176
 Dénár — — — — 125
 Dengelegi Mihály — — — 322
 — Mihályné, enyingi Tö-
 rök Katalin — — — — 322
 Denis E. — — — — 268
*Derecskei Ambrus: Szt. Pál
 rómaiakhoz írott levelei* 34, 45
 Descartes — — — — 138
 Desnica, Körösmegye — 122
 Desultores — — — — 102
 Determinizmus 214, 222, 286—295
 Detrekő — — — — 33
 Déva — 126, 129, 130, 225, 228
 Dévai obsidio — — — — 26
 Dézsma — — — — 68, 82
 Dicey — — — — 154, 176
*Dictionarium latinul, ma-
 gyarul* — — — — 135
- Dictionary of Music and
 Musicians* — — — — 270
*Diest Henrik: Dávid pa-
 rittyája. Ford. Uzoni
 Balázs* — — — — 34, 44
 Diofanés — — — — 42, 47
 Diruta Girolamo — — — — 393—396
 Diskobolos — — — — 352
 Disnik, Körösmegye — — 122
 Disraeli — — — — 160, 172
Divatsarnok — — — — 341
 Dobai István — — — — 347
 Dobokai főesperes — — — 125
 — főispán, Bánffy Zsig-
 mond — — — — 28
 Dobraviczai Miklós — — — 34, 46
 Dobszay János — — — — 115
 Dóm — — — — 13
 Domitianus — — — 92, 108—110
 Domitius, Cn. — — — — 87
 — Cn. Calvinus — — — 105
 Donát — — — — 242
*Dorell József: Nemes em-
 ber, nemes asszony* — 40
 — — Udvari ember 44
 Dózsa György — — — — 281
 Döbrentei Gábor — — — — 398
 Dög — — — — 251
*Drága személyedért hát én
 hova legyek* — — — 7, 363
 Drágfi cs. — — — — 122
 Dráva f. — — — — 115, 119, 121
*Drégelypalánki János: Id-
 vesség láncza* — — — 34, 45
 — — Szentháromság
 tüköre — — — — 41, 44
 Drina f. — — — — 54
 Drugeth család — — — — 187
 — Bálint, homonnai 36, 47
 Drusus Caesar — — — — 86
 Dujardin József br. — — — 339
 Duna f. — — — — 53, 55
 Dunántúl — — — — 283
 Dunántúli kézirat — — — 7
 — népköltési gyűjtés — 56
 Duruzzói Károly — — — 13—15
*Dusi, Aemilius: De conser-
 vanda valetudini* — — — 135
 Düsseldorf — — — — 270
 Ebeni István — — — — 375, 381

- Ebesfalva — — — 27, 373, 382
 Edenffy Lászlóné, Gyulai
 Krisztina — — — — 188
 Edény, római bronz — — 52
 Édes Júliám, gyenge violám 7,
 360
 Eduard I. angol király 154, 158
 — II. — — — — 159
 — III. — — — — 158
 — IV. — — — — 159
 Eger — — — — — 82, 269
 Egeres, Kolozs vm. — — 338
 Egri országgyűlés 1708. 67, 68, 81
 — püspök — — — — 78
 Egy szép, szelíd kis soly-
 mocskám sugár szár-
 nyait — — — — — 6, 308
 Egyéb rab azt hallván, hogy
 az ajtó zörög — — 7, 300
 Egyházi jobbágyságok — — 3 298
 Egyházi rend — — — — 20, 304
 Egyleveles nyomtatvány
 1646-ból — — — — 250—51
 Egynehány szép rithmusok 3, 6,
 232
 Egyiptom — — — — — 270
 Éhség — — — — — 199
 Eisler Sebestyén — — — — 326
 Eitner — — — — — 395
 Elagabalus — — — — — 109
 Elemente der Politik.
 (Schwarz Gyula) — — 154
 Elírt (Az) vármegyék egy-
 más közt sibognak 7, 365
 Életbiztosítás (Az) mint leg-
 biztosabb tőkeszerzés... 343
 Életbiztosítás (Az) rendszere 344
 Életnek és értelemnek ke-
 nyere — — — — — 34, 46
 Ellenőr — — — — — 337, 349
 Ellenzék — — — — — 346, 348, 349
 Előpatak, Háromszék vm. 339
 Elveszett bűnös. Ford. Bu-
 zinkai György — — . 34
 Ember Pál, debreczeni: Ga-
 rizim és Ébál — — — 34, 47
 — — Szent Siklus 34, 46
 Emich G. naptára — — — 341
 Emke — — — — — 348
 Emlékszobrok Kolozsvárt 341
- Én vagyok a messze föld-
 ről repülő kis madár 6, 312
 Endes — — — — — 330
 — cs., csikszentsimoni 135
 Endre II. — — — — — 268—69, 299
 — III. — — — — — 300
 — nápolyi király — — 13—15
 — és Johanna (Rákosi
 Jenő) — — — — — 13
 Énekírók — — — — — 8
 Énekes gyűjtemény — — — 3
 — könyv — — — — — 47
 — könyveink a a XVI.
 XVII. sz. — — — — — 50
 Éneklés mestersége — — — 138
 Engels — — — — — 165
 Engesztelő áldozatok, a Fratres
 Arvaes részéről — — 105—6
 Enyedi György: Az ó és
 új testamentombéli he-
 lyek magyarázata — — 34
 — Mária, Bod Péterné 197,
 201, 203—206
 — Sámuel — — — — — 204
 Eössi András — — — — — 322, 323
 Eötvös József br. — — — 141, 274
 Eperjesi vértörvényszék — — 78
 Epitaphium 112, 120, 121, 124
 Erdély 12, 20—28, 51, 73, 74,
 80, 84, 113—14, 140, 182—
 84, 201, 261, 321—23, 327,
 328—330, 337—43, 345, 348,
 373—382, 385, 389—391,
 393, 395, 397
 Erdély építészeti műemlékei 342,
 344
 — földe ritkaságai — — 338
 — képekben — — — — 337
 — krónikája — — — — 339—42
 — krónikája a forra-
 dalom után — — — — 341
 — nevezetesebb családai
 339—40
 — régiségei 338—39, 342, 346
 — régiségei és törté-
 nelmi emlékei — — — 346
 — rónái — — — — — 339
 — szorosítai — — — — 338
 — történelme — — — — 341—342
 — története 1848/9-ben 341

<i>Erdély tündér-regéi</i> — — — 338	Erdélyi püspökség története 399
Erdélyi alvajda, Thuróczi	— régiségek — — — 340
Miklós — — — 126, 128	— Rendek országos gyű-
— János — — — — 56	lése Huszton, 1709. okt.
— Pál 8, 51, 247, 320, 372	22. — — — — — 82
— arany- és ezüst-bányá-	— sókamara ispánok és
szat — — — — — 338	tiszték — — — — — 125
— családi élet — — — 341	— színészet — — — 338, 339
— Érczhegység — — — 257	— tájképek — — — — 340
— 1848–49. események 341	— tanács — — — — — 84
— fejedelemség — — — 22, 74	— uniókép — — — — — 346
— fürdők — — — 339, 345, 349	— vajda, Szapolyai Já-
— Hegyalja — — — — 204	nos — — — — — 127, 128
— <i>Hiradó</i> — — — — — 337	<i>Erdélyország statisztikája</i> 337
— <i>Hirlap</i> — — — — — 348	Erdődy György gr. — — — 70
— honbuvárlati társulat 339	Eros — — — — — — — 350
— írók — — — — — — — 340	Érsekújvár — — — — — — — 82
— <i>írók és művészek al-</i>	<i>Értesítő</i> — — — — — — — 338
<i>manachja</i> — — — — — 346	Erzsébet, Nagy Lajos és Endre
— kancellár, gr. Teleki	anya — — — — — — — 13, 14
Sámuel — — — — — — — 113	Erzsébet királyné — — — — — 346
— káptalan 124, 126—28, 399	<i>Erzsébet királyné</i> (Bartók L.)
— kézirat — — — — — — — 7	— — — — — — — — — 9, 12
— Korvin-kodex — — — — 195	<i>Erzsébet népakadémia</i> — — — 275
— követek — — — — — — — 22	Esterházy Dániel — — — — — 72
— <i>Múzeum. Almanach.</i> 341	Ész Istennője — — — — — — — 148
— <i>Múzeum. I.</i> — — — — — 340	Észak-Amerika — — — — — — — 270
— <i>Múzeum II.</i> — — — — — 346, 347	<i>Észrevételek a magyar tör-</i>
— <i>Múzeum III.</i> 85, 251—52,	<i>ténetírás jelenkori fel-</i>
254—55, 336	<i>adatára</i> — — — — — — — 345
— <i>Múzeum ügye</i> — — — — — 341	Esztergomi vár — — — — — 116, 119
— <i>Múzeum és Múzeum-</i>	Etele — — — — — — — — — 337
<i>Egylet keletkezése</i> — — — 341	<i>Ethischen Grundfragen, Die</i>
— <i>Múzeum-Egyesület</i> 336,	— — — — — — — — — 216
337	Etnografia — — — — — — — 56
— <i>Múzeum-Egyesület</i>	Etnológia — — — — — — — 62
<i>Évkönyvei</i> — — — — — — — 342	Eudoxus — — — — — — — — — 97
— <i>Múzeum-Egylet nyelv-</i>	Európa 10, 149, 152, 163, 167,
<i>és tört. tud. szakoszt.</i>	173, 321, 356
<i>kiadványai</i> — — — — — — — 345	<i>Európai Monarchiák rend-</i>
— <i>Naptár</i> — — — 338, 339, 249	<i>szeres alaptörvényei</i> — — — 155
— Nemzeti Múzeum	— nemzetek — — — — — 151
könyvtára 2, 249—251, 255	— parlamentarizmus — — — 166
— — levéltára — — — 193, 321,	— politika — — — — — — — 24
322, 372	<i>Evangeliumok és Epistolák.</i>
— országgyűlés — — — — — 84	<i>Szeben 1595.</i> — — — — — 34, 48
— — gyorsírói — — — — — 348	Evlia Cselebi — — — — — — — 20
— országos színház — — — 343	Fabius, Paullus Maximus 86
— püspök, Geréb László 125,	Fadrusz János — — — — — — — 348
399	Fajarág — — — — — — — — — 231

- Farkas László — — — — 378
 — Sándor, bölöni 337, 341, 349
 Fasti, Arvalium — — — — 90, 105
 Fastigium — — — — — 107
 Fauni — — — — — 107
 Fáy Antal — — — — — 270
 — Gizella, Reményi Edéné
 269, 270
Fazekas János, enyedi: Meny-
 nyei szó — — — — — 34
 — Miklós, bogáthi — — — — 321
 Februáriusi forradalom — — — — 166
 Fegyverek — — — — — 17
 Fehér és piros rózsa csata 159
 Fehér vm. — — — — — 126—128
 Fehéregyháza, Nagy-Küküllő
 vm. — — — — — 27, 125
 Fejarági tó — — — — — 231
 Fejedelmi eskü az evangéliumra 77
 Fejék, női — — — — — 341
 Fejér vm. — — — — — 303
 — Vilmos — — — — — 345
 Fejlesztés — — — — — 17
 Fekete család — — — — — 187
 — Erzsébet — — — — — 188
 — István, szenczi — — — — 39
 — Márton — — — — — 126
 — sereg — — — — — 15
 Félegyházi Tamás — — — — 35
 — — Catechismus 35, 45
 — — A keresztyéni
 igaz hitről — — — — — 35, 44
 — Uj testamentum 35, 45
 Felícia — — — — — 102, 103
 Felíratos római oltárkö Zala-
 latnáról — — — — — 52
 Felső-Magyarország — — — — 24
 Fenes-gyalui ütközet — — — — 24
 Ferencz József I. — — — — 228
 — — altáró Nagyágon 230
 Ferenczi — — — — — 386
 Ferenczy László — — — — 348
 Ferrari Angelo gr. — — — — 229
 Festőink névrokonsága — — — — 340
 Festus — — — — — 104
 Fétis — — — — — 394
 Feudalizmus — — — — — 167
Figyelő — — — — — 344
Filep János, bökényi: Meny-
 nyei lámpás — — — — — 34
 Filológia és nyelvészet — — — — 59
 Filozófia — — — — — 59, 62, 142
 Finkey — — — — — 215
 Flamen collegii Fratrum Ar-
 valium 88, 90—92, 102—104
 Flora — — — — — 107
 Foculus — — — — — 100
 Fogadott katonák — — — — — 25
 Fogaras 27—29, 31, 199, 203—
 206, 208
 — vára — — — — — 189
Fogarasi Ferencz: Kis ke-
 resztyén Catechismus 34, 45
 Fokföld — — — — — 149
 Fonsegrive — — — — — 288
 Fordicidia — — — — — 94
 Forel — — — — — 221
Förös Ferencz, otrokocsi: A
 jó lelkiesméretnek ma-
 ga mentő tanúbizony-
 sága — — — — — 40
 — — Idvességes be-
 szélgetések — — — — — 40, 47
 — — Istennel járók-
 nak tökéletességek 40, 46
 — — Magyar Izrael-
 nek imádsági — — — — — 40, 45
 — — Róma sz.város 40, 46
 Forradalom (1688) — — — — 172
 Forró ezredes — — — — — 228
 — Jánosné (háportoni),
 Kaczay Petronella — — — — 322
 — *Pál*: Magyar Cur-
 cius — — — — — 35, 47
 Forróság — — — — — 199
 Fortuna Salutaris — — — — 52—55
 Fox — — — — — 160
 Főispán, Dobokai — — — — 28
 — Küküllő vm-ei — — — — 29
 Főkapitány, Marosszéki — — — — 29
Földmunkások Országos
Szövetsége — — — — — 276
 Földnélküli János — — — — 156—158
 Földvári Pálné — — — — — 133
 Főnemesség — — — — — 159
 Főrendek — — — — — 172
Fővárosi Lapok — — — — — 347
 Fraknói Vilmos — — — — — 111
 Francisco somlyói alkapitány 380
 Franck Adolf — — — — — 215, 287, 294

- Francia forradalom — 153, 164
 — királyból angol ki-
 rály — — — — — 156
 — parlament — — — — 148, 168
 — ország 148, 153, 156, 161,
 163—165, 304
 Franekera 33, 38, 44, 251—255
 Frank comitatusok — — — 302
 — kismemesség — — — 302
Franke Hermann: Regulái 36
 Frankfurt — — — — — 44, 384
 Frankfurti szövetségi szer-
 ződés — — — — — 166
 Franzenau József — — — 228—231
Franzius F.: Vad kerti. Ford.
 Miskolci Gáspár. — 35, 47
 Fratha Mátyás — — — — 129
 Freeman — — — — — 154, 304
 Freiburg — — — — — 350
Freylinghusius: Rövid sum-
 mája a ker. tudomány-
 nak. Ford. Bél Mátyás 35, 44
 Fridvaldszky — — — — — 390
 Frigyes Vilmos — — — — 166
 Fulvius, M. Apronianus — 90, 91
 Furtwängler Adolf — — — 350
 Futaki Simon — — — — — 126
 Fuvar katonaságnak — — — 70
 Függetlenségi nyilatkozat
 (1707) — — — — — 65, 70
 Fülöp II. angol király — — — 159
 Fülöp, Maros-Torda vm. 133
Füstölő csepű — — — — — 35, 45
Füsüs János: Királyok tü-
 köre — — — — — 35, 37, 47
 Gábor Áron-féle ágyúcső 64
 Gajdó, károlyvári pap — — — 334
Gál Tamás: A római cath.
 ekklésiának igazsága — — — 35
 Galba — — — — — 91, 109
 Gáldtő, Alsó-Fehér vm. — — — 257
 Galgóc, Nyitra vm. — — — — 303
Galilei Vincenzo: II Tronimo 396
 Gálszécs — — — — — 188
Gálszécsi István: Keresz-
 tyén igaz tudományról 35
 Gámán János — — — — — 341—43, 347
 Gáncs, Szolnok-Doboka vm. 133
 Garázda Arnold — — — — — 114
 — Pál, kereszturi — — — 123
 Garázda Péter — — — — — 113—14, 116,
 119—121
 — család — — — — — 112, 122
 — Keresztur — — — — — 121
 Garazdinc — — — — — 121
 Garraud — — — — — 215, 294
 Gellius — — — — — 85, 90, 267
 Gemoll Albert — — — — — 86—88
 Gencs, Szatmár vm. — — — — 74
 Genf — — — — — 248, 255
 Genius, imperatoris — — — — 108
 Gens Julia — — — — — 107
 Georgicon — — — — — 100
 Geréb László erdélyi püspök 125,
 399
 Gergely-járás — — — — — 57
 Gergely Sámuel I, 3, 192 373, **382**
Gerhard János: Szent el-
 mélkedései. Ford. Zo-
 lyomi Boldizsár — — — 35, 36
 — — — Hitnek paisa — — — 35
 — — — Kegység gya-
 korlása. Ford. Makkai
 Sámuel — — — — — 35, 45
 Gerliczy br. — — — — — 229
 Germanicus Caesar Ti. filius 86
 Gernyeszeg, M.-Tordavm. 203, 387
 Geta C. Vitorius — — — — — 90
 — C. Vitorius Hasidius 91
 Ghika Gergely moldovai vajda 376
 Gidófalvy István — — — — — **266**
 — *János*: A kegyes lé-
 leknek Istennel való be-
 szélgetései — — — — — 35, 46
 Gillányi Gergely 374, 379, 380
 Gillányiné — — — — — 132, 133
 Gjurgevac, Körösmegye — — — 123
 Gladston — — — — — 160
 Glatz bártfai senator — — — — 18
 Gneist Rudolf — — — — — 149, 151
 Goethe — — — — — 219, 283
 Gog — — — — — 249
 Gólián Károly — — — — — W 230
 Gonchon — — — — — 68
 Gordes — — — — — 384
 Gordianus — — — — — 109
 Gödri Ferencz — — — — — 63
 Gömör vm. — — — — — 188
Gönczi György: Uj testa-
 mentom — — — — — 35

- Görgei Pál --- --- --- 382
 Görgény --- --- --- 322
 — vára --- --- --- 27, 28
 Görgényi havasok --- --- 261
 — 16 hős --- --- 74
 Görgényszentimre, Maros-Torda vm. --- --- 28
 Görgey Arthur --- --- 269
 Görögország --- --- 389
 Görögök --- --- 59, 61
 Göttingen --- --- 270, 328
 Gradina, Verőcze vm. --- 54
Gratianos Rechabeus: Tizenöt dilemmák pörölye --- --- 35, 46
 Gravina olasz történetíró 13, 14
 Grimm János --- --- 229
 Groningen --- --- 384
 Grotius --- --- 286
Grotius: Keresztyén vallás igazságáról. Ford. Diószegi János --- --- 35
 Grove George --- --- 270
 Grünwald Béla --- --- 358
 — Mihály --- --- 230
 Gubio --- --- 395
 Gurzó Máté --- --- 134
 Gvevarai Antal --- --- 41
 — *Antal*: Fejedelmek serkentő órája --- --- 35
 Gyalui csata --- --- 23
 — Farkas --- --- 348
 Gyeke, Szolnok-Doboka vm. 28
Gyenge, sok szép színű virágok közt járván --- 6, 316
 Gyömrői tábor --- --- 72
Gyöngynél kedvesb rózsám 368
Gyöngyösi László: Keresztyén vallásnak fundamentuma --- --- 35, 44
 Győr --- --- 36, 39, 300
 Győr vm. --- --- 300
 Győri --- --- 378
 György I. angol király --- 152
 — III. angol király 148, 160, 162
 — IV. angol király 160, 162
Győri, vagy Magyarországi kalendarium --- 197, 198
Győrke Erdélyt újra útazta 342
Győrke geographiája és történetiája Erdélyről --- 337
 — *historiája Erdélyről* 342, 343
 — *könyvtára* --- --- 349
Győzedelmeskedő fegyver. H. n. 1673 --- --- 35, 48
 Gyulafejérvár 34, 35, 37, 39, 41, 43, 113, 116, 124, 127, 129, 136, 139, 143, 207, 250, 257, 335, 339
 Gyulafejérvári iskola --- --- 145
 — kanonok --- --- 126
 — káptalan --- --- 125, 126
 — katedrale --- --- 338
 — 1629. orszgy. ártikulusai --- --- 250
 — ref. ekklésia --- 331, 334
 — székesegyház kincsei 128
 — szőlők --- --- 125
 — templom --- 112—117
 — torony --- --- 144
 — viczeporkoláb --- --- 128
 Gyulafi Lászlóné --- --- 27
 Gyulai Ágost --- --- 268
 — *Ferencz felett actiok. H. n. 1703.* --- --- 35, 48
 — *Ferencz felett actiok. 1743.* --- --- 35
 — Ferencz gr. --- 188, 189
 — Ferenczné, Barakonyi Klára --- --- 181, 182
 — *Kata felett prédikáció* --- --- 35
 — Krisztina, Edenffy Lászlóné --- --- 188
 — Pál --- --- 56
 Habsburg-háztól való elszakadás --- --- 80
 Habsburgok uralma --- --- 323
Hadi készüllet --- --- 35
 Hadiköltség megszavazása 158
 Hadik András gr. --- --- 208
 Hadiszemle, nagykallói 1710. 66, 67
 — nagykarolyi 1708. --- 66
 Hadiszolgálat --- --- 186
 Haditanács --- --- 68, 70
 Hadrianus --- --- 90
 Haendel Vilmos --- --- 149
 Hága --- --- 249

Haiti	149	Hector	49
Hajduk letelepítése	68	Hegedüs István	111
<i>Hajnal vitorláján, arany szinű szárnyán</i>	7, 365	<i>Hegedüs János mikolai:</i>	
Hajnyomtató	129	Biblia tanui	39
Hajó, Sószállító	125	— Istenes cselédek- nek lelki prebendájok	39
Hajtó hegy	225, 226	— Mennyei igasság tüzes oszlopa	39
Halle	35, 36, 43	— Szentek napi száma	39
Haller Gábor	27, 28	<i>Hegyesi István: Kegyesség</i>	
— György	250	nagy titka	36, 44
— István br.	29	Heidelberg	321—325
— János: Hármás his- toria	35, 47	Heister	25
— Jánosné, Kornis Kata	340, 342	Hekatomba	12
— László gr.	29	<i>Heltai Gáspár: Agenda</i>	36
— Lászlóné, gr. Bethlen Kata	340, 342	— Biblia	36, 45
— Pál	27, 201	— Magyar Bonfinius	36, 47
Halmágyi István	30	— Uj testamentum	36
— szilágysomlyói	193-197, 328	— Vigasztaló köny- vecske	36, 46
<i>Halotti pompás urak temetése</i>	36	<i>Helvetica confessio</i>	36, 45
— <i>prédikációk</i>	35, 46	Henckel Lázár	326
Hamburg	38, 270	Henrik bíró	297
Hamis pénzverők	83	— II. angol király	157
Hanau	36, 384	— III. angol király	158
Hannover	270	— IV. angol király	159
Hantai káptalan	302	<i>Hentes Michael, Debreczeni:</i>	
Hantos Elemér	268, 269	De veteri et novo foe- dere. Franekerae. 1652.	251
Harangok	343	<i>Herbarium</i>	36
Hardenberg	166	Hercules Victor	110
Harminczadok jövedelmei	78	Herman László, gerebeni	123
Harold	154	<i>Hetilap</i>	338—340, 349
Három királyok	57	Heufler	136
Háromszék	341	Héviz I. Homoródhéviz	
Háromszéki főkirálybíró	198	Hévízi ref. templom	198
Hartay András	187	Hid-utcza, Kolozsvárt	135
Hartmann	209, 210	Hierarchia kifejlődése	345
Hasidius C. Vitorius Geta	91	<i>Historiája a magyarországi ekléziák üldöztetések- nek</i>	36, 38, 47
Hatschek	149, 151	<i>Historiás ének töredéke. Ko- lozsvár. XVI. sz.</i>	248
Hátszeg tere	339	<i>Hit nem hit</i>	36
Hauptman	9	Hitújítás kora	321
Havasalföld	22	Hitvalló Eduard angol király	157
Havasi katonaság	27	Hobbes	287
Hazaárulók megbüntetése	73	Hódító Vilmos	153, 154, 157
<i>Hazánk</i>	337	India	230, 270
<i>Hazi János: Envarul Asikin</i>	36	Ingersoll ezredes	271
<i>Házi kincs</i>	36		
Háztartás őseinknél	341		

- Hódoltság --- --- --- 153
Hofmann, Joh. Iac. Lexicon
 universale --- --- 259, 260
Hogy ágyamból, mély ál-
mamból reggel serke-
nék --- --- --- 7, 364
 Hollandia --- --- --- 384, 385
Holt eleven járó, gyászt
magán viselő --- --- 7, 362
 Homagium --- --- --- 21
 Homeros --- --- --- 119
 Homonna, Zemplén vm. 82
 Homonnai Simon --- --- 115
 Homoród --- --- --- 339
 Homoródhéviz, Felső-Fe-
 hér vm. 29, 31, 196—199
 201, 205, 392
Honderü --- --- --- 337
 Honfoglalás --- --- --- 344, 348
 Horatius --- --- --- 397
 Hornyánszky Viktor --- --- 344
 Horvát --- --- --- 206, 243
 — *Ferencz*: Unitáriusok
 apológiája --- --- --- 36
 — István --- 114, 119, 120
 — József --- --- --- 383, 388
 Horváth Cyrill --- --- --- 267
 — Gáspár, vingárti --- 128
 — György --- --- --- 74
 — Magdolna, varadgyai 126
 — Zsuzsánna (brezo-
 vitzai), gr. id. Teleki
 Ádámné --- --- --- 383
 — család --- --- --- 182
 Hosszú Mária 189, 190, 245—247
Hosszú siralomra vezető kö-
teled --- --- --- 6, 245
 Hosszúfalva, Szatmár vm. 1
 Hosszúfalvi könyv- és le-
 véltár --- --- --- 1, 2
Hölgyfutár --- 338, 340—41
 Huffner Tivadar --- --- --- 230
 Hula E. 85, 88, 95, 97 110
 Humanista-irodalom --- --- 111
 Humanista költő --- --- --- 111
 Hume --- --- --- 217
 Hungaria --- --- --- 25, 130
 Hunnius Miklós --- --- --- 39
Hunnius Miklós: Funda-
 mentomos tracta --- 36, 46
 Hunyad vm. 125, 127, 345, 347
 Hunyadi Mátyás 13, 15, 111, 346,
 348
 — — kora --- --- --- 348
Hunyadmegye kihalt család-
jairól --- --- --- 347
 — *nemes családjai* --- 347
 — *Tört. és Régészeti*
Társ. Évkönyve --- --- 347
Huszádik század --- --- 282
 Huszár --- --- --- 201
 — Mátyás --- --- 132, 133
 — Péter --- --- --- 132, 133
 Huszt vára --- --- --- 23, 24
 Huszti István --- --- --- 33
 — országgyűlés 1709 --- 67, 82
 Hübéradó --- --- --- 162
 Hübérbirtok --- --- --- 302
 Hübér rendszer --- --- 161, 345
 Hübéri szerkezet --- --- --- 152
 Hübériség --- --- --- 177
 Hülsen --- --- --- 95, 97
 Hüttl József --- --- --- 229, 230
 Hüségi eskü --- --- --- 76
 Hütlenségi megbélyegeztetés 250
 Időszámítás, Varro-féle --- 97
Idvesség rende --- --- --- 36, 46
Igasság áldozatja --- --- 36, 45
Igaz Colomannus, Kolozs-
vári: De deo; et Jesu
 Christo; deque spiritu
 sancto. Franckerae. 1652. 252
 Igazságszolgáltatás 6, 8, 78, 171
 Igenpataka, A.-Fehér vm. 383, 385
Il Transilvano --- --- --- 393
 Ilova f. --- --- --- 121
Ilyés András: Szentek élete 36
Imádságos könyvecske --- 36, 45
 Imre király --- --- --- 299
 — Sándor --- --- 146, 285
Inchoffer Melchior: Anna-
 les eccl. Hungariae --- 384
 Incze Béni --- --- --- 63
 Inczédi --- --- --- 200, 259
 — *József*: Liliomok
 völgye --- --- --- 36, 46
 — Józsefné, branyicskai
 br. Jósika Judit --- --- 199
 Indeterminizmus 212, 215, 218,
 287, 289—295

Inség	166	<i>Jesuiták titkaik</i>	36, 46
Iparszabadság	165	Joachim	269, 270
Ipp, Szilágy vm.	135	Jobbágycok felszabadulása	
Irland	156	1812-ben	166
Irodalmi viszonyaink 1848		Jobbágyság	65, 76, 133, 165, 167
előtt	345	<i>Jogi intézmény-e a parla-</i>	
Íródiák, Kemény Jánosé	25	<i>menti kormány?</i>	149
Iskola	137—241, 143, 146	Johanna, Endre nápolyi ki-	
Iskolamesterek	142, 143	rály neje	13, 14
<i>Istennél nincs kedvesb, . . .</i>	240	Jókai Mór	348
István, Besze fia	301	Jósika Judit, Inczédi Józsefné	199
— IV. Béla fia	14	— István	12
Italia	131	József I.	75, 80
Izmaelita	296	— II.	342
Izsák János, váradgyai	126	Juellus	36
Izsép mester	297	Julia gens	107
Jacobffz Hillebrant hágai		— Maesa	109
könyvnyomtató	250	Julianus, M. Aurelius	55
Jager Péter	334	Julius, C. Maximus	91
<i>Jajszónál egyebet már én</i>		— Severus	90
<i>szívem nem tud</i>	7, 371	— Ti. Julianus Alexander	91
<i>Jakab angliai király: Kirá-</i>		Junius, M. Rufinus	90
<i>lyi ajándéka. Fordította</i>		Juno	107, 318
<i>szepsi Korocz György</i>	36	Juppiter	107
Jakab bíró	297	— Capitolinus	110
Jancsó	205, 242	— Optimus Maximus	52—54
— Pál	338	<i>Justus Lipsius: A polgári</i>	
János angol király	156—158	társaságról	36
— bíró	297, 299	Kaczay Ferencz	322
— főherczeg	166	— Petronella, háportoni	
— Kázmér herczeg	322	Forró Jánosné	322
<i>János király (Bartók L.)</i>	19	Kalamis	352
— mester	133	Kalandos	251
— normann fejedelem	154	<i>Káldi György: Biblia</i>	37, 45
— Zsigmond	115, 345, 347—48	<i>Kalendarium, Győri vagy</i>	
Janus	107, 108	Magyarországi	197, 198
Janus Pannonius	112—15, 117—122	Kallimachos	352
Japán	149, 152	Kálmán király	261
Jára	6, 240	<i>Kalocsa János, debreczeni:</i>	
Jarolimek Egyed	230	Énekek énekének ma-	
Jászberényi Zsófia, Kamuthi		gyarázatja	34, 45
Farkasné	135	Kalotaszegi magyar nép	340
<i>Játszik az szerencse most</i>		Kalvária-csúcs	226
<i>szegény fejemmel,</i>	6, 308	<i>Kálvin János: Catechismus</i>	37, 45
Jellinek	149, 174—176, 177	<i>Kálvin János: Keresztyén</i>	
Jena	33, 36, 38, 41, 44	religiora és igaz hitre	
Jenői tábor	22	való tanítása. Ford. Mol-	
— pasa	379	nár Albert	36, 44
		<i>Kamarási György: Emléke-</i>	
		zet kövei	37

Kamarcsai család --- --- ---	123	Keczer Sándor --- ---	69, 71
Kamuthi Farkas --- --- ---	135	<i>Kedvek vidámsága tőlem</i>	
— Farkasné, Jászberényi		<i>eltávozik</i> --- --- ---	6, 313
Zsófia --- --- --- ---	135	<i>Kedvemem újító, örvömbátó-</i>	
Kamuti --- --- --- ---	243	<i>ritó</i> --- --- --- ---	6, 311
Kanizsai cs. --- --- --- ---	122	<i>Kegelius</i> : Tizenkét elmélke-	
Kant --- --- --- ---	216, 217, 288	dései. Ford. Debreczeni	
Kapi György --- --- --- ---	380	Péter --- --- --- ---	37, 45, 46
Kaprinai István 113, 115, 117, 119		<i>Kegyeseimet immár régen</i>	
Káptalan, Csázmai --- 123, 124		<i>nem láttam</i> --- --- ---	6, 314
— Erdélyi 124, 126—128, 399		<i>Kegyességnek képe most</i>	
— Gyulafejérvári --- 125, 126		<i>lépek előmben</i> --- ---	7, 370
— Hantai --- --- --- ---	302	Kelemen Lajos 260, 335, 392	
Karácsonyi énekek --- --- ---	57	Kelemenhavas --- --- --- ---	261
Kármán József --- --- --- ---	141	<i>Kelet</i> --- --- --- ---	343
Károly V., császár --- --- ---	33	Keleti kérdés --- --- --- ---	340
<i>Károlyi Gáspár</i> : Biblia 37, 45		— <i>virágok</i> --- --- --- ---	345
— Péter --- --- --- ---	43	Kelley D. Gwendolyn --- ---	269
— — Az apostoli credo		Kemény Ferencz --- --- ---	21
magyarázása --- --- ---	37	— Ferencz br. --- --- ---	136
— Sándor 69, 72, 74, 75, 84		— János --- 20—28, 183, 373	
— <i>Zsuzsánna temetési</i>		— <i>János élete</i> --- --- ---	37, 47
<i>pompája</i> --- --- --- ---	37, 46	— Gileád balsamuma 38	
Károlyvár I. Gyulafejérvár		— — íródiákja --- --- ---	28
Kassa 32, 34, 36, 40, 41, 43, 64,		— Jánosné, Lónyai	
82, 83		Anna --- --- 23, 24, 381	
Kassai kapitány --- --- --- ---	187	— József gr. --- --- 322, 341	
— tanácsülés --- --- --- ---	69, 84	— Kata, Bethlen Fe-	
Kászoni Márton 28, 373—74, 376,		renczné --- --- --- ---	22
378, 381—82		— Simon --- --- --- 22, 25, 28	
Katalin hercegnő --- --- --- ---	13	— Zsigmond --- --- --- ---	359
<i>Katekismusi rövid oktatás</i> 37		<i>Kempis Tamás</i> : Krisztus	
Kathedrale, gyulafejérvári 338		követéséről. Ford. Páz-	
Katona István, gelei --- --- ---	328	mány Péter --- --- ---	37, 46
<i>Katona István, gelei</i> : Tit-		Kendeffi Ádám gr. --- --- ---	342
kok titka --- --- --- ---	35, 41	Kende Gábor --- --- --- ---	378
— — Válság titka --- 35, 45		Kenderessy --- --- --- ---	397
— Lajos --- --- --- ---	267	Kendi Margit, Báthory	
— Mihály --- --- --- ---	375	Boldizsárné --- --- ---	10—12
Kautz Gyula --- --- --- ---	154, 173	— <i>Margit</i> (Bartók L.) 9,	
Kazinczy Ferencz --- --- --- ---	396	10, 13	
— Péter --- --- --- ---	70	— Sándor --- --- --- ---	12
Kecskekő --- --- --- ---	225	Kendilóna, Szolnok-Doboka	
Kecskeméti --- --- --- ---	395	vm. --- --- 195, 388—89, 391	
<i>Kecskeméti János</i> : Dániel		Kenéz --- --- --- ---	127
profécziája --- --- --- ---	37, 45	Kenyérmező --- --- --- ---	340
— — Prédikációi 37, 46		Képrombolók Franciaország-	
Keczele --- --- --- ---	129	ban --- --- --- ---	148
Keczer András --- --- --- ---	378	Képtárgyak Kolozs vm. tör-	
— Menyhért --- --- --- ---	378	ténétéből --- --- --- ---	346

Kercsesora	195, 201, 206, 208	Kis András	--- --- --- --- 27
Keresd	--- --- --- --- 33, 39	— Bálint	--- --- --- --- 322
<i>Keresztesi István</i> : Prédikációk tárháza	--- --- 37, 45	— János	--- --- --- --- 397
<i>Keresztény (A) család hivatása</i>	--- --- --- --- 345	— Miklós, tótfalusi	--- --- --- --- 398
<i>Keresztény Magvető</i>	343—349	— — Apologia	--- --- --- --- 398
Keresztényszigeti rét	--- --- --- --- 339	— — Biblia	--- --- --- --- 43, 45
Keresztesmező	--- --- --- --- 339	— — Mentsége	--- --- --- --- 43
Keresztesmezői tábor	--- --- --- --- 22	Kisfalud, Alsó-Fehér vm.	--- --- --- --- 257
<i>Kereszturi Andreas B.</i> : De resurrectione mortuorum. Franekerae. 1652.	--- --- --- --- 252	<i>Kisfaludy-Társaság</i>	--- --- --- --- 56, 58
— Pál	--- --- --- --- 140	Kiskarácson napja	--- --- --- --- 50, 51
— — Csecsemő keresztényén	--- --- --- --- 37	Kisvárdai, Szabolcs vm.	67, 75, 84, 115
— — Egyenes ösvény	--- --- --- --- 37, 46	Kisvárdai István	--- --- --- --- 115
— — Felserdült keresztényén	--- --- --- --- 37	<i>Kitonits János</i> : Rövid igazgatás	--- --- --- --- 37
— — Lelki legeltetés	37, 45	Klagenfurt	--- --- --- --- 230
— — Mennyei társalkodás	--- --- --- --- 37, 46	Klasszika filológia enciklopédiája	--- --- --- --- 60
<i>Keresztyén Seneka</i>	--- 37, 42, 46	Klastrom	--- --- --- --- 249
Keresztyén szocialisták	275, 277, 281	Klausenburg	--- --- --- --- 340
<i>Kertemben nyílt piros rózsám</i>	--- --- --- --- 51	Klimicz	--- --- --- --- 65, 72
Kertész Ábrahám váradi könyvnyomtató	--- --- --- --- 250	Klobusitzki püspök	--- --- --- --- 334
<i>Kerti veteményekről írott könyv</i>	--- --- --- --- 37	Klügmann	--- --- --- --- 95
Késmárk	--- --- --- --- 381	Koháry István gr.	--- --- --- --- 191
Kézdivásárhely	--- --- --- --- 64, 335	Kolozs vm.	--- --- --- --- 134, 261
Kiegyezés 1867.	--- --- --- --- 345	— — történetéből képtárgyak	--- --- --- --- 346
<i>Kínom- s nyavalyámban</i>	6, 244	Kolozsi főesperes, Megyericsei János	--- --- --- --- 111—131
Kínzókamra	--- --- --- --- 18	— — Monay Gergely	126, 128
Királyfalva, Kis-Küküllő vm.	133	— — Várdai Mihály	128
Királyfalvi pap	--- --- --- --- 205	Kolozsvár 7, 32—44, 51, 135—36, 138, 250—51, 335, 337—39, 341—49, 365, 375, 387	--- --- --- --- 345
Királyi hatalom túltengése	160	<i>Kolozsvár</i>	--- --- --- --- 345
— ház	--- --- --- --- 187	— emléksobrai	--- --- --- --- 341
— rendelet 1213-ból	--- --- --- --- 157	— a föld alatt	--- --- --- --- 346
— rendeletek végrehajtása	--- --- --- --- 304	— közgazdasági fejlődése, iránya és feltételei	--- --- --- --- 345
— tárnok	--- --- --- --- 126	— köztisztviselési és közegészségügyi mozgalmi és kívánalmi	--- --- --- --- 346
— udvar	--- --- --- --- 186	<i>Kolozsvár lakosai és lakásai az 1869—70. népszámlálás szerint</i>	--- --- --- --- 343
— várkastély	--- --- --- --- 13	Kolozsvári, praeceptor	--- --- --- --- 333
— vármegyék	--- --- --- --- 296, 303	— centum pater, brassai	--- --- --- --- 135
<i>Királyok tüköre</i>	--- --- --- --- 37, 47	Szöcs Pál	--- --- --- --- 135
Kiruj	--- --- --- --- 339		

Kolozsvári egyetemi könyvtár	248	Kormánytanács	--- --- --- 70
— főkapitány, Bánffy		Kornis Antal gr.	--- --- --- 330
— Dénes	--- --- --- 381	— Farkas, homoródszent-	
— — Ebeni István	381	— páli	--- --- 321, 323—325
— főtéri statua	--- --- 347	— Farkasné, Bethlen	
— (A) <i>kisegítő-takarék-</i>		Krisztina	--- 321, 324—25
— <i>pénztár első 25 éve</i>	344	— György, homoród-	
— <i>Közlöny</i>	--- 340, 341, 345	— szentpáli	--- --- 322—327
— magyar szabó-czéh	342	— Kata, Haller Jánosné	340, 342
— Mátyás szobor	--- 348	— Margit, homoród-	
— nagy naptár	--- --- 342	— szentpáli	--- --- --- 322
— német őrség	--- --- 374	— Miklós, homoród-	
— (A) <i>piaczi templom kö-</i>		— szentpáli	322—23, 325—26
— <i>rüli épületek lebontá-</i>		Korocz György, szepsi	--- 36
— <i>sára gyűlt alap kelet-</i>		Koronaőr	--- --- --- 197
— <i>kezése és fejlődése 1852—</i>		Koronázás 1867	--- --- --- 345
— <i>1886</i>	--- --- --- 345	Koros	--- --- --- 397
— ref. egyház	--- 331, 398	<i>Korunk</i>	--- --- --- 341—43, 349
— — kollégium	--- 138, 145	— <i>Tárczája</i>	--- --- 342, 349
— — koll. könyvtára	31, 136,	Korvin-kodex, Erdélyi	--- --- 195
	179, 251—255,	<i>Kósa János</i> : Catechesis	--- 38
	398	<i>Kossuth Hirlapja</i>	--- --- --- 337
— rendőrség	--- --- 348	Kossuth Lajos	--- 65, 66, 68 167,
— Sétatér Egylet	--- --- 345		348, 358
— (A) <i>sétatér keletkezése</i>		Kotsi János	--- --- --- 35
— <i>és fejlődése 1812—1886</i>	345	Kovács Elek, bözdújfalvi	400
— színészet	--- --- 342	— Erzsébet, Pogonyi	
— takarékpénztár	--- 343	— Mihályné	--- --- --- 181, 182
— Torna-Vívoda	--- --- 346	— István	--- --- --- 133
— (A) <i>unitárius koll.</i>		— István, nagyajtai	--- 337
— <i>írásban és képekben</i>	347	— <i>János</i> : A magyar krón-	
— vérengzés 1594 őszén	326	— <i>nikának rövid summája</i>	38, 47
Komárom	--- --- --- 126	— Mártonné, Kozma	
— vmi főispán, Bucsányi		— Erzsébet	--- --- --- 181, 182
— Péter	--- --- --- 126	— Mihály	--- --- --- 133
<i>Komáromi Énekeskönyv</i>	--- 7, 8	— Péter, bözdújfalvi	400
<i>Komáromy István</i> : Az úri		— Sándor, bözdújfalvi	400
— <i>imádságnak magyará-</i>		— család	--- --- --- 186
— <i>zatja</i>	--- --- --- 38, 45	Kovácsi Antal	--- --- --- 346
Kontrolor-hegy	--- --- --- 226	Kovácsnai Péter	--- --- --- 183
Kopasz István	--- --- --- 382	Kozma Andor	--- --- --- 354
<i>Kopcsányi M.</i> : Elmékedései	38	— Erzsébet, Kovács	
Koppi Károly	--- --- --- 397	— Mártonné	--- --- --- 181
Korbácsolás aprószentekkor	57	Kozma Jánosné, Barakonyi	
Korbáviai János tótországi bán	124	— Orsolya	--- --- --- 181, 182
Korda	--- --- --- 387	— Vazul	--- --- --- 338
Korda György br.	--- --- 330	— család	--- --- --- 180, 186
<i>Korholt Kristian</i> : Sulyos papi		Kózocs család, palicsna-	
— <i>terhe. Ford. Vázsonyi</i>		— szentpéteri	--- --- --- 123
— Márton	--- --- --- 38		
Kormányszék	--- --- --- 193		

- Köblös Zoltán 48, 134, 255, 349, 401
 Kölcseiné --- --- --- --- 134
Kölcseinek segélypénztárai és gondoskodó intézetei nálunk és külföldön 344
 Köleséri Sámuel --- --- --- 390
Köleséri Sámuel: Arany alma --- --- --- 38
 --- --- Idvesség sarka 38, 44
 --- --- Szent írásra vonatott félkeresztényen --- 38
 Könyveladás XVI. XVII. sz. 134, 135
 Könyvforgalom --- --- 134, 135
 Könyvkereskedelem --- --- 48
 Könyvtáralapító --- --- --- 193
 Körömi-felsík --- --- --- 82
 Körösi gyűlés, 1439. --- --- 123
 --- *Mihály: Új testamentumra mutató tábla* 38
 Körösy György --- --- --- 187
 Körösmegye --- --- --- 123, 124
 --- *a XV-ik században* 121
Kösziklára épült ház --- --- 38
 Köstlin --- --- --- 294
 Kövár --- --- --- 379, 381—82
 Kövári kapitány, Tisza István 27
 Kövály László irodalmi munkássága 1839—1907. 336-49
 Közadózás --- --- --- 68, 78, 79
 Középkori hit --- --- --- 17
Középkori legendák és példák 267
 --- magyar misztériumok 57
 Közép-Szolnok vm. --- --- 23
Közgazdasági Hetilap --- --- 343
Közlöny --- --- --- 337
 Középnemesség 185, 186, 192
 Köznevelés --- --- --- 140
 Közoktatás --- --- --- 139, 140
 Közteherviselés 68, 71, 79, 81, 165—67
 Krakkó --- --- --- 35, 42
 Kraus Oskar --- --- --- 286
Krebs Károly: Girolamo Diruta's Transilvano 394, 396
 Krim fsz. --- --- --- 20, 21
 Kristóf György --- --- --- 359
Krisztus urunk szenvedésének rövid históriája --- 38
 Kriza János --- --- --- 57, 58
 Kropf Lajos --- --- --- 269, 271, 396
 Kucsuk pasa --- --- --- 375
Kulcsár György: Postilla 37, 45
Kun István: Hét napi utitárs --- --- --- 38
 Kún István --- --- --- 380
 Kuntz --- --- --- 149
 Kurovszky Zsigmond --- --- 52
 Kurtyán lovasság --- --- --- 27
 Kurucz költészet --- --- --- 191
 Kuruczokri tárgyak és oklevelek --- --- --- 64
 Kuruczok --- --- --- 66, 188
 Küküllő vm. --- --- --- 127
 --- vm. főispán, gr. Bethlen Sámuel --- --- 29
 Küküllőmegyei tized --- --- 125
 Küküllővár --- --- --- 341, 390
 Külföldi kereskedők --- --- 83, 155
 Laband --- --- --- 149
 Laffitte bankár --- --- --- 165
 Lager Ferencz --- --- --- 230
 Lajos I. bajor király --- --- 350
 --- XIV. --- --- --- 152, 159
 --- XV. --- --- --- 164
 --- XVIII. --- --- --- 165
 --- Fülöp --- --- --- 165
Lajtántuli (A) fürdők szervezete és berendezése tekintettel az erdélyi fürdők kívánalmaira 345
 Lak, Borsod vm. --- --- --- 182
 Lamartin --- --- --- 165
Lampe: Gileádi balsamum a döghalál ellen. Ford. Bányai István --- 38, 47
 --- *Kegyelem szövetségének titka. Ford. Tatai Ferencz* --- --- 38, 45
 Lancaster ház --- --- --- 159
 Lánchídi krajczárok --- --- 167
 Lánzsér vára --- --- --- 301
 Larcius, A. Macedo --- --- 86
 Lares --- --- --- 107
 Laskai János --- --- --- 44
Laskai János: Szabad-e a pestis elől futni? --- --- 38
 László somogyi ispán --- --- 297
 --- Ferencz --- --- --- 63

Laureati panes — — —	101	<i>Liturgia, vagy az Ur va-</i>	
<i>Lawrence Lowell</i> — — —	268	<i>csorája kiszolgáltatása</i>	
Lázár Farkas — — —	134	<i>módjáról</i> — — —	38, 46
— György, gyalakúti —	27	Livia conseratioja — — —	110
— István — — —	24, 347	Livius — — —	147
— János: Okos terem-		Locsmánd megye — — —	301
tett állatja — — —	38, 45	London — — —	158, 159
<i>Legendák könyve</i> — — —	268	Lonfalva, Alsó-Fehér vm. 127, 128	
<i>Legkedvesebb könyveim</i> —	348	Lónyai Anna — — —	21, 23
Leibnitz — — —	209	— — Kemény Jánosné 23, 24,	
Leipzig — — —	350, 394		381
<i>Lelki álomból való felsér-</i>		Lopez Narciso — — —	339
<i>kentés</i> — — —	38	Lorántffy Zsuzsánna, Rá-	
Lengyel katonák — — —	66	kóczy Györgyné — 27,	188
Lengyelország — — —	72, 199	Loreto, Olaszország — — —	130
Lenkei Andrásné, Barakonyi		Loria — — —	168
Zsófia — — —	181	<i>Losonczy Phönix</i> — — —	338
Lépes András, váraskeszi	127	Lotze — — —	217
— <i>Bálint</i> : Pokol és		Louvois — — —	152
menyország tüköre —	34	Lovász Ferenc — — —	134
— Bernát, váraskeszi —	126	— János — — —	134
— Loránt, váraskeszi —	126	Lőcse — — — 33—35, 38—42,	44
— Tamás — — —	126	Lőher Ferencz — — —	356
Lepidus, M. Aemilus — —	105	Lönhart püspök — — —	228
Lermontoff — — —	354	Lőrincz deák — — —	134
Leskóczy birtok — — —	123	— mester — — —	301
Leslie gróf — — —	378	— nádor — — —	298
Lessing — — —	144	L. Maecius Postumius 85,	91
Lészai — — —	136	— Salvius Otho — — —	88
Leverdays — — 147, 148,	168	— Veratius Quadratus —	92
Lewesi csata — — —	158	— Vitellius — — —	91
Lex Domitia — — —	87	Luczázás aprószentekkor —	57
Leyden 37, 41, 260, 384, 390—	91	Ludi circenses — — 99, 102,	107
Liberalis, C. Salvius Nonius		— Palatini — — —	110
Bassus — — —	92	<i>Lujza</i> — — —	270
Libertas (pénz) — — —	83	Lukács bíró — — —	297
<i>Liberty Hymnt</i> (Reményi		— Adolf — — —	286, 294
Éde) — — —	271	— János, borosnyai —	200
Lichtenstein — — —	390	— <i>Rikárd</i> : Keresztyéni	
Licinius, Q. Nepos — —	107	elmélkedések — — —	38
Lictor — — —	93, 100	Lukinich Imre — — —	48
Liebig J. br. — — —	356	Luther Márton — — —	140
Liepmann — — —	290	— <i>Márton</i> : Kis Kate-	
Linczeg János háza Kolozs-		chismus — — —	43
várt — — —	135	Lyon — — —	248
Lipcse — — —	35	Macaulay — — —	152, 153
Lipót I. 188, 373, 374, 376—	78	Macedo, A. Larcus — —	86
Lipps — — —	215	Macrobius — — — 94, 101,	104
Lipsius I. Justus — — —		Macskási — — —	133
Liszt Ferencz — — —	270	Macsóí bán, Maróthi János	123

- Madách Gáspár — — — 191
Madarász Márton: Jó élet és boldog halál oka 34, 46
 Maecius, L. Postumius — 85, 91
 Maesa, Julia — — — 109
 Magdeburg uram — — — 333
Magna Charta 154—157, 162, 268—69
 Mágócsi Ferencz — — — 36, 47
 Magog — — — — 249
Magyar (A) családi és közéleti viseletek és szokások a nemzeti fejedelmek korából — — 341
 — (A) és osztrák... *biztosító társaságok történeti és statisztikai átnézete* — — — — 343
 — *Hirlap* — — — — 338, 349
 — *írók albuma* — 337, 349
 — iskolák — — — — 146
 — iskolamesterek — — 142
 — *Könyvszemle* — 248, 250
 — *Közgazdasági Társaság* — — — — 261
 — *lexikon* — — — — 39
 — mitológia — — — — 63
 — Nemzeti Múzeum 135, 271
 — *népköltési gyűjtemény* 56
 — népszokások — — — 57
 — *Polgár* — — — — 344, 349
 — *Sajtó* — — — — 341
 — *tábor* — — — — 38
 — *Társadalomtudományi Egyesület* 284
 — *Tud. Akadémia* 160, 276
 — (A) *unitáriusok története a XVIII. és XIX. században* — — — 347
 Magyarigen, Alsó-Fehér vm. 194, 202—3, 206—8, 256, 259, 260, 328, 330—33, 335, 383—91
 Magyarigeni zsinat — — — 195
 Magyarlapád, Alsó-Fehér vm. 386
 Magyarok honfoglalása — 344
 Magyarország 17, 23, 25, 55, 66, 80, 153, 167, 173, 183, 199, 256, 278, 300—4, 328—29, 337, 348, 356, 373, 378, 381, 389, 390
Magyarország képekben és Erdély képekben 343
 — — — — — 339—40
 — *története nemzetközi helyzetünk szempontjából* — — — — 348
 Mailand Oszkár — — — — 58
 Májer János — — — — 39
 — *János: Lutheranusok lelkek esméreteinek kinja* — — — — 38
 Majlád István — — — — 128
 Maklár, Heves-m. — — — — 74
 Maksai gyűlés (1660.) — — 24
Makula nélkül való tűkör 38
 Makutz, klagenfurti bányaigazgató — — — — 230
 Málnási István — — — 335, 386
 Málos — — — — — 204
 M(anus) — — — — — 54
Manni János: Paradicsomnak s gehennának örökévalóságáról — — — — 38
 Mara — — — — — 208
 Marburg — — — — — 35
 M(arcus) Aurelius Chrestus 55
 — Aurelius Julianus — 55
 — Aurelius Verecundus — — — — 54
 — Aemilius Lepidus — 105
 — Fulvius Apronianus 90, 91
 — Junius Rufinus — 90
 Marczali Henrik — — — 297
 Margit, morva királyleány 15
Margithay Nicolaus: De Christi praeceptis qui legem perfecerunt Franekeræ. 1652. — 252—53
 — Péter — — — — 37
 — — Jónás próféta magyarázatja — — — — 38
 — — Temető prédikációi — — — — 38, 46
 — — Uri imádságra írott prédikációi — 38, 45
 Margitszigeti apácák — — 123
 Mária-legendák — — — 267
 Marini — — — — 88, 98, 101
 Márki Sándor 29, 84, 346, 348
 Marma, Marmar (Mars) — 102

- Maros f. — — — 225, 257, 261
 — völgye — — — 225, 226
 — -Németi, Hunyad vm. 188
 — -Portus, Alsó-Fehér vm. 257
 — -Solymos, Hunyad vm. 225
 — -Torda vm. — 261—263
 Marosszéki főkapitány, gr.
 Bethlen Sámuel — — 29
 Marosszentkirály, Alsó-Fehér
 vm. — — — — 201
 Marosújvár — — — — 261
 Marosváradja, Alsó-Fehér vm. 128,
 257
 Marosvásárhely 28, 261—64, 335,
 386, 390
 Marosvásárhelyi országgyű-
 lés 1707. — — — 23, 67, 77
 — ref. ekklesia — — — 331
 — Teleki-könyvtár — 113, 261
 — — levéltár — 184, 193
 — törvénczikkelyek — 73
 Maróti György — — — 40, 141
Maróti György: Aritmetika 39
 Maróthi János macsói bán 123
 Maróthi család — — — 122
 Marquardt, J. 53, 88, 93, 101, 102
 Mars — — — — 102, 107, 108
 Marsyas — — — — 352
 Marthon család — — — 182
 Martinuzzi — — — — 19
Martirok koronája — — — 38
 Márton bán — — — — 122
 — bíró — — — — 297
 Mártonfalvi — — — — 205
 — *György*: Keresztyéni
 ünneplés — — — — 39
 — — Tanító és czá-
 foló theologia — — — 39, 45
 Marx — — — — 165, 167
 Masurius Sabinus — — — 101
 Mater Larum — — — — 107
 Máthes J. N. — 114, 118, 119
 Matidius, C. Salonius Pat-
 ruinus — — — — 91, 92
 Matkó István — — — — 41
 — — *vásárhelyi*: Bá-
 nyász csákány 39, 44, 46, 47
 — — Elő kenyér — 44, 46
 — — Fövényen épített
 ház romlása — — — — 44
Mátray-kodex — — — 7, 8
Mátyás diák könyvesháza 341
Mátyás király emlékkönyv 348
 — — könyvtára — — — 390
 Maximus, C. Julius — — — 91
 — Paullus Fabius — — — 86
 May Erskine 157, 158, 170
 Mecsenica f. — — — — 121
Medgyesi Pál: Dialogus
 politico ecclesiasticus 39
 — — Égi szövétnék 39
 — — Hét napi együtt
 beszélgetés — — — 39
 — — Lelki abc. — — — 39
 — — Praxis pietatis 39, 45, 46
 — — Szent atyák örö-
 me — — — — — 39
*Megyei (A) és országos ál-
 lami biztosítás rend-
 szere* — — — — — 343
 — ítélőszékek — — — — 305
 Megyericse. Körösmegye 121, 122,
 124
 Megyericsei Demeter 122—124
 — — neje Veronika 123
 — Ferencz — — — 123, 124
 — Frank — — — 122—124
 — Gergely — — — 122
 — György — — — 122—124
 — Imre — — — — 122, 123
 — Jakab — — — — 123, 124
 — János kolozsi főspe-
 res — — — 111—121, 272, 399
 — Péter — — — — 124
 Megyerucsei Balázs — — — 123
 — Péter — — — — 123
 Megyesfalva, Maros-Torda vm. 23
 Megyurecsei család — — — 122
 Mehemed — — — — 20
 Méhes Sámuel — — — — 340
 Meizner Boldizsár — — — 36, 38
 — *Boldizsár*: Catholicus
 válasz — — — — — 39
 Melba — — — — — 270
Melianus Gnatereth: Igaz-
 ság pásza — — — — 40, 46
Mélius Péter: Herbarium 36
 — — Igaz keresztyén-
 ségnek rövid fundamen-
 tuma — — — — — 39

- Mélius Péter*: Szt János
 mennyei jelenésének
 magyarázata — 39, 45, 46
 — — Válogatott pré-
 dikációk — — — 39
 Merkel — — — — 286, 293
 Merse család — — — — 185
 — Bóra (szinnye), Bara-
 konyi Ferenczné — 181, 182
Merulo Claudio: Canzoni
 alla francese — — — — 394
 Meszesy család — — — — 186
 — Anna, Barakonyi Ist-
 vánné — — — — 181, 182
 Mevisz Borbála — — — — 18
 Mező-Örményes, Kolozs vm 27
 Mezőség — — — — — 27
 Miaburg — — — — — 40
 Michelangelo — — — — — 147
 Michele Nelchiore — — — 393, 394
 Michne vajda — — — — — 22
 Micia, mai Venczel — — — 53
 Miczbán — — — — — 47
Mihalko János: Az örök
 életnek szép nyári ide-
 jéről — — — — — 39
 Mihály ispán — — — — — 297
 Mikes Antal gr. — — — — — 198
 — Kelemen — — — — — 339, 380
 Mikeszásza, Kis-Küküllő vm. 200
 Mikházai barátok — — — — 132
 — kolostor — — — — — 133
 Mikola — — — — — 243
*Mikor elindulék, nem lát-
 hatom vala* — — — — — 6, 312
*Millenium (A) lefolyásának
 története és a millena-
 ris emlékkalkotások* — 346
 — (A) századában Er-
 délyben kihalt főuri
 családok — — — — — 347
 Milton — — — — — 153
*Minap (Az) egy kegyestő
 öltözetiben* — — — — — 6, 317
*Minap láttam, épült egy
 szép virágos kert* 7, 361
*Minapi (Az) szótát most
 ki nem jelentem* — 7, 319
 Minerva — — — — — 246
 Mirabeau — — — — — 165, 338
 Mirigyhalál — — — — — 24
 Miriszlói csatater — — — — 339
 Miskolcz — — — — — 82, 83, 269
 Miskolczi — — — — — 257
 — *Ferencz*: Chirurgical
 utitárs — — — — — 39, 47
 — Gáspár — — — — — 35
 — *Gáspár*: Angliai in-
 dependentismus — — — 39, 43
 — tanácsülés 1708. — 69, 84
*Mit vétettem, idegenért
 hogy megutáljal* — 6, 314
 Mizald Antal — — — — — 40
 Moesia — — — — — 53
Mohács után (Bartók L.) — — 19
 Moldvaország — — — — — 7, 74, 365
 Molnár Albert — — — — — 36, 42, 391
 — — Jubilusra íratott
 collectája — — — — — 39, 46
 — — Summum bo-
 num — — — — — 39, 46
 — *Ferencz, örvendi*:
 Lelki tárház — — — — — 40
 — *János, enyedi*: Isten
 ígéreteinak aranybányája 34, 46
 Mommsen — — — — — 54, 85—110
 Momoroné, az Ész istennője 148
 Monaki család — — — — — 186
 — Zsuzsánna 179, 189, 190,
 235, 236
 Monay Gergely kolozsi fő-
 esperes — — — — — 126, 128
 Monforti Simon 154, 158, 173
 Montenegro — — — — — 338
 Montesquieu — — — — — 147, 151, 164
 Morvaország — — — — — 26
 Mosinamelléki birtok — — — 123
 Moson vm. — — — — — 303
 Mucius, Cajus — — — — — 65
 Munkács — — — — — 24, 84
 Munkács vára — — — — — 66, 72, 74
 Murány vára — — — — — 192, 381
Mutiny Bill — — — — — 160
 Múzeumok és könyvtárak
 Országos Felügyelősége 63
Müller Gyula naptára — — — 340
 — — és *Vahot Imre*
naptára — — — — — 341
 — *Henrich*: Lelki nyu-
 gasztaló órái — — — — — 39, 46

Müller Ottfried — — —	352	Nagyszöllösi csata — —	373
München — — —	350, 351	Nagyvárad 23, 25, 27, 33—40,	42—44, 379
Myron — — —	352	Nalácz István 375, 379, 381, 382	
<i>Nadányi János</i> : Kerti dol-		— József br. — — —	339
gok leírása — — —	40	Nánási, Barcsai Ákos kapitánya	27
— <i>Johannes</i> : Florus		<i>Nánási István</i> : Szü titka	40
Hungaricus — — —	384	Nándorfehérvár — — —	27
Nádasd, Abauj-Torna vm.	182,	<i>Napkelet</i> — — — — —	341
	187, 188	Napoleon — — — — —	165, 337
Nádasdi Márton — — —	182	— III. — — — — —	170
<i>Nádudvari Péter</i> : Idvesség		Nápolyi hadjárat — — —	13
úta — — — — —	40	Naptár irodalmunk — — —	339
— — Prédikációi — — —	40, 45	Naszódvidék — — — — —	261
— Sámuel — — — — —	390	Návai — — — — —	241
Nagy Frigyes — — — — —	174	Necker — — — — —	68, 164
— Gábor — 207, 208, 386		Nemesi rend — 76, 186, 304	
— Iván — — — — —	322	— vármegye — — — — —	296
— Károly-féle császárság	163	Német Bártos — — — — —	133
— Lajos király — 13—15		— invázió — — — — —	153
— Zsuzsa, petki, id. gr.		Németalföld — — — — —	173
Teleki Sándorné — — —	207	Németország 163, 166, 174, 304	
— (A) világ képekben	340	Némethi Sámuel — — — — —	398
Nagyág, Hunyad vm. 225—231		<i>Nemzetgazdasági Szemle</i>	344
I — — — — —	341	<i>Nemzetállam</i> — — — — —	149, 169
Nagyági bányateeppek —	226	<i>Nemzeti Hírlap</i> — — — — —	348
— Franzenau emlékosz-		— <i>Társalkodó</i> — — — — —	336, 337
lop — — — — —	231	— <i>Ujság</i> — — — — —	346
<i>Nagyari Benedek</i> : Igaz val-		Nemzetiségi kérdés — — —	261
lású keresztyén — — —	40, 45	Népies lira — — — — —	58, 191
Nagy-Damak I. Damak —		— műköltészet — — —	56
Nagyenyed 31, 125, 202, 335, 383,		Népköltési adalék — — —	56
	390, 398	— gyűjtemény — — —	56, 58
<i>Nagyenyedi album</i> — — —	338	Népköltészet, székely — — —	338
— Bethlen-kollégium 30, 316		Népmondák, székely — — —	340
— piac — — — — —	184	Nepos, Q. Licinius — — —	107
— ref. ekklesia — — —	331	Népszokások — — — — —	57
Nagyfalu, Szabolcs vm. —	188	Nero császár — — — — —	85, 110
Nagykálló, Szabolcs vm. —	74	<i>Neue Zeitschrift für Musik</i>	270
Nagykállói hadiszemle —	67	Neuhausi gimnázium — — —	66
Nagykároly, Szatmár vm. 73, 84		<i>Neumann Gáspár</i> : Minden	
Nagykárolyi hadiszemle —	66	imádságok velejek — — —	40
Nagyküküllő f. — — —	199, 200	New-York — — — — —	269, 271
Nagysárosi kastély — — —	70	Nikápoly — — — — —	181
Nagyszében 33—38, 42, 48, 125,		Nikházy István — — — — —	188
	136, 195, 196, 201, 257,	<i>Nincs nagyobb győtrelem</i> 7, 370	
	331—32, 385, 386, 390	Ninger Ignác — — — — —	228
Nagyszébeni polgármester,		<i>Nógrádi Mátyás</i> : Idvesség	
Altenburger Tamás — 127		kapuja — — — — —	40, 45
— thesaurarius — — —	229		
Nagyszombat 36—38, 40, 41, 44			

Nonius, C. Salvius Liberalis	Oltárkö — — — — —	52
Bassus — — — — —	Olympia — — — — —	350
Norman királyok — —	Ompoly f. — — — — —	257
153, 161	Ónod — — — — —	68
Normandia — — — — —	Ónodi országgyűlés 1707.	67,
154, 166	68, 70, 78	
Norvég akadémia — — —	Opelia (Opilia) gens — —	53
210	Opima, agna — — — — —	99, 100, 102
Norvégország — — — —	Opour — — — — —	338
174	Oppenheim — — — — —	36, 39, 42
Numa — — — — —	Opra kenéz — — — — —	127
98	Oraniai Vilmos — — — —	152, 165
Numen — — — — —	Orbán Balázs emléke — —	345
107, 108	Péter, léczfalvi 193—196,	
Nürnberg — — — — —	259—260, 330—31, 392	
33, 43	Orchomenos — — — — —	350, 351
<i>Nyilas István, milotai:</i>	Oreleus Surus — — — — —	52, 53
Agenda — — — — —	Orelli — — — — —	88
39, 46	Orleansi országgyűlés — —	163
Irtovány — — — — —	Ormingyán János — — — —	227, 228
39	Oroszfája, Kolozs vm. — —	134
Szentháromság — — —	Oroszország — — — — —	230
tüköre — — — — —	Országgyűlés, Beszterczei	21
39, 44	Egri 1708. — — — — —	67, 68, 81
Nyitra vm. — — — — —	Huszi 1709. — — — — —	67, 82
303	Marosvásárhelyi 1707.	23,
Nyomdászok: Balck Idzar-	67, 77	
dus. Franekera. 1652.	Ónodi 1707. 67, 68, 70, 78	
251—255	Pozsonyi — — — — —	69
— Chouët Petrus. Genf.	Sárospataki 1708. 65, 67,	
1652. — — — — —	68, 81	
255	— Segesvári — — — — —	25, 27
— Jacobffz Hillebrant.	— Szászrégeni — — — — —	28
Hága. 1620. — — — —	— Szászsebesi — — — — —	21
250	— Szécsényi 1705. — — —	67,
— Kertész Ábrahám.	69, 75, 80	
Várad. 1641. — — — —	Országgyűlési artikulások:	
250	Gyulafejevári, 1629. — —	250
— Vincenti Giacomo.	Országgyűlési Emlék — —	337
Velence. 1597. 393	Orvosságos könyv. — — —	40
<i>Nyúl-ének — — — — —</i>	Orvosságot bágyadt lelkem	
179	nem talál ... — — — —	6, 311
Ó-Buda, római Aquincum	Osterwald — — — — —	42
53	— Romlottság kútfeje	40
Ocskay László — — — — —	— Szent históriák rövid	
70	summája. Ford. Maróti	
Oedipus király — — — —	György — — — — —	40
16	Otho, L. Salvius — — — —	88
Offredi alezredes — — —	— Salvius Titianus — — —	91
25	Ovidius — — — — —	94, 120
<i>Oh búban bemerült, elepe-</i>		
<i>dett szívem — — — — —</i>		
6, 309		
<i>Oh csendes álmok és nyu-</i>		
<i>godalmok bútt hoztok</i>		
6, 315		
<i>Óh gyönyörűséges, édes kis</i>		
<i>Juditkám — — — — —</i>		
7, 361		
<i>Oh gyönyörűséges szép alak</i>		
7, 319		
Ojtoz — — — — —		
365		
<i>Okát bánatimnak ha kér-</i>		
<i>ded, Minerva — — — — —</i>		
6, 246		
<i>Okmánytár az 1848—49.</i>		
<i>erdélyi eseményekhez</i>		
341		
Okolicsányi Kristóf		
70, 79, 80		
<i>Oktató tanácsadás a sz.</i>		
<i>írás olvasására — — — —</i>		
40		
Oláh kalendárium — — —		
203		
Olaszország 127, 163, 327, 393, 396		
Olesva, Szatmár vm. — —		
68, 75		
Olt f. — — — — —		
64, 134, 204		

- Oxfordi gyűlés — — — 158
 Ozdi Tamás — — — 135
 Ördög Miklós, prodavizi 123
 Örményesi negyed — — — 125
 Örzse, bosnyák királylány 15
 Pad, Hunyad vm. — — — 125
 Padova — — — 321—23, 325—27
 Pál veszprémi püspök — 299
Palatini katekésis — — — 40, 45
 Palesnik, Körösmegye — 122
 Pálffy György (tartsafalvi)
 levéltára az Erd. Nemz.
 Múzeumban — — — 399, 400
 — János gr. — — — 68, 75
 Palicsna-Szentpéter, Körös-
 megye — — — — 122
 Pankotai Ferencz — — — 44
 Pannonia — — — 115, 119, 121
Panyithi Michael: De prae-
destinatione Jesu Christi.
 Franekeræ. 1652. — — — 253
 Pap Henrik — — — — 19
 Pápa — — — — 42
 Papítestületek, római 85—87, 108
 Parasztok Abaujvármegye
 közgyűlésén — — — 71
 Paris — — — — 43, 68, 311, 389
 Páriz Ferencz, pápai — — — 328
 — — Deák és magyar
 dictionarium — — — 40
 — — Pax animæ — — — 40, 46
 — — Pax aulae — — — 40, 46
 — — Pax corporis — — — 40, 47
 — — Pax crucis — — — 40, 45
 — — Pax sepulchri — — — 40, 46
 — — *Imre, pápai* Keskeny út 40
 Paskó Kristóf — — — 378, 379
Patai István: Szent sákra-
mentomokról — — — 41, 46
Pataki István: Világ dol-
gainak igazgatásának
mestersége — — — 41
 — — — — Sámuel, sárospataki 333, 385
Pathai István: Babillonnak
tüköre — — — — 42, 46
 Patruinus, C. Salonius Ma-
 tidius — — — — 91, 92
Patt Mathios: De promisso
spiritus sancti. Franekeræ.
 1652. — — — — 253
 Pauler Gyula 268, 297, 299—301
 Paullus Fabius Maximus — 86
 Paulsen — — — — 293
Pázmány Péter: Alvinczi
Péterhez írt öt levelei 41, 46
 — — — — Imádságos könyv 41, 46
 — — — — Kalauz — — — 41, 46, 47
 — — — — Nyolcz okok — — — 41
 Péchy Simon — — — — 343
 Pécs — — — — 273, 275, 279, 282
 Pécsi szabad tanítás kon-
 gresszus — — — — 273—285
Pécsváradi Péter: Pázmány
Péter könyvének fel-
bonczolása — — — — 41
 Pecz Vilmos — — — — 62
Peery Stephanus: De prae-
ceptis Christi singulari-
bus. Franekeræ. 1652. 253
 Peker f. — — — — 121
 Pekry Lőrincz gr. — — — 69, 77
Példabeszédes versekkel
írott könyv — — — — 135
 Pelsőczy, esperes — — — — 334
 Pénzügyi bukás — — — — 164
 Pénzverő-házak — — — — 83
 Perényiné — — — — 19
Perkinsius: Lelkiesméret
akadékiról — — — — 41
Perliczi Dániel: Pestis ellen
való orvosi oktatás 41, 47
Perneszi Zsigmond: Idves-
ség paisa — — — — 41
 — — — — Lelki flastrom 41
Perzsa Levelek — — — — 151
 Persián Kálmán — — — — 28
 Perzsia — — — — 149
Pesti Gábor: Uj testamentom
 — — — — 41, 45
 — — — — *Hirlap* — — — — 167
 — — — — írói élet — — — — 347
 — — — — *Napló* — — — — 338—40
 Pestis — — — — 71, 251
 Péter deák — — — — 125
 Péterfy Jenő — — — — 9, 10
 Pethő család — — — — 182
 — — — — Zsigmond, gersei 187, 188
Petőfi-Múzeum — — — — 345
 — — — — Sándor 282, 347, 354, 355
 Petrőczy Kata Szidónia — — — 191

<i>Petrőczy Kata Szidónia:</i>	
Füstölgő igaz szív — 41	
— — Tizenkét lilium 41, 46	
Pheidias — — — — — 352	
Phokaiai Telephanes — — — — 352	
Pikler Gyula — — — — — 287	
Piri pasa — — — — — 379	
Piskii hős — — — — — 348	
Piso Szabin oláh esperest 228	
<i>Pitacer</i> — — — — — 135	
Pitt — — — — — 148, 160	
Pius, Antoninus — — — — — 90, 92	
<i>Placet János:</i> Keresztyén	
ethika — — — — — 41, 47	
Plantagenetek — — — — — 153	
Plathy Sándor — — — — — 77	
Pletzker I. Wildburg — — — —	
Plinius 85, 90, 94, 98, 101, 350, 352	
Pogány — — — — — 207	
Pogonyi család — — — — — 186	
— Mihályné, Kozma Erzsébet — — — — — 181, 182	
Poklospataka — — — — — 125	
<i>Polgári törvények s istenes rendelkezések</i> — — — — — 41	
Polignac — — — — — 165	
<i>Politika philosophiai okoskodás</i> — — — — — 41	
Polner — — — — — 149	
Porcsalmi — — — — — 138	
Poroszország — — — — — 166, 173	
Porta — — — — — 21, 22, 81	
Portus I. Maros—Portus — — — —	
Pósa János — — — — — 41	
— — Bensült veres kolop — — — — — 41, 46	
— — Három kérdésre való feleletének meg erősödése — — — — — 41, 46, 47	
— — Igasság istápjá 41, 45	
Postumius, L. Maecius — 85, 91	
Pótsa József — — — — — 63, 64	
Pozsony 36, 38, 40, 41, 65	
— vm. — — — — — 297, 303	
Pozsonyi országgyűlés — — — — 69	
Prága — — — — — 38	
Prágai András — — — — — 41	
Praxias — — — — — 352	
Priesnitz Vincze — — — — — 338	
Primus, név — — — — — 90	
Procurator argentariarum — — — — 54	
<i>Prosnitz:</i> Handbuch der Clavierlitteratur — — — — — 396	
P. Sallustius Blaesus — — — — — 91	
<i>Pulszky Ferencz jubil. album</i> 344	
Puol Miklós, szebeni — — — — — 125	
Pünkösddölés — — — — — 57	
Pyrker László — — — — — 269	
Quadratus Avillius — — — — — 90	
— L. Veratius — — — — — 92	
Q. Licinius Nepos — — — — — 107	
— Tillius Sassius — — — — — 91	
Quinctius, T. Crispinus Valerianus — — — — — 86	
Quintilianus — — — — — 66	
Racsacska f. — — — — — 122	
Ráday Eszter, széki gr. Teleki Lászlóné 193, 194, 196, 198, 199, 201—205, 256—258, 331—32, 385, 386	
— Pál — — — — — 69, 76, 196	
— — Lelki hódolás 41, 45, 47	
Radna, Szolnok-Doboka vm. 339	
Radnai templom — — — — — 341	
Radnótfája, Torda vm. — — — — 132	
Radvánszky — — — — — 76	
— János — — — — — 191	
<i>Radvánszky-kódex</i> — 7, 8, 178	
Rafael — — — — — 147	
<i>Rajmali, Codicilli.</i> — — — — — 135	
Rajna f. — — — — — 165	
Rakamaz, Szabolcs vm. — — — — 23	
Rákóczi Ferencz I. 70, 334, 379	
— — II. 64, 65—84, 339	
— György II. 20—25, 183, 334	
— — lengyelországi vállalata — — — — — 21	
— Györgyné, Lorántffy Zsuzsánna — — — — — 188	
— forradalom Erdélyben 342	
— kiállítás Sepsiszentgyörgyön — — — — — 64	
Rákosi Jenő — — — — — 13, 14	
— <i>Jenő:</i> Endre és Johanna — — — — — 13	
Rakovszky Menyhért 70, 79, 80	
<i>Rambak János:</i> Gyermeknek kézi könyvecskéjük. Ford. Bárány György 41, 45	

Ramocsa István — — — —	128	Romanini Antonio — — — —	394, 395
Ramus Péter — — — —	140	Romulus — — — —	101
Ráth Mór — — — —	343	Rostand — — — —	9
Ráthonyi János — — — —	74	Rottal János gr. 374, 376—79	
Ratiaria, a mai Akðar — —	55	<i>Rotterodámi Rézmán: A ke-</i>	
Ratke — — — —	139	resztyén vitézséget ta-	
Récsei — — — —	257	nitó könyvecskéje. Ford.	
Reden br. — — — —	340	Salánki György — —	41
Reformáció — — — —	17, 283, 345	Rousseau — — — —	164
<i>Regelő</i> — — — —	336, 337	Rovó Tamás — — — —	126
<i>Reggel szép árnyékban csip-</i>		<i>Rozsályi kert mostan teled</i> 6, 307	
<i>desvén violákat</i> — —	6, 310	Rozsnyó — — — —	82
<i>Régi magyar könyvtárhoz</i>		Rufinus, M. Junius — —	90
adalékok — — — —	48, 248	Ruthének — — — —	71
Regös énekek — — — —	56, 57	Sabinus Masurius — —	85, 101
Reinisch Ágoston — — — —	229, 230	Sáfár István, berencsi — —	123
<i>Remény</i> — — — —	336, 338	— János — — — —	133
Reményi Ede — — — —	269—271	Saint Simon — — — —	165
— — Liberty Hymnt	271	Sajtószabadság — — — —	165, 167
— — Sylvia — — — —	271	Salamon József — — — —	136
— — Edéné, Fáy Gizella		Salánk, Ugocsa vm. 69, 83, 84	
	269, 270	Salánki György — — — —	41
Répás, Hunyad vm. — — — —	125	Sállfy János — — — —	128
<i>Részvét-album</i> — — — —	343	— Simon, sálfalvi 126—130	
Réthi Lajos — — — —	229	Sallustius, P. Blaesus — —	91
Retyezát — — — —	225, 226	Salonius, C. Matidius Patru-	
Rézpénz 68, 69, 78, 80, 81, 83		nus — — — —	91, 92
Révai Károly — — — —	231	Salvius, C. Liberalis Nonius	
Rhédei Adámné, gr. Teleki		Bassus — — — —	92
Mária — — — —	340, 342	— L. Otho — — — —	88
— Farkasné, gr. Teleki		— Otho Titianus — — — —	91
Kata — — — —	388, 389	Salysbury Lord — — — —	173
— Ferencz — — — —	23—26	<i>Samarjai János: A helvé-</i>	
— László — — — —	26	cziai valláson levő ekk-	
Richmond br. — — — —	339	lésiaknak czeremoniá-	
Ricinium — — — —	102, 103	jokról — — — —	42
Rikárd I. angol király — — — —	153	— — Magyar harmonia	42
— III. angol király — — — —	159	<i>Sámbár Mátyás: Három id-</i>	
Rimai János — — — —	191	vességes kérdés — — — —	43, 46
Róbert nápolyi király — — — —	13	— — Matkó hazugságá-	
Robespierre — — — —	164	nak megtorkolása 41, 47	
Rogallen Friderik — — — —	44	Sámuel Aladár — — — —	193
Rogoznai család — — — —	123	San-Francisco — — — —	271
Róma 97—100, 103, 104, 152,		Sánta — — — —	383
266, 321, 323, 326—327		Sárd, Alsó-Fehér vm. 195, 206, 257	
<i>Római bölcseknek régi fe-</i>		Sárdi Dániel — — — —	184
<i>jedelme</i> — — — —	179	— Zsuzsa, Barakonyi Sá-	
— felírtatos oltárkö — — — —	52	muelné — — — —	184
— — sirkövek — — — —	117	— — Borberek Istvánné 184	
Románia — — — —	149, 265	Sardou — — — —	9

Sárközi Istvánné, Barakonyi Erzsébet — — — —	184	Siket mező, Csíkszék —	134
Sarnyai család — — — —	186	— Péter szenttamási —	134
— Erzsébet — — — —	181	<i>Simon Michael, Váralyai:</i>	
— Pálné, Barakonyi Krisztina — — — —	181	De statu primi hominis antelapsum. Franekeræ.	
Sáros vm. — — — —	66, 70, 71	1652. — — — — —	254
Sárospatak — — — —	38, 41—43, 82	Sipos — — — — —	397
Sárpatak — — — — —	392	Siremlék — — — — —	121, 129
<i>Sárpataki Mihály:</i> Noé		— a gyulafehérvári nagy templomban — — — —	117
bárcája — — — — —	42, 44	Sirfelirat 1507-ből 114, 118, 120, 121, 125, 126	
— országgyűlés 1708. 65, 67, 68, 81		<i>Siriai abcés könyv</i> — — — —	135
— templom — — — — —	68, 74	Sirkőlapok — — — — —	17
Sassius, Q. Tillius — — — —	91	<i>Sírván búcsuzik</i> — — — —	6, 245
Sátoraljaujhely — — — — —	396	Skóczia — — — — —	156
Saturnus — — — — —	91	Skotodulus — — — — —	42, 47
Schlick — — — — —	79	<i>Skultetus:</i> Postillái. Ford. Molnár Albert — — — —	42
Schneidau ezredes — — — —	25	Sóbányák — — — — —	338
Schola Salernitana — — — —	50	<i>Sok bú és fáradtság én szíveimet gyötri</i> — — — —	6, 316
Schopenhauer Árpád 209, 210, 216, 219		Sókamara, Erdélyi — — — —	125
Schumann Róbert — — — —	270	— Tordai — — — — —	125
Schwandtner Márton — — — —	384	Solymászok — — — — —	155, 162
Schwarz Gyula 149, 154—55, 173—74, 176		Sombori László — — — — —	327
Scyphus — — — — —	101	— Sándor — — — — —	327
Sebestyén Gyula — — — —	56—58	Somló Bódog — — — — —	162
Sebesvár — — — — —	380	Somogy vm. 114, 297, 299, 300	
Segesvári országgyűlés 25—27		Somogyi ispán, László —	297
Selmeczbánya — — — — —	229	Sophokles — — — — —	16
<i>Selyem eresztésnek módja</i>	42	Sopron vm. — — — — —	303
Sempte, Pozsony vm. — — — —	303	Sorostély, Alsó-Fehér vm. 29	
Senatus — — — — —	70, 87, 89, 109	199—202, 256—258, 330—31	
Seneca — — — — —	37, 42, 266—67	<i>Sós Ferencz:</i> A pestisről 42	
Seprődi János — — — — —	58	— <i>Kristóf:</i> Az utolsó prófétáról való prédikációk 42	
Septimius Severus — — — —	110	Sóti — — — — —	378
<i>Setét köddel beborult szerencsém</i> — — — — —	6, 232	Spandau ezredes — — — —	183
Severus Alexander — — — —	109	<i>Spanhemius Fridericus:</i> Disputationum theologicarum — — — — —	255
— C. Julius — — — — —	90	Spencer — — — — —	167
Sforza Leonora Ursina — — — —	395	Spinoza — — — — —	210
Shakespeare — — — — —	159, 354	Spoletium — — — — —	105
— A két veronai ifjú 354		Sportula 88, 89, 94, 99, 102, 103	
— Sok hűhó semmiért 354		Srebrenica — — — — —	54
— Tévedések játéka — 354		Stehelin Kristóf — — — —	36
<i>Sibelius Gáspár:</i> Imádsága 42		— — Házi kincs — — — —	43
<i>Siderius János:</i> Katechismus 42			
Siena — — — — —	323, 326		
Siéyes — — — — —	165		

Stein — — — — — 149, 168	Szalánczi Erzsébet, Barcsai
— János — — — — — 341—346	Akosné — — — — — 21
Steinhausz Cyula — — — — — 230	— János — — — — — 133
Stepán Ferencz 376—77, 382	Szalárdi János — — — — — 26, 382
<i>Stilting Joannes: Vita S.</i>	— — Siralmas krónika 382
Stephani — — — — — 384	Szalay Imre — — — — — 271
Stockinger Ferencz — — — — — 271	Szálláspataka — — — — — 129
Stomfa, Pozsony vm. — — — — — 303	Szamosközi István 11, 115—120, 395
Strabo — — — — — 104, 105	Szamosujvár — — — — — 25, 339
Stradivárius — — — — — 168	Szamosujvári német őrség 374
Strassburg — — — — — 384	<i>Szándéka szívemnek meg</i>
Stuart, utolsó — — — — — 152	<i>nem elégíthet.</i> — 7, 364
Stuttgarti parlament — — — — — 167	<i>Szántai Mihály: Füstölgő</i>
Sudermann — — — — — 9	csepü — — — — — 35, 45
Suetonius — — — — — 88	Szapolyai János erdélyi vajda
Sulla — — — — — 87	127, 128
Sulpice, St. — — — — — 148	Szarkó hegy — — — — — 225
Sulyok család — — — — — 185, 187	Szászcsanád, Alsó-Fehér vm. 199
— Anna — — — — — 185	Szászok — — — — — 24, 153, 262
— Borbála (Ieksei), Barakonyi Ferenczné 181, 182, 185, 187, 190	Szászország — — — — — 173
— István — — — — — 185	Szászrégen, Maros-Torda vm. 28, 261—62
Surianus, Aurelius — — — — — 53	Szászrégeni országgyűlés — — 28
Surus, Oreleus — — — — — 52, 53	Szászsebesi királybíró — — 380
Süveges Bányai Zsuzsánna, Bod Péterné — — — — — 258	— országgyűlés — — — — — 21
Sveidnitz — — — — — 385	Szászsebesszéki tized — — — — — 125
Sylvester János, erdősi — — — — — 140	Szászváros — — — — — 226, 228
<i>Sylvia</i> (Reményi Ede) — — — — — 271	Szatmár 26, 84, 373—74, 376—78, 382
<i>Szabad Lyceum</i> — — — — — 275	— vm. levéltára — — — — — 182
— tanítás kongresszus Pécsen — — — — — 273—285	Szatmári béke — — — — — 70
Szabadságharcz — — — — — 17, 66	— őrség — — — — — 25
— áldozatai — — — — — 78	Szathmári — — — — — 259
Szabó Anna — — — — — 345	— István — — — — — 33
— Antal, becskeházi — — — — — 181	— — Belgiumi ekklesiák hitekről való választétel — — — — — 42, 45
— Antalné. becskeházi (Barakonyi leány) — — — — — 181	— János: Kegyes ajakak áldozó tulkai — — — — — 42, 45
— István — — — — — 333	— Mihály: UrvacSORA felett meggyújtott szövétnek — — — — — 42, 46
— János — — — — — 33	— <i>Ötves István: Titkok</i> jelenése — — — — — 42, 45
— Károly — — — — — 32	— Pap Károly — — — — — 337
— Sámuel — — — — — 345	Szathmáry Károly — — — — — 136
— (becskeházi) család — — — — — 186	<i>Szathmárnémeti Mihály: Dominikális prédikációk</i> toldalékjai — — — — — 40, 45
— -czéh, kolozsvári — — — — — 342	
Szabolcs vm. — — — — — 182, 188	
Szádeczky Lajos — — — — — 346	
Szajna f. — — — — — 153	
<i>Szakácmesterségek könyvecskéje</i> — — — — — 42	

<i>Szathmárnémeti Mihály</i> : Ha-	Szekeremb-hegy — — —	226
lotti centuria — —	Székesfehérvár — — —	303
— — Mennyei tárház	Székesfehérvári egyház	298, 302
kulcsa — — —	— gyűlés — — —	296
— — Az örökkévaló	— püspök — — —	283
egy isteni állapotban lévő	Széles Dénes — — —	230
három személyeknek mu-	<i>Szeli József</i> : Katechismus	43
tató tüköre — —	Szencsei Györgyné, Boboelics	
— — Prédikációi	Ilona — — —	124
— — Szt Dávid psalte-	Szent István — — —	300, 348
riuma — — —	<i>Szentábrahámi Mihály</i> : Kö-	
Száva f. — — —	nyörgései — — —	42, 45
<i>Száz történelmi regék</i> —	Szentannai Miklós — — —	125
341	<i>Szent Bernáld könyve</i> —	134
<i>Századok</i> — — —	Szentdemeteri kastély — —	27
50, 51	Szent Domingo — — —	149
Szebeni és száz hét birák	Szentgothárdi győzelem —	375
számadáskönyve — —	Szentgirolti János — — —	123
125	— László — — —	123
<i>Széchenyi-szövetség</i> — —	Szentgyörgy vára, Kőrös-	
275	megye — — —	123
Széchenyi István gr. 139, 141,	Szentgyörgyi Anna, Szere-	
167, 268, 281—83	csen Mihályné 126, 129,	130
— — Hitel — — —	— Dénes — — —	129
— — országgyűlés 1705. 67,	— Dénesné, Arka Klára	129
69, 75, 80	<i>Szentírás historiája sum-</i>	
Szegedy Gábor, ippi — —	<i>mája</i> — — —	42
135	Szentivánnapi szokások —	57
Székely — — —	Szentiványi Mihály — — —	337
390	— negyed — — —	125
— Andrásné — — —	Szent-Kereszt — — —	121
133	Szentkirály — — —	331
— balladák — — —	Szentmargiti birtok — —	123
57	Szentmarjai család — —	123
— Ferencz — — —	Szentmártoni János — —	125
385	Szent-Mártonnapi adó —	125
— Gáspár — — —	Szentpáli István — — —	38
132—134	— János — — —	27
— István — — —	— rét — — —	339
132—134	Szentpéter — — —	373
— — Keresztység	<i>Szentpéteri István</i> : Hangos	
fundamentumáról vallás-	trombita — — —	42
tétel — — —	— — Ördög szigonya	42, 47
42	— — Táncz pestise	42, 47
— — Krónika — — —	Széphalom — — —	396
42, 47	Szerbia — — —	149
— — Soltárok — — —	Szerecsen Mihály, szálláspa-	
42	taki — — —	126, 129
— Mózes — — —	— Mihályné, Szent-	
321, 322	györgyi Anna 126, 129, 130	
— Nemzeti Múzeum		
63, 64		
— népköltészet — —		
338		
— népmondák — —		
340		
— Panna — — —		
133		
Székelyné, Ungar Anna —		
340		
Székelyföld 58, 198, 263, 266, 337		
Székelyhid 374, 376—78, 382		
Székelyhidi német őrség —		
374		
<i>Székelyhonról</i> — — —		
337, 340		
Székelykeresztúr — —		
50, 344		
Székelység 24, 26, 28, 58, 64,		
261—262, 321, 337, 341		
Székelyudvarhelyi ref. gimn. 200		
— — könyvtára — — —		
29		
Szekerem-hegy — — —		
227		

Szerém vm. — — — —	204	<i>Tabera, Vári Krisztina haláláról</i> — — — —	43
Szerencs, Zemplén vm. —	74	Tabularius — — — —	93
<i>Szerencse kerekén forog állapotom</i> — — — —	6, 238	Tacitus — — — —	87, 88, 94
Szigethy Csehi Miklós —	348	<i>Taddeus: A szentírásban egymással ellenkezni látató helyeknek meg- egyeztetések. Fordította Debreczeni János</i> —	43
Szigeti Péter — — — —	22	Tagányi Károly 299, 303—	305
Szigligeti Ede — — — —	13	Takács Mártonné — — —	333
— — IV. Béla — — —	14	<i>Tályai Michael B.: De prae- destinatione electione et vocatione. Franekerae. 1652.</i> — — — —	254
— — Zách unokái — —	13	Táncz — — — —	12
<i>Szikszi P. Sámuel: Meny- ország utja</i> — — — —	42	Tárczai János — — — —	125
<i>Szikszi Enyhlapok</i> — —	339	Tarde — — — —	218
Szilágy Áron — — — —	267	<i>Társadalomtudományi Társaság</i> — 275, 277, 279—	80
Szilágy vm. — — — —	336	<i>Társadalomtudományok Szabad Iskolája</i> — —	275
Szilágyi Erzsébet, Barakonyi Jánosné — — — —	183	<i>Társalkodó</i> — — — —	337
— Ferencz — — — —	136	Taszár, Bars vm. — — —	84
— Sámuel — — — —	198	Tata, Komárom vm. — —	126
— Sándor 51, 115, 337—38,	347	Tatárabság — — 20, 183, 184	
Szilágycseh — — — —	376	Tatárjárás — — — —	297, 298
Szilágyosomlyó — — 192, 376,	380	<i>Tatárok rabságokban nyomorgó magyarok éneke H. n. XVII. sz.</i> —	43, 48
Szilézia — — — —	230	<i>Técsi Miklós: Liliom humilitatis</i> — — — —	43, 45
Szilvás, Borsod vm. — —	125	<i>Téged szívem nem régen esmertelek</i> — — —	6, 315
Szirmay — — — —	397	Teke — — — —	336
<i>Szívem szakad, mégis óhajt</i> 6,	306	Telek — — — —	399
<i>Szívemnek reménye, édes kis Aniczkám</i> — — 6,	309	Telekessy Imre — — —	69, 78
Szlavinyai rész — — — —	123	Teleki — — — —	118
Szobi Mihály — — — —	127	— Ádám gr.id. 193—196, 383, 387—89, 391	
Szocziálizmus — — — —	173, 284	— — gr. ifj. 386, 388—89	
Szociológia — — — —	279, 284	— Ádámné, brezovitzai Horváth Zsuzsanna —	383
<i>Szokolai Stephanus: De praeceptis Christi singularibus. Franekerae. 1652.</i> — — — —	254	— Eszter gr. 197, 198, 330—31	
<i>Szokolyai István: Könyör- gések</i> — — — —	42, 45	— Jánosné — — — —	375
— — Sérelmes lelke- ket gyógyító balsamom	42, 46	— József gr. — 29—32, 194, 196—198, 330, 332—33,	340, 387
Szolnok — — — —	7, 365	— — könyvtára —	30, 32
Szolnok-Doboka vm. — —	27		
Szombathelyi Márton — —	250		
Szombatosok Erdélyben —	343		
Szováta — — — —	261		
Szőcs — — — —	333		
— Pál, brassai — — —	135		
Szőkeháza, Abauj-Torna vm.	182		
Szőnyi István — — — —	39		
— — Martirok koronája	43		
— — Vezérsillaga —	43		

Teleki Józsefné, gr. Bethlen	Temesvári János — — —	399
Kata — — — — 340, 342	— pasaság — — —	27
— Kata gr. — — — — 198	— Pelbárt — — — —	267
— — gr. Rhédey Far-	<i>Temetési prédikációk és</i>	
kasné — — — — 388, 389	<i>orációk</i> — — — —	43
— Klára, Wartensleben	Térgovisce — — — —	22
Vilmosné — — — — 387	<i>Térj meg már bujdosásidból</i> 7, 371	
— Lajos gr. — — — — 203, 207	Terminalia — — — —	105
— László gr., széki 32, 192—	<i>Testedző intézményeink</i>	
204, 206—208, 256, 258, 330,	<i>multja Kolozsvárt</i> — — —	346
332—33, 386, 392	Téth, Szabolcs vm. — — —	188
— — Gyula gr. — — — — 1, 2	Tetrastylum 95, 100, 102, 106	
— — (gyömrői) levél-	Tettei Nándor — — — —	343, 344
tára — — — — — 193	<i>Thalia</i> — — — — — 338	
— Lászlóné, gr. Ráday	Thallóci Matkó bán — — —	123
Eszter 193, 194, 196, 198, 199	Thaly Kálmán — — — — 7, 51, 58	
201—205, 256—258, 331—32,	Than Károly — — — — — 355	
385—86	Thoroczky Zsigmondné, Beth-	
— Mária, gr. Rhédei	len Julia — — — — — 197	
Ádámné — — — — 340, 342	Thökölyi Zsigmond — — —	187, 188
— Mihály 24, 28, 192, 330,	Thurán Anna — — — — — 15—18	
373—83	— Ausztián — — — — — 15, 17, 18	
— <i>Mihály</i> : Fejedelmi	Thuróczi Miklós erdélyi al-	
lélek — — — — — 43	vajda — — — — — 126, 128	
— Mihályné, Veér Ju-	Thúry Zsigmond — — — —	401
dit — — — — — 382	Thussa János — — — — — 33	
— Pál gr. 194, 196, 197, 201,	Ti. Julius Julianus Alexander 91	
383	Thysius — — — — — 390	
— Pálné, Vay Kata — — —	Tiberis — — — — — 95	
— Sámuel gr. 113—15, 117—	Tiberius császár — — — —	87, 96
119, 193—96, 199, 261, 387	Tiboldi lelet — — — — — 339	
— — gr. ifj. 384, 388, 391	Tibullus — — — — — 98, 390	
— Sándor gr. id. 194, 203,	Tillius, Q. Sassiuss — — —	91
207, 330, 333, 392	Tilsch János — — — — — 337—38	
— Sándor gr. ifj. — — — — 333	Tisza f. — — — — — 312, 382	
— Sándorné id., petki	— István kövári kapitány 27	
Nagy Zsuzsa — — — — — 207	<i>Tiszabecsi Gáspár T.</i> : De	
— — gr. Bethlen Julia 197	<i>justificatione per fidem</i>	
<i>Teleki Enekeskönyv</i> 1, 178, 180,	<i>in Christum. Franekeræ.</i>	
232, 306, 360	1652. — — — — — 255	
— könyvtár Marosvásár-	<i>Titulusokról való könyvecske</i> 43	
helyt — — — — — 261, 384	Titianus, Salvius Otho — — —	91
— -levéltár Marosvásár-	T. Quinctius Crispinus Va-	
helyt — — — — — 184, 193	lerianus — — — — — 86	
Telephanes — — — — — 352	Tized — — — — — 165, 296, 305	
<i>Telkibányai István</i> : Angliai	Todd — — — — — 152, 154, 172, 173	
puritanismus — — — — — 43	<i>Tofeus Mihály</i> : Soltárok	
Tellus — — — — — 94, 101	magyarázata — — — — — 43, 45	
<i>Temesvári István</i> : Historiás	Toga — — — — — — — 103	
ének. 1569. — — — — — 340	Tokaj — — — — — — — 24	

Toldalagi Gáborné	133	Török Katalin (enyingi) mi-	
— Janos	132	hályi Csáki Istvánné	322
— Jánosné, Toroczkai		— Dengelegi Mi-	
Judit	132, 134	hályné	322
— -levéltár az Erdélyi		— Pál	305
Nemzeti Múzeumban	201	Törökország	153, 339
Toldi	201	<i>Történelmi adomák</i>	341
<i>Toldi szerelme</i>	13	— <i>Lapok</i> , 1848—49.	346, 347
Toldy Ferencz	114	Tötör, Szolnok-Doboka vm.	135
<i>Tollius Jacobus: Epistolae</i>		Traeger	289, 291
itinerariae	384	Trajanus	110
Tolna vm.	303	Triclinium	94, 98
<i>Tolnai István: Kalauz</i> 43, 46, 47		Tripudia	102
— Vigasztalása	43	Trója	311
Tolvay Gábor	69	<i>Tudománytár</i>	336
Tometzi piarista	396	Turóc vm.	70, 79, 80
<i>Toppeltinus Laurentius: Ori-</i>		Turóczi körlevél	78, 79
gines et occusus Tran-		— nemesek	80
sylvanorum	384	Turretinus	330
Torda	341, 347	<i>Turul</i>	345
— vm.	132, 261	Tuscanicae	98, 103
Tordahasadék	340, 341	Türi Sámuel	391
Tordai	391	Tüzérség	78
Tordai sókamara	125	<i>Tyukodi Márton: Prédi-</i>	
Torja	201	kácsiói	43, 45
<i>Törkos András: Engesztelő</i>		Udvarhely vm.	200, 264
áldozat	43, 45	Udvarhelyszék	324
Torma István	374	Ugocea vm.	71, 188
— Károly	50, 51	Új hit	183, 185
Torna vára	180, 181, 188, 189	Újfalu	133, 258, 259
— vm.	182, 187, 188	Újfalvi Krisztina	340, 342, 344
Tornabarakony, Abauj-Torna		— Sándor	343
vm.	180—182	Ujonczozás	68
Toroczkai Judit, Toldalagi		<i>Újság</i>	348
Jánosné	132, 134	Ulászló II. 111, 125—127, 129, 130	
Toroczkó, Torda-Aranyos vm.	64	Ungar Anna, Székelyné	340
Tótországi bán, Csupor Pál	122	<i>Ungarische Tänze</i>	270
— Korbáviai János	124	<i>Ungarn und Siebenbürgen</i>	
— nemesség	123	<i>in Bildern</i>	340
<i>Tournesfort: A füvekről</i>	43	Unió	342, 346
Tökölyi Imre	338, 381	<i>Unio</i>	343
— végnapjai	330	— Zsebkönyv	341
— István gr.	381	<i>Unitárius Közlöny</i>	345—47
<i>Tölled életem reménye</i>	6, 318	— püspökök	347
Török Bálint	19	— (Az) vallást meg-	
— hódoltság	23, 153	mentő családok	347
— invázió	153	Upton George P.	269
— István	136, 398	<i>Ur (Az) Isten minket, az</i>	
— Katalin (enyingi), Bo-		<i>mi szerelmünkben</i>	6, 318
gáthi Miklósné	322	<i>Uránia</i>	272

- Utrecht 33—35, 37, 39, 41—44,
117—18, 195
- Usz Gábor — — — — — 70
- Uzoni Balázs — — — — — 34, 44
- Vagyon-e szívem szándé-*
kodban — — — — — 7, 364
- Vahot Imre — — — — — 338
- — naptára — — — — — 341
- Vaja, Szabolcs vm. — — — — — 75
- Vajda Simon — — — — — 135
- Vajdahunyad — — — — — 226
- Valerianus, T. Quinctius Cris-
pinus — — — — — 86
- Vajk-Keresztur (Vojk—, Voj-
koc—) — — — — — 121
- Vajk (Vojk) nemzetség — — — — — 121
- Valkó, Szilágy vm. — — — — — 376, 380
- Vámosi — — — — — 206
- Vánca — — — — — 125
- János, csulai — — — — — 127
- Várad — — — — — 250
- Várad* *biblia* — — — — — 44, 45
- *disputatio* — — — — — 44
- János — — — — — 128
- *Mátyás*: Égő szö-
vétnek — — — — — 44, 45, 46
- Váradja I. Marosváradja
- Váralja — — — — — 158
- Varas vezezesi 1646. (Ko-*
lozsvár) — — — — — 250
- Várdai Mihály, kolozsi fő-
esperes — — — — — 128
- Várföldek 297, 298, 300, 308
- Vári Krisztina — — — — — 43
- *Rezső*: A classica-
philologia encyclop. — — — — — 59
- Várispánok — — — — — 155
- Várjobbágyok — — — — — 298—302
- Vármegye, nemesi — — — — — 296
- Várnagyok, Anjou-kori — — — — — 304
- Várnép — — — — — 302
- Városi polgárság — — — — — 158, 301
- Varro — — — — — 94, 97, 104
- Varsányi Benedek — — — — — 127
- Vas vm. — — — — — 303
- Vas Miklós — — — — — 331
- Vásárhely — — — — — 261
- Vásárhelyi-Énekeskönyv* 7, 8, 58,
179, 180
- Vásárhelyi mező — — — — — 77
- Vasárnapi Ujság* — — — — — 341, 344
- Vasmegeyerice — — — — — 121, 122
- Vásonyi Márton — — — — — 38
- Vass Ferencz — — — — — 322, 327
- György — — — — — 327
- Miklós — — — — — 327
- Vasutasok (A) kötelező bal-*
eset biztosítása beho-
zatata érdekében em-
lékirat — — — — — 344
- Vaudeville-ház — — — — — 271
- Vay Adám — — — — — 69, 71
- Kata — — — — — 195
- — gr. Teleki Pálné — — — — — 388
- Vázaképek — — — — — 350
- Véber János*: Döghalálról
rövid oktatása — — — — — 44, 47
- Vécs, Heves vm. — — — — — 28, 392
- Vecseranocai jobbágy — — — — — 124
- Vécsey család — — — — — 182, 186
- Vécseyné, Barakonyi Éva 181—182
- Veczel, Hunyad vm. — — — — — 53
- Vedelius Miklós*: Hittől sza-
kadásnak megorvoslása
Ford. Laskai János — — — — — 44
- — Szent Hilarius.
Ford. Pankotai Ferencz 44, 46
- Veér György — — — — — 375
- Judit, Teleki Mihály-
né — — — — — 378, 382
- Velence — — — — — 393, 395
- Velika, Körösmegye — — — — — 121
- Velitorisz Henrik — — — — — 15, 16, 18
- Leonhard — — — — — 16
- Vendéglés 1506-ban — — — — — 125
- Vendelinus*: A keresztyén
isteni tudományról — — — — — 32, 44
- Venetus Antonetto — — — — — 395
- Venezuela — — — — — 149
- Vénus 247, 311, 314, 316—318, 361
- Veratius, L. Quadratus — — — — — 92
- Vercundus, M. Aurelius — — — — — 54
- Veremága — — — — — 231
- Veres János — — — — — 115
- Veres tromfosdit játszó san-*
dal barát megpiricskel-
tetése — — — — — 44, 47
- Veresegyházi János*: Lelki
patika — — — — — 44, 46
- Veresmarti — — — — — 391

Verespatak, Alsó-Fehér vm.	54	<i>Vollebius János</i> : Keresztyéni	
Vergilius	60, 100, 147, 267	tudománynak rövid	
Versailles	343	summája. Ford. komá-	
<i>Versek az elírt vármegyékről,</i>		romi Csipkés György	44, 45
<i>kiket Moldvában utol-</i>		Vormaga I. Veremága	
<i>szor beküldtenek Ko-</i>		<i>Vörös Mátyás, nyéki</i> : Csen-	
<i>lozsvár és az két Szol-</i>		gettyü	41
<i>nokról</i>	7, 365	Vörösmarty Mihály	9
Vértesy Jenő	19	Wales	156
Vespasianus	96, 97, 110	Wallis Olivér	25
Vesta	107, 108	Walther	395
Veszprém vm.	303	Ward	168
Veszprémi püspök, Bertalan	297	Wartensleben Vilmosné, gr.	
Pál	299	Teleki Klára	387
Vetésy László, kökényesdi	70	Watt James	157
Vettersfeldi aranyelet	350	Weimar	270
Vezuv	13	Wesselényi	397
Viktoria angol királynő	160	— Ferencz nádor	23
Viddin	55	— István	23, 27
<i>Vigasztalásoknak hasznos</i>		— Istvánné, br. Daniel	
<i>voltáról</i>	44, 46	Polixena	340, 342
Vihar elleni ígék	399	— Miklós br.	337
Világosi fegyverletétel	260	— Miklósné, Cserei	
Vilmos III. angol király	160	Ilona	340, 342
Vincenti Giacomo velencei		— szobor	348
könyvnyomtató	393	Whig-párt	160
<i>Vincz, Borberek, Jára</i>	6, 240	Wildburg br.	227
Virág Benedek	398	Windelband	210—212
Virginás István	183	Wohlgemuth br.	136
Visegrád	16	Wundt	61
<i>Visszaemlékezések a for-</i>		Württemberg	173
<i>radalom derüesebb nap-</i>		York ház	159
<i>jaira</i>	346, 347	Zách Klára	13
Vitellius	91	— unokái. (Szigligeti Ede)	13
Vitellius, L.	91	Zágrábi prépost, Bocskai Vid	123
Vitéz János	112	Zajzon Géza	398
Vitorius, C. Geta	90	Zala vm.	297, 303
— C. Hasidius Geta	91	Zalai magistratus	302
<i>Vitringa</i> : Lelki élet.	44, 46	Zalán innen és túl	296, 297
Vitus János, balsaráti	328	Zalatna	52—55
Vizaknai Miklós	127	Zalatnai ekklesia	258
<i>Vizkeleti Daniel P.</i> : De		— főbányahivatal és kohó	52
baptismo et coena do-		— hegyek	225
mini. Franekeræ. 1652.	255	Zápolya János	19
Vizkereszti játékok	57	Zarándoklás Olaszországba	127,
<i>Vocabulas könyv</i>	135		129, 130
Vojk-Szent-Kereszt	121	Zayzon Ferencz	63
<i>Volf Ábrahám és Rogallen</i>		Zemplén vm.	66, 68, 71, 188
<i>Fridrik</i> : Atyafiságos ser-		Zeneirodalom	393
kengetés a tanítókhöz	44	<i>Zengedező menyeyi kar</i>	44, 47

Zernyesti tér --- --- --- ---	339	Zrinyi Miklóst sirató vers	179, 180,
Zeyk Mózes --- --- --- ---	331		189
Zigelheim Gusztáv --- --- --- ---	230	— Péter gr. --- --- ---	191
Zilah --- --- --- ---	50, 136	Zsigmond leleszi prépost	125
<i>Zilahi János</i> : Igaz vallásnak		Zsoldos kurtyán lovasság	27
világos tüköre --- --- ---	44	<i>Zsoltárok négyes nótáik</i>	42
Zrinyi Ilona --- --- --- ---	338	Zsuk, Kolozs vm. --- --- ---	23
— Miklós 2, 141, 144, 354,	355, 381	Zúzómú, Nagyági --- --- ---	227

Az Erdélyi Múzeum-Egyesület kiadásában megjelentek :

Az Erdélyi Múzeum-Egyesület *Évkönyvei*. 1861—1873. Szerk. *Brassai* Sámuel.
I—VI. kötet.

— Új folyam. 1874—1878. Szerk. *Finály* Henrik. I—II. kötet.

Az Erdélyi Múzeum-Egyesület *Évkönyve* az 1906. évre. Szerk. *Schilling* Lajos.
Kolozsvár, 1907.

Erdélyi Múzeum. 1874—1882. Szerk. *Finály* Henrik. I—IX. évfolyam.

1884—1891. évfolyam. *Az Erdélyi Múzeum-Egylet bölcsélet-,
nyelv- és történettudományi szakosztályának kiad-
ványai* cím alatt. I—VIII. kötet. Szerk. *Hegedüs* István.

1892—1905. évfolyam. Szerk. IX—X. kötet. *Szinnyey* József;
XI—XXII. köt. *Szádeczky* Lajos.

1906—1907. Új folyam. I—II. köt. Szerk. *Erdélyi* Pál.

Az *Altenberger-kódex* nagyszebeni kéziratának szövegkinyomatása. *Lindner*
Gusztáv. Kolozsvár, 1885. 8°. XII, 300 l. és 2 melléklet.

Emlékkönyv gr. Mikó Imre emlékszobra leleplezése alkalmára. Kolozsvár, 1889.
8r. 1 kép, 47 l.

Az Erdélyi Múzeum-Egyesület vándorgyűléseinek *Emlékkönyve*. I—III. gyűlés.
Szerk. *Schilling* Lajos. I. Marosvásárhelyt 1906. június
4—5. napján. Kolozsvár, 1906. 8r. 117 l. — II. Nagy-
enyeden 1906. deczember 8—9. napján. Kolozsvár,
1907. 8r. 127 l., 2 képpel. — III. Zilahon 1907. június
1—2. napján. Kolozsvár, 1907. 8r. 81 l., 3 melléklettel.

